هەر سێ پرسیارێن قەبری
و بەڵگەیێن وان

ب ناڤێ خودایێ پڕ دلوڤانێ دلوڤانكار

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله أما بعد :

(پێشەكییەك ل سەر ئەڤێ شروڤەكرنێ)

بوچی ئەم ئێكتا پەرستییێ (تەوحیدێ) دخوینین؟

جونكی خودایێ مەزن ئەم ژ بەر وێ چەندێ یێن چێكرین

خودێ چ كاران قەبیل ناكەت بێ تەوحید

كەس ناچیتە بەحەشتێ ژ بلی كەسێن ئێكتاپەرست (مـوَحـد)

دبیتە ئەگەرێ زێدەبوونا خێرا

تەوحید دبیتە ئەگەرێ ژێبرنا گونەهان

دبیتە ئەگەرێ هیدایەت و بەرقەراربوونا ئەمن و ئاسایشێ

دبیتە ئەگەرێ دل رحەتییا مروڤان

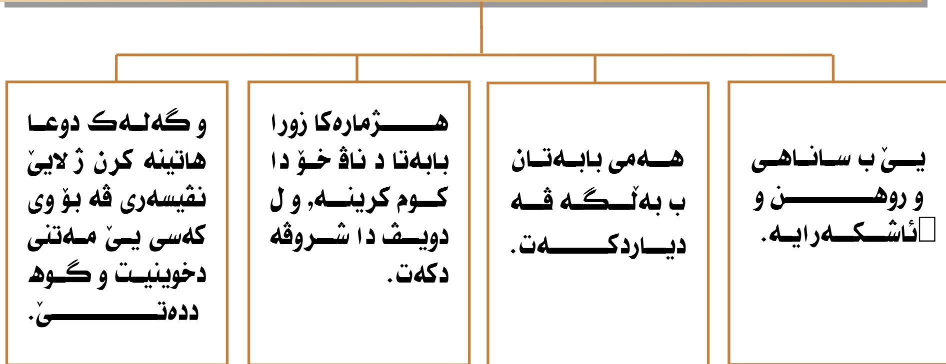
دبیتە ئەگەرێ ب دەستڤەئینانا شەفاعەتا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}

ئەگەرێ هەلبژارتنا خواندنا ئەڤی مەتنی ل دەستپێکا داخوازکرنا زانینێ:

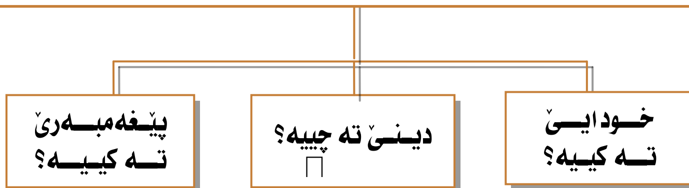
ژ بەر پیتەپێدانا سەلەف و پێشینێن چاک و زانایێن موسلمانا ب ڤی مەتنێ پیروز، و ژ بەر ئەو مفایێن تێدا هەین یێن کو ئەڤ مەتنە کرییە بناغە کو قوتابی زانینا خو یا شەرعی ل سەر ئاڤا بکەن و ل سەر بچن، ڤێجا ئەم ژی دێ چاڤ ل وان کەین و ل دویڤ پێنگاڤێن وان چین د ڤێ رێبازێ دا .

★ و هەروەسا ئەڤ مەتنە بو خەلکی هەمیێ ژی یێ ب مفایە و یێ پێدڤییە ژ بەر ئەوان بنەمایێن تێدا هاتین کو دڤێت مروڤی باوەریەکا بێ گومان و موکم پێ هەبیت .

ئەڤ مەتنە ژ مەتنێن دی دهێتە جوداکرن ژ بەرکو ئەڤ مەتنە :

هەر سێ پرسیارێن د ناڤ قەبری دا دهێنەکرن ئەڤەنە ؟

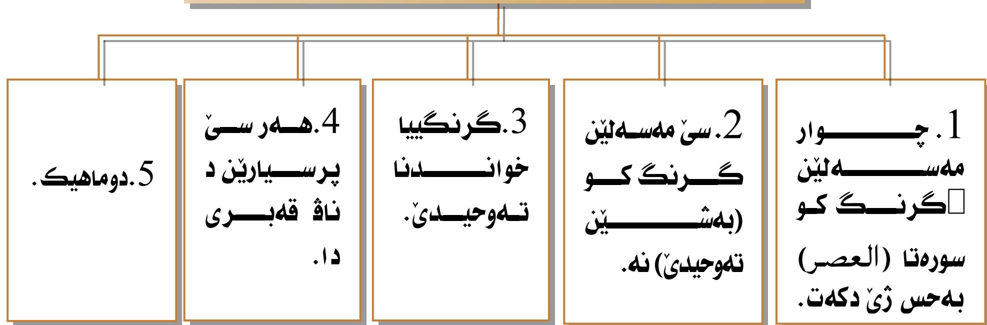

(بەرهەمێ خواندنا ئەڤی مەتنی)

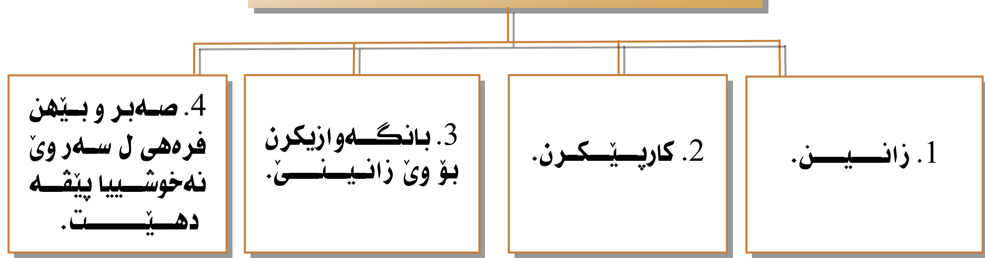
ئەگەر تە ئەڤ هەر سێ بنەمایە زانین، پاشی تە کار پێ کر، پاشی تە بانگەوازی بو کر، و تە صەبر کێشا ل سەر ڤێ زانین و کارکرن و بانگەوازیکرنێ؛ ب حەسکرنا خودێ تو دێ بەرسڤا هەر سێ پرسیارێن قەبری دەی.

ناڤەروکا ئەڤێ مەتنێ

ئەڤ مەتنە دابەش دبیت ل سەر پێنج پشکان :

1. هەرچوار مەسەلێن گرنگ

2. هەر سێ مەسەلێن گرنگ

3. گرنگییا خواندنا تەوحیدێ :

پرسیار و بەرسڤ ل سەر تەوحیدێ.

4. هەر سێ پرسیارێن قەبرێ :

5. دوماهیک

ژ گوتنا نقیسەری : {والناس إذا ماتوا يبعثون} هەتا دوماهییا مەتنی .

ئێک: هەر چوار مەسەلێن گرنگ

(1) بوچی نقیسەری ب ناڤێ خودێ (البَسمَلة) دەستپێکرییە :

1. وەک چاڤلێکرن ب قورئانێ و پێغەمبەران {سلاڤ لێ بن}.

2. دویڤچوونا زانایێن بەری خۆ ژ کو ئێک ژ عەدەتێن وان ئەو بوو ب ناڤێ خودێ دەست ب هەمی نقیسینێن خۆ دکرن.

3. هەر وەسا ژ بەر وێ پیروزی و بەرەکەتا د ناڤێ خودایێ مەزن دا هەی.

((مەتن))

ب ناڤێ خودایێ پڕ دلوڤانێ دلوڤانکار (1)

بزانە خودێ رەحمێ ب تە ببەت (2) کو یا پێدڤییە ل سەر مە ئەم فێری چوار مەسەلا ببین :

یا ئێکێ: زانین

ئەو ژی: نیاسینا خودێ و نیاسینا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} و نیاسینا دینێ ئیسلامێ یە ب بەلگە ڤە.

یا دووێ: کارپێکرن (3).

(2) وەکی مە ئاماژە پێدای ل دەستپێکێ؛ کو ژ عەدەتێ نقیسەری ئەوە دوعا بۆ قوتابیان دکەت و داخوازا رەحمێ بۆ وان دکەت؛ و ئەڤە دبیتە بەلگە ل سەر :

- دلوڤانییا زانایێن ئەهلێ سوننەتێ و جەماعەتێ بۆ قوتابییێن خۆ.
- کو دینێ ئیسلامێ یێ ئاڤاکرییە ل سەر دلوڤانییێ.

زانین: ئانکو نیاسینا حەقییێ ب بەلگەیێن وێ ڤە ، و ئەو هەڤدژێ نەزانینێ یە.

(3) د دیارکرنا پەیوەندییێ د ناڤبەرا زانینێ و کارپێکرنێ دا یا هاتییە گوتن: (زانینێ گازیکرە کارکرنێ ئەگەر وێ بەرسڤدا زانین دێ هێت و ئەگەر نە زانین دێ چیت)، ڤێجا چ مفا د وێ زانینێ دا نینە ئەوا کارکرنێ د دویڤ خۆ دا نە ئینیت .

ئەگەر ئێکی خۆ فێرکرە زانینێ پیدڤییە ل سەر وی کار پێ بکەت، ئەگەر کار پێ نەکر وێ گاڤێ دێ وەکی جوهیان لێ هێت چونکی جوهیان زانین ل دەف هەبوو بەلێ کار پێ نە دکر.

﴿ يَعۡرِفُونَهُۥ كَمَا يَعۡرِفُونَ أَبۡنَآءَهُمۡ ﴾

ئانکو:(ئەوان جوهیان پێغەمبەر{سلاڤ لێ بن} دنیاسی کا چەوا ئەوان کورێن خۆ دنیاسین).

و ژ ئێکەمین کەسێن ئاگرێ جەهنەمێ پێ دهێتە شاراندن ، ئەو زانایە یێ زانین ڤێ بەلێ کاری پێ نەکری.

وعالِمٌ بِعِلمِهِ لَم يَعمَلَن   مُعَذَّبٌ مِن قَبلِ عُبّادِ الوَثَن

ئانکو:

و زانایێ عەمەلی ب علمێ خۆ نەکەت دێ هێتە عەزاب دان بەری عابدێن صەنەمان.

یا سێیێ : بانگەوازیکرن بۆ زانینێ.

بانگەوازییێ هندەک مەرج یێن هەین و ژ گرنگترین وان مەرجان ئەڤەنە:

1. دڤێت بانگەوازی ب تنێ بۆ ڕازیبوونا خودایێ مەزن بیت.
2. دڤێت یا ئاڤاکری بیت ل سەر زانستێ شەرعی.
3. دڤێت یا ب حیکمەت بیت و بێنفرەهی د گەل دا بیت.
4. دڤێت حالێ وان کەسان بەرچاڤ وەربگری یێن تو بانگەوازیێ د گەل دکەی.

بەلگە ل سەر ڤان مەرجان

گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴾ ئانکو : (تو - ئەی پێغەمبەر - بێژە وان: ئەڤە ڕێکا منە، ئەز ب پشت ڕاستی و ب بەلگە بۆ پەرستنا خودێ ب تنێ گازی دکەم، ئەز و هەچییێ دویکەفتنا من کری، و ئەز خودێ ژ شریکان پاک دکەم، و ئەز نە ژ بوتپەرێسانم).

﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ ﴾: ئەو تشتێ ل ڤێرێ ئیشارەت پێ هاتییە دان ئەو ڕێبازە یا پێغەمبەرێ مە پێ هاتی.

﴿ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ﴾: بانگخوازێ موخلص ئەوە یێ دڤێت خەلکی بگەهینیتە خودێ.

﴿ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ ﴾: ئانکو ب زانین، و زانین ل ڤێرێ ڤان تشتان ب خۆ ڤە دگریت:

1. زانین ب شەریعەتی
2. زانین ب حالێ وی کەسی یێ بانگەوازی دگەل دهێتە کرن
3. زانینا ب ڕێکا دروست کو بگەهیتە مەرەما دروست

ژ ئاخفتنا نقیسەری بۆ مە دیار دبیت کو ئەگەر تە زانین ل دەف خۆ پەیداکر و تە کار پێکر؛ واجب دبیت تو ل سەر وێ ڕێبازێ بچی یا پێغەمبەر و هەڤال و هوگر و چاکێن ئوممەتێ ل سەر چووین.

وەکی خودایێ مەزن گوتی: ﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴾، ڤێجا دڤێت بانگەوازی هەر هەبیت.

(1) نقیسەری پشتی بانگەوازییێ بەحسێ صەبرێ کر هەچەکو دبێژیتە تە هەر کەسێ ڤێ رێکێ بگریت دێ ئەو هێتە رێکا وێ یا هاتیە رێکا پێغەمبەران{سلاڤ لێ بن} ڤێجا دڤێت صەبرێ ل سەر بکێشی.

بێنفرەهی (الصبر)

د زمانی دا ئانکو :	د شەریعەتی دا
زیندان کرن	ئانکو: زیندانکرنا نەفسێ ل سەر هندەک تشتان و ژ هندەک تشتان

یا چوارێ: صەبر کێشان ل سەر وێ نەخوشیێا دگەهیتە مروڤی (1)

بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ١ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ٢ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ٣ ﴾

ئانکو:(خودێ ب دەمی سویند خوار کو دووندەها ئادەمی د تێچوون و زیانێ دانە. ئەو تێ نەبن یێن باوەری ب خودێ ئینای و کریارێن چاک کرین، وهندەک ژوان شیرەت ب حەقیێ ل هندەکان کرین، وشیرەت ب صەبرێ ل ئێکودو کرین) . (2)

ئیمامێ (ابن القیم)(خودێ رەحمێ پێ ببەت) صەبرێ دکەتە سێ جور:

1.صەبرکێشان ل سەر کرنا عیبادەتی هەتا ئەنجام بدەی	2. صەبرکێشان ل سەر نەکرنا گونەهان هەتا خو ژێ بدەیە پاش	3.صەبر کێشان ل سەر قەزا و قەدەرێن خودێ یێن بو مروڤی نەخوش

(2) پشتی بەحسکرنا هەر چوار مەسەلا، نقیسەری د دویڤ دا بەلگە ل سەر ئینان ژ قورئانێ ئەو ژی سورەتا (العصر)ە، و ژ بەر چ نقیسەر هەردەم بەلگە یا ل سەر هەر مەسەلەکا دبێژیت دئینیت ؟

دا کو قوتابی فێرببیت ل سەر دویڤچوونا بەلگەی نەک چاڤلێکرنا کورەیا بێ بەلگە	دا کو قوتابی هێجەت هەبیت بشێت بەرسڤا کەسێ دژی خو بدەت	دا کو قوتابی شیان هەبن ل سەر دەرئێخستنا حوکمێن شەرعی ژ بەلگەیێن وێ ل سەر بناغەکێ دروست

ئیمامێ شافعی (خودێ ژێ ڕازیبیت) دبیژیت: (ئەگەر خودایێ مەزن چ هێجەتێن دی بۆ چێکرییێن خۆ نە ئینابانە خوارێ ژ بلی ڤێ سورەتێ ئەڤە تێرا وان هەبوو) (1).

و ئیمامێ بوخاری(خودێ ژێ ڕازیبیت) دبێژیت: (دەرگەهێ : زانینێ بەری گوتن و کریارێ).

و بەلگە گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۗ ﴾ ئانکو: (ڤێجا تو بزانە ـ ئەی پێغەمبەر ـ کو ژ خودێ پێڤەتر چ خوداییێن ب حەق نینن، و تو داخوازا ژێبرنا گونەهان بۆ خۆ و بۆ مێرێن خودان باوەر و ژنێن خودان باوەر بکە).

- مەرەم ژێ ئەوە - ب زانینێ دەست پێ کر بەری گوتن و کریارێ (2).

(1) مەرەما وێ کو ئەڤ سورەتە ب تنێ تێرا هندێ هەیە بۆ نەهێلانا هێجەتا ل سەر چێکریان دا بزانن و فێربین و کارێ پێ بکەن و بانگەوازییێ بۆ بکەن و صەبرێ ل سەر بکێشن، ڤێجا تو چ دبێژی بۆ قورئانێ هەمییێ کو قورئان هەمی هێجەتن ل سەر چێکریان .

(2) پێشەوایێ باوەردارا د حەدیسێ دا ئیمامێ بوخاری د پەرتووکا خۆ دا (صحيح البخاري) دەرگەهەک دانا :

(دەرگەهێ: زانینێ بەری گوتن و کریارێ)

و بەلگە ل سەر ئینا ڤێجا دڤێت مروڤ خۆ فێری زانینێ بکەت ل دەسپێکێ بەری گوتن و کریارێ.

هەروەسا چێنابیت مروڤ کریارا بکەت بێ زانین ئەگەر نە دێ وەکی خاچ پەرێسان لێ هێت.

دوو: هــەر ســێ مــەســەلــێن گــرنگ

بزانە رەحما خودێ ل تە بیت: واجبە ل سەر هەر موسلمانەکێ ژن بیت یان زەلام کو سێ تشتان بزانیت و کار پێ بکەت (1):

(1) نقیسەری یا دەست پێ کری ب دوعایا بۆ قوتابی.

و د ڤی مەتنی دا دوعا ل سێ جهان یا هاتی:

ل دەستپێکا هەر چوار مەسەلا، و ل ڤی بەشی، و ل بەشێ د دویڤ دا.

دەستپێکەك بەری شروڤەکرنا هەر سێ مەسەلا

ئێکتاپەرستی (التَوحيد)

د زمانی دا: چاوگە (المَصدَر) ژ پەیڤا (وحّد يوحِّد توحيداً) ئانکو: کرە ئێک و دکەتە ئێک و ئێکاتی.

د شەریعەتی دا: ئێکاتیا خودایێ مەزنە د وان تشتان دا یێن تایبەت ب وی ڤە ژ خوداینیێ و پەرستنێ و ناڤ و سالوخەتان.

تەوحید دبیتە سێ بەش

تەوحیدا خوداینییێ (الربوبية)

ئەو ژێ ئێکدانانا خودایێ مەزنە د کارێن وی دا، یان: مروڤ باوەری هەبیت کو (الله) ب تنێ چێکەر و خودان و رێڤەبەرێ هەمی تشتێن د گەردوونی دا یە.

تەوحیدا پەرستنێ (الألوهية)

ئەوە کو مروڤ پەرستنا خودێ ب تنێ بکەت.

تەوحیدا ناڤ و سیفەتان

ئێکاتیا خودێ د وان ناڤ و سیفەتان دا یێن خودێ بۆ خۆ گوتین د قورئانێ دا، یان ل سەر ئەزمانێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بۆ مە ئاشکەرا کرین، ئەم ژێ ڤان ناڤ و سیفەتان د سەلمینین (إثبات) دکەین بێ گوهارتن یان ژ کارئێخستن و بێ چەوانیا وان بێژین و بێی بێژین کو ئەو وەکی سیفەتێن چێکرییانە.

یائێکێ : دڤێت ئەم بزانین کو خودێ ئەم یێت چێکرین و ئەو رزقێ مە ددەت و ئەم نە هێلاینە سەر بەردایی بەلکو پێغەمبەرەک بێ بۆ مە هنارتی، ڤێجا هەر کەسێ ل دویڤ وی بچیت دێ چیتە بەحەشتێ و هەر کەسێ بێ ئەمریا وی بکەت دێ چیتە د ئاگری دا.

و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ رَسُولٗا شَٰهِدًا عَلَيۡكُمۡ كَمَآ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ رَسُولٗا ١٥ فَعَصَىٰ فِرۡعَوۡنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذۡنَٰهُ أَخۡذٗا وَبِيلٗا ١٦﴾ **ئانکو: (هندی ئەمین مە بۆ هەوە موحەممەد یێ کرییە پێغەمبەر ،وشاهد ل سەر کوفر و نە گوهداریا هەوە ،وەکی مە موسا بۆ فیرعەونی کرییە پێغەمبەر ،ڤێجا فیرعەونی باوەری ب موسای نەئینا ، و ئەو درەوین دەرئێخست ، و بێ ئەمرییا وی کر ، ڤێجا مە ئەو ب گرتنەکا دژوار گرت)** (1) .

★ ناڤ و سالوخەتێن خودێ مەسەلەکا (تەوقیفییە) دڤێت ئەم وەسا ل سەر ب راوەستین کا چەوا د قورئان و سوننەتێ دا هاتییە:

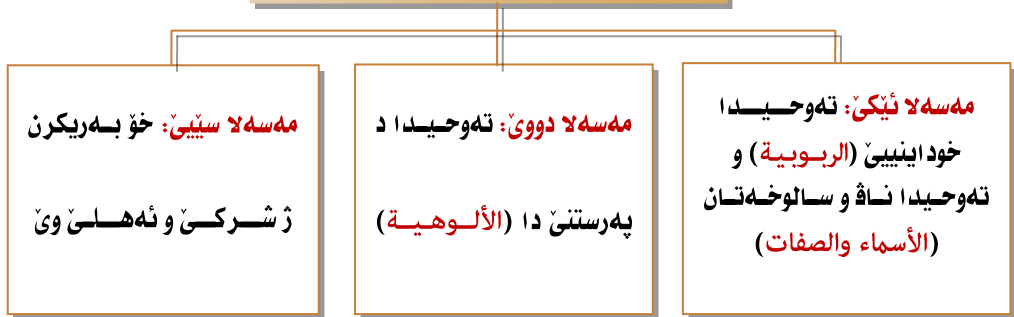
- دڤێت وان ناڤ و سالوخەتان بنەجە بکەین یێن خودایێ مەزن بۆ خۆ بنەجە کرین د قورئانێ دا، یان پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بۆ مە دیار کرین.

- و هەروەسا وان ناڤ و سیفەتان رەت (نەفی) بکەین یێن وی نەفی کرین یان پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بۆ مە دیار کرین وەک: ﴿ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ ﴾

ئانکو: (چ نقرۆسک و خەو نا گەهیتە وی) ﴿وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٖ ﴾

ئانکو: (و چ زەحمەت و وەستیان ب وێ چەندێ ڤە نەگەهشتە مە)

بێ گوهرین و ژکار ئێخستن و بێ دیارکرنا چەوانییێ و بێ شوبهاندن .

(1) د مەسەلا ئێکێ دا نقیسەری تەوحیدا خودایینییێ و ناڤ و سیفەتا دوپات کر بۆ خودایێ مەزن، و کو (الله) چێکەرێ مەیە و رزقدەرێ مەیە و ئەم نەهێلاینە سەربەردایی (کو چ فەرمانا ل مە نەکەت یان مە ژ چ کاران نەدەتە پاش) بەلکو پێغەمبەرەک یێ بۆ مە هنارتی.

مەســـەلا دووێ بـەحـــسێ سەلـمـانــــدنا (إثبات) تـەوحيدا پەرستـنێ بۆ خـودێ:

نقيســەری گــوت: (خــودێ ڕازی نا بــيـــت، چ کەســا بـکـەيـە شريک د گەل وی) ؛

(چ کــەس) هەمـــی تشتــان ڤەدگريـــت، چ پێغەمبەر بيت ، يـان وەليـەک بيـت ، يـان ئەجنەک بيت ، يان مەلايکەتـەک بيـت، يـان کەسەکێ چاک بيت، يان غـەيری وان ، هـەما کـی بيت.

و بەڵگە گوتـنـا خــودايـێ مەزنە :

﴿ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴾

يـــا دووێ : خــودێ ڕازی نابيــت چ کەســا بۆ وی بکەيــە شــريک د عيبــادەتی دا نــە چ مەلايکـــــەتێت نێزيـــــک بکەتـــە شـــريک و نــە چ پێغەمبــەرێن هنــارتی و بەڵگـــە ل ســـەر ڤـێ چــەندێ: ﴿ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴾

ئـــانكو: (و هنـــدی مزگەفتـــن بـــۆ پەرستـــنا خــودێ ب تنێـنــە، ڤـێــجا هــوين پەرستـنا کەســێ دی لێ نــە کــەن، و هــوين دوعـــا و پەرستــنێ بــۆ وی ب تـــنێ لێ بکەن).

د رامانا پەيڤا (المساجد) د ڤێ ئايەتێ دا سێ گوتن بۆ هەنە (مروڤ دشێت هەر سێيا پێکڤە کوم بکەت)

(مساجد) ئانـكو: مزگەفت ئەوێن هاتينە ئاڤاکرن دا پەرستنا خودێ تێڤە بهـێـتە کـــرن	(مساجد) ئەو جهن ژ لەشـــێ مروڤی کو د دانيـيە عەردی د ســوجدێ دا	(مساجد) ئانــكو: عــەرد هەمی پێغەمبـــەر{سلاڤ لێ بن} دبێـژيت: (و خـودێ عەرد هەمی يێ بۆ من کريية مزگەفت و پاقژ کری)

﴿فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا﴾ : پەيــڤا (أحــدا) پەيڤـەکا نـە نـا سيـــارە (نکرة) د ســيـاقێ نـەهيێ دا يە، لـەوا هـەر تشـتەکی ب خوڤە دگريـت، لـەوا نقيسـەری گـوت (خـودێ ڕازی نابيــت کـو چ کەسا بکەيە شـريک د گـــەل وی) ئـانكو چ کـەس بيـت، پــێغەمبەر يـان وەلـــی يـــان ئەجـنــە يان مـــروڤــەکێ چاک...هتد.

یا سێیێ: نابیت هەر کەسێ گوهدارییا پێغەمبەری بکەت و خودێ ب ئێکانە بدانیت؛ ئەو هەڤالینی و پشتگیرییا وان کەسا بکەت یێن کو دژاتییا خودێ و پێغەمبەری دکەن، ئەگەر خۆ ئەو کەسە نێزیکترین کەس ژی بیت. و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە:﴿لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ ئانکو:(تو ـ ئەی پێغەمبەر ـ مللەتەکی نابینی باوەرییێ ب خودێ و ڕوژا دوماهییێ بینیت، و کاری ب وی شەریعەتی بکەت یێ خودێ بۆ وان دانای، و دسەر هندێ ڕا ڕاببیت حەژ وی بکەت یێ دوژمناتییا خودێ و پێغەمبەرێ وی کری و دوساتیینییا وی بکەت ، ئەگەر خۆ ئەو بابێن وان بن یان کوڕێن وان بن یان برایێن وان بن یان مروڤێن وان بن ، ئەوێن هە یێن ڤیان و نە ڤیانا وان بۆ خودێ ، خودێ باوەری ددلێن وان دا نقیسییە، و ب سەرکەفتن و پشتەڤانییا خۆ وی د دنیایێ دا ئەو ب سەر دوژمنێن وان ئێخستینە ، و ئەو ل ئاخرەتێ دێ وان کەتە د هندەک بەحەشتان دا ڕوبیار دبن داروبارێن وان دا دچن، دەمەکێ بێ ڤەبرین ئەو دێ تێدا مینن، خودێ ژوان ڕازی بویە و ئێدی ئەو قەت ژوان عێجز نابیت ، و ئەو ژ وی ڕازی بوینە ژ بەر وان دەرەجێن بلند یێن وی ئەو برینێ ، ئەو پارتا خودێ و وەلییێن وینە ، ئەوون یێ ل دنیایێ و ئاخرەتێ ددلخوش) .

مەسەلا سێیێ : نقیسەری دیارکر کو واجبە ئەم خۆ ژ شرکێ و ئەهلێ وێ بەری بکەین .

1- ب دلی: ئـەوە كـۆ مـرۆڤـی كەرب ژ كـافـرا و جـەژنـێـن وان ڤە ببـیـت و ب تایـبەتـی ئەوێـن شـرك و بیـدعە تێـدا دهێـنەكـرن.

2- ب ئەزمانی: وەكی گوتـنـا خـودایێ مـەزن :﴿إِنَّنِي بَرَآءٌ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ﴾ ئانكـو : (هنـــدی ئـەزم ئەزێ بەریـــمە ژ وی تـشــتێ هویـــن ژ بلی خـــودێ دپەرێـــســـن)

هــەروەسا : ﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡكَٰفِرُونَ ١ لَآ أَعۡبُدُ مَا تَعۡبُدُونَ ٢ وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ ٣ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٞ مَّا عَبَدتُّمۡ ٤ وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ ٥ لَكُمۡ دِينُكُمۡ وَلِيَ دِينِ ٦﴾ ئانكـو: تو ـ ئەی پێغەمـبەر ـ بێـژە وان یـێـن كوفر ب خودێ و پێغەمبەرێ وی كری ؛ ئەی گەلی كافران، ئەز وان صـەنـەم و خـوداوەنـدان نا پەرێـســم یـێـن هـوین د پـــەرێـــســـن، و هـــوین ژی وی خـــودایـــێ ئێـكـانە یـێ هـێـژای پەرسـتـنـێ نا پـەرێسن یـێ ئـەز دپـەرێـسـم، و د پاشە رۆژی ژی دا ئـەز وان صـەنەم و خوداوەنـدێن ژڤـەستا نا پەرێسـم یێن هوین د پەرێسن، و هویـن ژی ل پاشـــە رۆژێ وی خـــودایـی نا پەرێـــســن یـێ ئەز دپـەرێـســم، دینـــێ هــەوە یـێ هوین ڕژدیـیێ ل ســەر دكـەن یـــێ هـــەوە یە ، و دینێ من یـێ ژ وی پێـڤـەتـــر ئەز ب چـویان ڕازی نابـــم یـــێ مـنــە.

3- ب ئەندامێـــن لەشـــی : ب هنـدێ یە كـو مـرۆڤ پشكـداریـیێ نەكـەت د ئاهـەنـگـێن وان دا یان ڕێ و رەسمـێـــن وان یـێـــن ئاینی یان چـاڤـلـێـكـرنـــێ نەكـەت د جـلــوبەرگـێـن وان دا یان ئەو هزر و بیــرێـن ئـەو ل سەر یـێـــن خـــەلەت.

یا سێیێ : گرنگییا خواندنا تەوحیدێ

حەنیفییەت

د زمانی دا: یا هاتییە وەرگرتن ژ (الحَنف) ئانکو مەیل داری.

د شەریعەتی دا: ئەو مللەتە یێ مەیل و خوار دبیت و خۆ ددەتە پاش ژ شرکێ و بەرەف دلسوزی و تەوحیدا خودێ و باوەریێ دچیت.

﴿قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا﴾ ئانکو: (وی رویێ خۆ ژ دینێ ئیسلامێ وەرنەدگێرا) ئانکو وی بەرێ خۆ دابوو تەوحیدێ و پشت دابوو شرکێ.

ڤێجا مروڤێ حەنیف ئەوە یێ هەردەم دزڤریتە سەر تەوحیدێ و خۆ دیر دکەت ژ شرکێ.

(3) ل ڤێرێ نڤیسەر دیاردکەت کا بوچی ئەم تەوحیدێ دخوینین هەروەکی مە ل دەستپێکێ گرنگییا وێ دیارکری.

نڤیسەری د رامانا (یَعبُدون) دا گوت ئانکو (یُوَحِّدون)، ئەڤە گوتنا (ابن عباس)ییە {خودێ ژێ رازیبیت}

دەمێ دبێژیت: ((هندی جارەکی پەیڤا عیبادەت د قورئانێ دا هاتی رامانا وێ تەوحیدە)) ، ئانکو پەرستنا وی ب تنێ بکەن.

﴿وَٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ ئانکو: (وَحـدوا الله) ئێکانە بدانن، ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُواْ رَبَّكُمُ﴾ ئانکو: (یا أیّها الناسُ وَحـدوا رَبّكُم) ئانکو: (گەلی خەلکی خودایێ خۆ ئێکانە بدانن).

بزانە خودێ بەرێ تە بدەتە دویڤ چوونا ئەمرێ خۆ:

هندیکە حەنیفییەتە(الحنيفية) مللەت و دینێ ئیبراهیمی یە (سلاڤ لێ بن):

ئەوە کو تو پەرستنا خودێ ب تنێ بکەی و ب ڤێ چەندێ خودایێ مەزن ئەمرێ خەلکی هەمییێ یێ کری و بۆ هندێ یێن چێکرین ، وەکی خودێ دبێژیت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

ئانکو: (و من ئەجنە و مروڤ نە ئافراندینە و پێغەمبەر بۆ وان نە هنارتینە ئەگەر ژ بەر ئارمانجەکا مەزن نەبت ، کو ئەو پەرستنا من بکەن) (1) .

و رامانا (یَعبُدون) : (یُوَحِّدون) ئانکو عەبدینیا وی ب تنێ بکەن (2) .

مەزنترین فەرمانا خودێ ل مە کری تەوحیدە ئەو ژی ئێکینیا خودێ یە د پەرستنێ دا (3) ، و مەزنترین کارێ خودێ ئەم ژێ داینە پاش شرکە ئەو ژی گازیکرنا ئێکێ دییە د گەل وی.

یا چواری: هەر سێ پرسیارێن د قەبری دا

ئەگەر بۆ تە هاتە گوتن: ئەو چ هەر سێ بنەمانە یێن کۆ دڤێت مروڤ بنیاسیت؟

تو بێژە: نیاسینا خودێ و دینێ وی و پێغەمبەرێ ویە {سلاڤ لێ بن} (1).

ڤێجا ئەگەر بوتە هاتە گوتن: کیە خودایێ تە؟ تو بێژە: خودایێ من (الله)ـە ئەوێ ئەز و هەمی جیهان ب خودانکرین ب نیعمەتێن خۆ ئەوە یێ کو ئەز پەرستنێ بۆ دکەم و من چ پەرستیێن دی ژ بلی وی نینن. بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ ئانکو: (مەدح بۆ خودێ بن ب سالۆخەتێن وی کو هەمی سالۆخەتێن کەمالێنە، و ب قەنجیێن وی یێن ئاشکەرا و ڤەشارتی، یێن دینی و دنیایێ) (2).

و هەر تشتێ ژ بلی خودێ عالەمە، و ئەز کەسەکم ژ ڤێ عالەمێ (3).

(1) نقیسەری دەستپێکر ب وان هەر سێ بنەمایێن کو دبنە هەر سێ پرسیارێن د ناڤ قەبری دا کو ژ مروڤی دهێنە کرن، و سەرنجا خواندەڤانی و گوهدێری راکێشا ب پرسیارەکێ، و بەرسڤ ل سەر دا.

(2) نقیسەری بنەمایێ ئێکێ ئاشکەراکر و دیارکر کو ئەو خودایێ ب تنێ ژ هەژی عیبادەتێ (الله)ـە. و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ ئینا کو گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾، ڤێجا خودێ ئەوە یێ پەرستن بۆ دهێتە.

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾
د ڤێ ئایەتێ دا هەر سێ جورێن تەوحیدێ یێن ب خۆ ڤە گرتین:

﴿رَبِّ﴾	﴿لِلَّهِ﴾	﴿ٱلۡحَمۡدُ﴾
سەلماندنا تەوحیدا خودایینیێ (الربوبية) یا تێدا	سەلماندنا تەوحیدا پەرستنێ (الألوهية) یا تێدا	سەلماندنا تەوحیدا ناڤ و سالوخەتان (الأسماء والصفات) یا تێدا

(3) ئانکو: هەر تشتەکێ هەبیت ژ بلی خودێ یێ چێکریە (مخلوق)ـە، ڤێجا ئەگەر ئەز چێکریێ وی بم پێدڤیە ل سەر من ئەز شوکرا وی چێکەری بکەم یێ نیعمەت د گەل من کرین و ئەز چێکریم.

ئەگەر بۆ تە هاتە گوتن تە خودایێ خۆ ب چ نیاسی ؟ تو بێژە ب نیشان وئایەتێن وی و ب چێکریێن وی ، و ژ نیشان وئایەتێن وی: شەڤ و ڕۆژ , وهەیڤ و ڕۆژ ، و ژ دروستکریێن وی هەر حەفت عەسمان وهەر حەفت عەرد وهەر تشتەکێ د ناڤ واندا ود ناڤبەرا واندا. و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئانكو: (و ل دویڤیێک هاتنا شەڤ و ڕۆژان، وژێک جودابوونا ڕۆژ وهەیڤێ ژ ئایەتێن خودێ ونیشانێن ئێکینی وشیانا وینە ، وی ئەو بندەستێ خۆ کرینە. هوین نە بۆ ڕۆژێ ونە بۆ هەیڤێ نەچنە سوجدێ ـ چونکی ئەو د چێکرینە ـ و بۆ وی خودایی هەڕنە سوجدێ یێ ئەو ئافراندین ، ئەگەر هوین وی ب تنێ دپەرێسن، و گوتنا وی : ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ ئانكو: (هندی خودایێ هەوەیە ـ گەلی مروڤان ـ ئەو خودایە یێ عەسمان وعەرد ژ چوونەیێ د شەش ڕۆژان دا ئافراندین، پاشی ئستیوا ل سەر عەرشی کر، ئانكو: ل سەر بلندبوو وب سەرکەفت ، بلندبوونەکا بابەتی مەزنییا وی بیت، ئەو شەڤێ ب سەر ڕۆژێ دا دئینیت، حەتا د ناڤ دا دپێچیت و ڕۆناهییا وێ دبەت، ڕۆژێ ب سەر شەڤێ دا دئینیت ڤێجا تارییا وێ دبەت ، وهەر ئێک ژ وان هەردەم ب لەز ب دویڤ یا دی دا دئێت، وئەوە یێ ڕۆژ وهەیڤ وستێر ئافراندین وئێخستینە بن فەرمانا خۆ وەکی وی دڤێت ئەو وان ب ڕێڤەدبەت، وئەو ژ ئایەتێن وی یێن مەزنن. نێ ئافراندن هەمی وفەرمان هەمی یا ویە، ویێ پاک وبلند ومەزن بیت خودێ، خودایێ هەمی چێکرییان)،

و خودێ (الرب) ئەوە یێ پەرستن بۆ دهێتە کرن، وبەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئانكو: (ئەڤە گازییەکە ژ خودێ بۆ هەمی مروڤان کو هوین پەرستنا وی خودایێ خۆ بکەن یێ ب قەنجییێن خۆ هوین پەروەردە کرین، و ژ وی بترسن، وپشت نە دەنە دینێ وی، چونکی وی هوین ویێن بەری هەوە ژی ژ چوونەیێ ئافراندین؛ دا هوین ببنە ژ تەقواداران یێن خودێ ژ وان ڕازی بووی و ئەو ژ وی ڕازی بووی، خودایێ هەوە ئەوە یێ عەرد بۆ هەوە ڕائێخستی؛ دا ژینا هەوە ل سەر وی ب ساناهی بکەڤیت، وعەسمان موکم ئاڤاکری، وباران ژ عەوری باراندی، وهەمی ڕەنگێن فێقی وشینکاتی بۆ هەوە ژێ داین، ڤێجا هوین چ هەڤال و هەڤکویفان بۆ خودێ د پەرستنێ دا نەدانن، و هوین دزانن کو ئەو د ئافراندن ورزقدانێ دا یێ ب تنێیە، و ئەو تنێیە هێژای پەرستنێ)(2) .

ئیمامێ (ابن کثیر) (خودێ ڕەحمێ پێ ببەت) دبێژیت: ((ئەوێ ئەڤ تشتە هەمی دروستکرین ئەوە یێ ژ هەژی عیبادەتی)) (3) .

(1) نـقـيـسـەری دەستپێـكـر وچـوو دناڤ كـومـەكا نيـشـان وئايـەتـێن گـەردوونــی دا و وان چێكريـێن كو دبنـه بەڵگـە ل سـەر هەبـوونا خـودايـێ مەزن ئەوێـن دوپـات دكـەن كـو چ چێـكـەر و رێـڤـەبەر و پـەرسـتـی ژ هـەژی پـەرستـنـێ نينـن ژ بلـی (الله)ـی و چـەند بەڵـگـە ل سـەر ئێـنان ژ قورئانـێ هـەروەكی يـا ديـاره د مەتـنـی دا.

* {وهەر چێكرييەك نيشانانەكە ل سەر هەبوونا خـودايێ مـەزن ، پاقـژی وبلـنـدی بۆ وی بن} بەلێ شێـخ (محمد بن عبدالوهاب) { خــودێ رەحـمـێ پـێ ببـەت } نيـشان و چـێـكری ژێـك جـوداكرن چـونكی هنـدی نيشـانـن دهـێنه گـوهـرين وەک رۆژ و شـەڤـا و ئـەو تشـتـێن دهـێـنه گوهريـن بەڵگـەيـێ وان مـوكم تـره ژوان تشـتێن نەهێـنه گـوهرين.

(2) ئـەڤ ئـايـەتە يا د سـوورەتـا (البـقـرة) دا، هـنـدەک زانـا دبـێـژن: د ڤـێ ئايەتـێ دا ئـێكەم گـازی يا هـاتی د قـورئانـێ دا:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ﴾ ئێكەم كارێ داخـوازيـێ يە (فعل أمر) دقـورئانێ دا هاتـی ،

﴿ٱعۡبُدُواْ﴾ ئانكـو پەرسـتـنا خودێ ب تـنـێ بكـەن.

﴿فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ﴾ و ئێكـەم ژێ دانـە پاشـە ژ شـركێ.

(3) ئانكو ئەوێ ب تنێ خودايێ دروست بيت دڤێت پەرستـن ژێ بـۆ وی ب تنـێ بهـێـتە كـرن.

و هندەک جورێن عیبادەتی یێن کو خودایێ مەزن فەرمان پێ ل مە کری (1): وەک ئیسلام وباوەری وچاکی. و ژ وان ژی دوعا، و ترس(الخوف)، و هیڤی و ئومێد(الرجاء)، و خۆ هێلان ب هیڤیا خودێ ڤە(التوکل)، و حەزکرنا گەهشتنا تشتەکی(الرغبة)، و ترسیان ونەڤیان بۆ گەهشتنا تشتەکی(الرهبة)، و خۆ شکاندن وترسیان ژ تشتەکی ژ بەر مەزناهیا وی(الخشوع والخشیة)، و زڤرین بۆ خودێ(الإنابة)، و داخوازا هاریکاریێ(الاستعانة)، و داخوازا پاراستنێ(الاستعاذة)، و داخوازا هەوار هاتنێ(الاستغاثة)، وسەرژێکرنا گیانەوەرا(الذبح)، و نەزردان(النذر)، و گەلەک جورێن دیێن عیبادەتا، هەمی دڤێت بۆ خودێ ب تنێ بن.

و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە:﴿ وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ﴾ ئانکو: (و هندی مزگەفتن بۆ پەرستنا خودێ ب تنێنە، ڤێجا هوین پەرستنا کەسێ دی لێ نە کەن).

ڤێجا ئەگەر کەسەک ئێک ژ ڤان عیبادەتا بۆ غەیری خودایێ مەزن بکەت ئەو دێ بیتە مروڤەکێ بێ باوەر و موشرک، و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە:﴿وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾ ئانکو: (و هەچییێ د گەل خودایێ ئێکانە ئێکێ دی بپەرێست، و وی چ هێجەت ل سەر هندێ نەبن کو ئەو هێژای پەرستنێیە ، هەما جزایێ کریارا وی یا خراب ل ئاخرەتێ ل سەر خودێیە. ل رۆژا قیامەتێ سەرکەفتن وئێفلەحی بۆ کافران نینە).

و هەروەسا حەدیسا پێغەمبەرییە {سلاڤ لێ بن} : ((دوعا مەژییێ عیبادەتییە))، و هەروەسا بەلگە گوتنا خودێ یە:﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ ئانکو: (و خودایێ هەوە ـ گەلی عیبادەتکەران ـ گوت: هوین دوعایان ژ من ب تنێ بکەن وعیبادەتێ من بکەن ئەز دێ د بەرسڤا هەوە ئێم، هندی ئەون یێن خۆ ژ باوەری ئینانا ب پەرستنا من ب تنێ مەزنتر لێ دکەن، ئەو ب رەزیلی و شەرمزاری ڤە دێ چنە جەهنەمێ).

□

پشتی بەحسکرنا گوتنا ئیمامێ (ابن كثير) (خودێ رەحمێ پێ ببەت) نقیسەری بەحسێ هندەک عیبادەتێن دلی وجەستەیی د گەل بەڵگەیێن وان ژ قورئانێ کر، ب ڤی شێوەی:

دوعا
دهێتە دابەشکرن بۆ :

دوعا یا عیبادەتێ:

ئەو ژی دوعایە ب زمان حالێ مروڤ وەک نڤێژ و روژی و حەجێ.

یێ ڤان جورە عیبادەتا بۆ غەیری خودێ بکەت دێ بیتە موشرک.

دوعا یا داخوازییێ:

ئەو دوعایە کو ب ئەزمانێ خۆ داخواز دکەی وەکی گوتنا: یا رەبی گونەهێت من ب غەفرینە و رەحمێ ب من ببە.

داخوازکرن ژ غەیری خودێ بەرفرەهی یا تێدا هەیی کو ل سەر دوو بەشان دهێتە لێکڤەکرن.

دوعایا داخـوازییێ (المسألـة) دبیـتە دوو پـشـــک:

مروڤ داخوازا تشتەکی ژ کەسەکی بکەت یێ کو کەس نەشێت وی تشتی بکەت ژ بلی خودێ، ئەڤ کارە دبیتە شرکا مەزن.

مروڤ داخوازێ ژ ئێکی بکەت کو د شیانێت وی دا بیت وی کاری بکەت، ئەڤە یا دروستە، بەلێ ب چوار مەرجان:

ئەوێ تو داخوازێ ژێ بکەی یێ ساخ بیت

ئانکو یێ مری ژ بن دەردکەڤیت.

ئەوێ تو داخوازێ ژێ بکەی یێ حازر بیت

ئانکو یێ نە ئامادە ژ بن دەردکەڤیت.

ئەوێ تو داخوازێ ژێ بکەی یێ خودان شیان بیت ل سەر وی تشتی

ئانکو یێ بێ شیان ژ بن دەردکەڤیت.

دڤێت ئەوێ داخوازێ بکەت هزر بکەت کو ئەڤ کەسە ب تنێ ئەگەرەکە خودێ دانای بۆ بجهئینانا وی کاری؛ نەکو ئەوە ب خۆ وی تشتی دکەت.

بەلێ ئەگەر ئێک هزر بکەت کو ئەڤی کەسی شیانێن بەرزە یێن هەین د گەردوونی دا، و هەروەسا مفا و زیان یێن د دەستێن وی دا ئەڤە دێ بیتە شرک.

★ تێبینیەک

ئەم یێ حوکمی ل سەر (کریارێ) دخوینین، نەکو حوکمی ل سەر بکەری (ئانکو مەرەما مە نە ئەوە کو کەسێ کافر بکەین)، چونکی حوکمدان ل سەر وی کەسێ یێ شرکێ دکەت پێتڤی ب بەرسڤدانا هێجەت و نەهێلانا گومانایە (إقامة الحجة وانتفاء الشبهة) و ب تنێ مروڤێن زانا و شارەزا دشێن حوکمی ل سەر بکەری بدەن؛ کا دێ بیتە موشرک یان نە.

مروڤ د مەسەلا ئەگەران دا (سەبەبان) یێن بوینە سێ جور:

هندەک هزر دکەن کو ئەو تشتێ خودێ کرییە ئەگەر هەما ب تنێ ئەگەرە و نە زێدەتر، وهاتنا ئەنجامان یا د دەستێ خودێ دا؛

ئەڤە یا دروستە

هندەک هزر دکەن کو ئەو تشتێ خودێ نەکرییە ئەگەر بۆ چێببوونا تشتەکی ئەو ئەگەرە ؛

ئەڤە شرکا بچیکە

هندەک هزر دکەن کو هندیکە ئەگەرە ئەو ب تنێ کارتێکرنێ دکەت و زیانێ و مفای دگەهینیت بێی حەزکرنا خودێ؛

ئەڤە شرکا مەزنە

ئەگەرێن شەرعی

وەکی روقیا شەرعی ل سەر نەساخا، کو خودێ یا کرییە ئەگەرەک بۆ ساخ بوونا ژ نەخوشییان.

ئەگەرێن بەرجەستەیی

وەکی دەرمانان ، خودێ یێن کرینە ئەگەر بۆ ساخ بوونا مروڤان.

ئەڤ فەرموودا هە (دوعا مەژییێ عیبادەتییە) فەرموودەکا لاوازە ئانکو نە یا صەحیحە، بەلێ یا دروست ئەوا کو پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گوتی: ((هندی دوعایە عیبادەتە))

چەوا دوعا ب خۆ عیبادەتە ؟

ئەڤ ئایەتە دبیتە بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ ئانکو: (وخودایێ هەوە ـ گەلی عیبادەتکەران ـ گوت: هوین دوعایان ژ من ب تنێ بکەن وعیبادەتێ من بکەن ئەز دێ د بەرسڤا هەوە ئێم، هندی ئەون یێن خۆ ژ باوەری ئینانا ب پەرستنا من ب تنێ مەزنتر لێ دکەن، ئەو ب رەزیلی و شەرمزاری ڤە دێ چنە جەهنەمێ)

خودایێ مەزن گوت:﴿عِبَادَتِي﴾ ئەڤە بەلگەیە ل سەر هندێ کو دوعا عیبادەتە.

و بـــهـڵـــگــه ل ســهر تــرســێ گــوتــنــا خــودێ يــه دهمــێ دبــێــژيــت:

﴿ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ ئـانكـو: (ڤێـجا هوين ژ بوتپەرێسان نەترسـن؛ چونـكى ئـەو دلاوازن ووان چ پـشتەڤان نيـن، وهـوين ب گـوهدارييا مـن ژ من بتـرسن ئەگـەر هـوين دخـودان بـاوەرن)(1) .

و بــهڵگه ل ســهر هيــڤى و ئومـێـدێ گــوتنا خــودێ يــه دهمــێ دبێـژيــــت:

﴿فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

ئانكو: (ڤێـجا هەچيـێ ژ عـەزابا خوداێـ خـۆ بـتـرست ودلێ خـۆ ببـەته خـێـرا وى ل رۆژا ديـــدارا وى ، بـــلا كارەكێ چاك بۆ خوداێ خۆ بكەت كو ل دويڤ شريعەتێ وى بت، وچ شريكان د پەرستنێ دا بـــۆ وى نـــەدانـــت)(2) .

(1) ترس(الخوف): ئەو كارڤەدانە يا كو چێدبيت ژ ئەگەرێ هەبوونا رويدانەكێ كو تێچوونا مروڤى تێدابيت يان زيانەك يان نەخوشى بگەهيتە مروڤى.

و خــوداێ مــەزن پاقـژى و بلنـدى بـۆ وى بيـت فـەرمانا ل مـە كـرى كـو ئـەم ژ وى ب تنـێ بتـرسين و ئەم يێن داينە پاش ژ هندێ كو ئەم ژ هەڤالێن شەيتانى بترسين.

(2) هیڤــی و ئومێــد (الرجــاء) : ئــەو تــەماعییا مروڤیــە بــۆ گەهشــتنا تشــتەکێ نیزیــک، یــان یــێ دویــر بیــت بــەلێ ل دەف مروڤــی یــێ نێــزیــکە.

ئــەو هیڤــی و ئومێــدێن خــۆ شــکاندن و بــێ دەســتهەلاتی د گــەل دا بــن نــا چــێبیت بــۆ کەســێ بــن ژ بلــی خــودایێ مــەزن. ئەگــەر بــۆ غــەیری خــودایێ مەزن هاتە بکارئینان دێ بیــتە شرکا مــەزن.

و هــەبوونا ئــەو هیڤیــێن دروســت و بــاش ب خــودێ، ب تنــێ بــۆ وی کەســینە یــێ کارێــت چــاک بکــەت، و یــێ ب هیڤــی بیــت بگەهیتــە جزایــێ کارێــت خــۆ یــێــن بــاش، یــان ئێــک تەوبــە بکــەت ژ گونــەها، و هیڤــی هەبــن بــۆ قەبــولکرنــا تــەوبا وی.

بــەلێ ئەگــەر ئێــک کارێــت چــاک نەکــەت و بێــژیت مــن هیڤیــا هــەی ب رەحما خودێ ، ئەڤە دێ بیــتە د سەرپێــداچــوون و هیڤییەکا خراب.

و بەڵگەیێ خۆ هێلانا ب هیڤیا خودێ ڤە (التوكل) گوتنا خودێیە دەمێ دبێژیت:

﴿وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾

ئانكو: (وخۆ بهێلنە ب هیڤیا خودێ ب تنێ ڤە، ئەگەر هوە باوەری ب پێغەمبەرێ وی هەیە، وهوین كاری ب شریعەتێ وی دكەن) و گوتنا وی: ﴿وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسۡبُهُۥٓ﴾ ئانكو: (و هەچییێ خۆ بهێلیتە ب هیڤیا خودێ ڤە ئەو تێرا وی هەیە كو خەمێن وی نەهێلیت)(1)، و بەڵگەیێ حەسكرنا گەهشتنا تشتەكی (الرغبة) و نە ڤیان بۆ گەهشتنا وی(الرهبة) و خۆ شكاندنێ (الخشوع) گوتنا خودێیە دەمێ دبێژیت: ﴿إِنَّهُمۡ كَانُواْ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ﴾ ئانكو: (هندی ئەو بوون ئەوان لەز د هەمی باشییان دا دكر، و وان دوعا ژ مە دكرن ودلێ خۆ دبرە وێ یا ل نك مە هەی، و ژ عەزابا مە دترسیان، وئەوان خۆ بۆ مە دشكاند)(2).

پێناسا خۆ هێلانا ب هیڤیا خودێ ڤە (التوكل)

د زمانی دا:	د شەریعەتی دا:
ئەوە دەمێ كەسەك خۆ ب هیڤییا تشتەكی ڤە بهێلیت و پاڵدەتە سەر.	دەمێ مروڤ ب ڕاستی خۆ د هێلیتە ب هیڤیا خودێ ڤە و باوەری پێ هەبیت و د گەل هندێ دەست بگریت ب ئەگەرێن چێببوونا كاران ڤە یێن دورست.

د تەووككولێ دا دڤێت سێ تشت هەبن

ڕاستگوی هەبیت د ڤی تەووككولێ دا.	باوەرییەكا موكوم هەبیت كو خودێ دێ پەیمانا خۆ بجهئینیت.	دەست گرتن ب ئەگەرێن دورست.

(1) الرغبة: حەزكرنە بۆ گەهشتنا تشتەكێ ل دەف مروڤی خوشتڤی.
الرهبة: ترسەكە كو دبیتە ئەگەرێ هندێ مروڤ برەڤیت. ئانكو ئەو ترسا كریار د گەل بیت.
الخشوع: خۆ شكاندن و خۆ چەماندنە بۆ مەزناهیا خودێ ب شێوەكی كو مروڤ خۆ دەست بەرداری فەرمانێن خودێ بكەت.

★ئەو كەسێ بەرەف خودێ ڤە دچیت دڤێت ئەو ڤان هەردوو عیبادەتان پێكڤە كوم كەت (ترس و هیڤی) (الخوف و الرجاء) و چ ژ ڤانا ب سەر یا دی نە ئێخیت. ئەگەر نە دێ مروڤ ژ ناف چیت، ڤێجا دڤێت هەردوو ل دەف مروڤی هەبن، وەكی كا چەوا باڵندەی دوو چەنگێن هەین.

و بـەڵگەیێ ترسێ (الخشية) گوتنا خودێ یە دەمـێ دبـێـژیت:﴿ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِي﴾
ئانكو: (ڤێـجا هوین ژ وان نەتـرسن و ب جهـئـینانا گـۆتن وفەرمانا من ژ من بتـرسن) (1) .

و بەڵگەیێ لێ زڤرینێ ل خودێ (الإنابة) گوتنا ویە دەمێ دبێژیت:﴿وَأَنِيبُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَأَسۡلِمُواْ لَهُۥ﴾ ئانكو: (وهـوین ـ گـەلی مرۆڤان ـ ب گوهـداری و تۆبەكرنێ ل خـودایێ خۆ بزڤرن) (2) .

و بەڵـگـەیـێ داخوازا هاریكاریێ (الاستعانة) گوتـنـا خـودێ یە:﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ﴾ئانكو: (ئەم پەرستنا تە ب تنێ دكەین ، و د هەمی كارێن خۆ دا ئەم داخوازا هاریكارییێ ژ تە ب تنێ دكەین).
و هەروەسا یا هاتی د حەدیسێ دا: ((و ئەگەر تە داخوازا هاریكارییێ كر، داخوازا هاریكاییێ ژ خودێ ب تنێ بكە)) (3).

و بـــەڵـگــەیـــێ داخوازا پـــاراسـتـنـێ (الاستعاذة) گــوتـــنـا خـودێ یـــە:﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ﴾ ئانكو: (تو ـ ئەی پـێـغـەمبــەر ـ بێــژە : ئـەز خــۆ ب خــودانـێ سپـێـدێ دپـاریـێــزم)، و ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ﴾ ئانكـو: (تو ـ ئەی پێغەمبەر ـ بێژە: ئەز خۆ ب خودانێ مرۆڤان دپاریـێـزم، یێ كو ئـەو ب تـنـێـیە دشێــت خرابییا وەســواســێ ژ مروڤی دویر بكــەت)(4).

و بەڵگەیێ داخوازا هەوار هاتنێ (الاستغاثة) گوتنا خودێ یـە: ﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ﴾ ئانكو: (و هویـن ل بیـرا خۆ بـینـن، دەمێ هـەوە سەركەفـتـنا ل سەر دوژمنـێ خواستی، ئینا خـودێ داخوازا هەوە ب جهـ ئـینا)(5).
و بــەڵـگـەیێ سـەرژێكرنا گـــیانەوەران (قوربانــــی) (الـذبح) گوتنـا خـــودێ یـە دەمــێ دبـــێژیـــت: ﴿قُلۡ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحۡيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٢ لَا شَرِيكَ لَهُۥ﴾ ئانكو: (تو ـ ئـەی پێغەمبەر ـ بێژە وان موشركان: هندی نڤێژا من وقوربانێ منە ب تنێ بۆ خودێنە، نەبۆ صەنەم ومری وئەجنانە، ونە بۆ كەس ژ وانە یـێن هوین ژ بلی خودێ قوربانان بۆ ددەن، وژینا مـن و مرنـا مـن بـۆ خـــودێیە خودایــێ هـەمی چێـكـریـیان، چ شـریـك بـۆ وی نینـن نـە د خودایـنییـیا وی دا ونـە دپەرســـتـــن وناڤ وســـالۆخـەتـیێـــن وی دا).
و هەروەسا د حەدیسێ دا: {سلاڤ لێ بن} : ((لەعنەتێن خودێ ل وی كەسی بن یێ بو غەیری خودێ قوربانەكی بدەت))(6) .

(1) ترس (الخشية): ئەو ترسە یا ئاڤاکری بیت ل سەر وێ زانینا مروڤی ب مەزنی و تامیا دەستهەلاتدارییا وی هەی یێ مروڤ ژێ دترسیت.

(2) زڤرین (الإنابة): ڤەگەریانە بەر ب خودێ ڤە، ب بجهئینانا فەرمانێن وی و خۆ دیرکرن ژ گونەهان ﴿وَأَنِيبُوٓاْ﴾ ئانکو : بزڤرن ﴿إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَأَسۡلِمُواْ لَهُۥ﴾ ئانکو: خۆ دەستبەردای فەرمانێن خودێ بکەن، چونکی تو عەبدی دڤێت خۆ دەستبەردای خودایێ خۆ بکەی، و خودێ وسەرووەرێ مە (السید) (الله)ـە هەروەکو پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گوتی: ((هندیکە (الله)ـە ئەوە سەرووەرێ مە)).

(3) داخوازا هاریکاریێ (الاستعانة) : ﴿إِيَّاكَ نَعۡبُدُ﴾ د ڤێ ئایەتێ دا تشتەک یێ هاتییە پێش کو حەقێ وێ دوماهیک بۆ ئانکو ئەو ب خۆ هوسایە : (نعبد إیاك) د زمانێ عەرەبییێ دا دبێژنە ڤێ چەندێ: (تقدیم المفعول به) و ئەڤ ئایەتە نیشانا هندێیە کو دڤێت داخوازا هاریکاریێ ب تنێ ژ وی بکەین ئانکو: (ئەی خودێ ئەم عیبادەتێ کەسێ ناکەین ژ بلی تە و ئەم داخوازا هاریکاریێ ژ کەسێ ناکەین ژ بلی تە) .

(4) داخوازا پاراستنێ (الاستعاذة): کو پاراستنە ژ هەر نەخوشییەکێ ﴿أَعُوذُ﴾ ئانکو: من پەنا برە نک تە کو تو من ژ خرابییا بپارێزی.

(5) داخوازا هەوار هاتنێ (الاستغاثة): ئانکو خلاس کرن ژ بەرتەنگی و تێچوونێ.

* داخوازا هاریکاریێ و پاراستنێ و هەوار هاتنێ دروستە بهێتە کرن ژ کەسەکی بەلێ ب چوار مەرجان، دڤێت ئەو کەس یێ ساخ بیت و ئامادەبیت و شیان هەبن و ئەو کەس ئەگەر بیت.

(6) سەرژێکرنا گیانەوەران (الذبح): رێتنا خوینا گیانەوەرایە (قوربانی) ب شێوەکێ تایبەت .

*تێبینی: مەسەلا دانا سەر و قوربانا یا بەرفرەهە، و یا هاتییە بەحسکرن ب بەرفرەهی د (کتاب التوحید) دا.

*تێبینی: نەزرێ چەندین مەرج و پشک یێن هەین، بەرفرەهیا وان یا هاتییە بەحسکرن د (کتاب التوحید) دا.

* نقیسەری ل ڤێرێ بەحسێ چەندین عیبادەتا کر نەکو بەس ئەڤەنە، بەلێ ئەڤە وەک نموونە ئینان و گەلەک عیبادەتێن دی یێن هەین بەحس ژێ نەکرییە، مەرەم ژێ ئەوە کو ئەنجامدانا ڤان عیبادەتا بۆ غەیری خودێ دێ بیتە شرک.

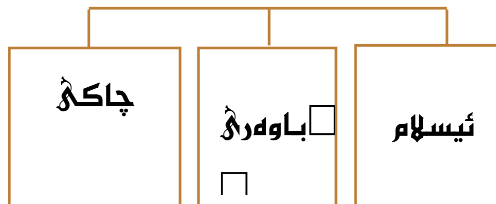
(1) نقیـــســـەر بەرەف بنەمایــێ دووێ چوو ، ئەو ژێ ئــەوە کو عەبــد دیــنێ خۆ بنیـــاسیت، و دەستپێـــێکر ب پێـنـاســـەیا ئیســـلامێ و گــوت:

پلەیا ئێکێ ئیسلام

ئــەو ژێ دەســـت بـــەردارکرنە بـــۆ خـــودێ ، ب جهئیـنـانا تەوحیـدێ ، وملکـــەچ بـــوونە بۆ وی ب بجهئـیـنـــانا فەرمانـــێـن وی ، وخـــۆ بـــەری کــرنە ژ شـــرکێ و ئەهـلــێ وی .

ئەڤــە یە پـێنـاسەیا ئیسلامێ؛ تــو خــۆ تەسلیـم بـکەی بــۆ خودێ چـونکی تـو عەبـدی. و عەبــد دڤێت خــۆ تەســلیـمی خودانـــێ خـــۆ بکـەت و خـــودان ژێ خـــودایێ مەزنـــە (ﷻ) وەکـــو پێغەمبەری {ﷺ} بۆ مە گوتی.

پاشــی دیــن کــرە ســێ پــلــە :

(2) ستووینـێن ئیـســلامێ پـێنـجن و یا ئـێکێ:

شــەهـدەدانـە.

بنـــەمایێ دووێ: نیـــاسینا دیـــنێ ئیســـــلامێ ب بـــەڵـگـــەڤـــە.

ئەو ژێ: دەست بەردارکرنە بۆ خودێ ب تەوحیدێ، وملکـــەچ بوونە بـــۆ وی ب گوهـــدانا فەرمانێن وی و خۆ بەری کرنە ژ شرکێ و ئەهلێ وێ.

و دینێ ئیسلامێ ســێ پلە و پـــایەنە : ئـــیسلام ، و بـــاوەری (إيمان) ، وچـــاکی (إحـــسان) و هــــەر پلەیـــەکێ ژ ڤـــان چـــەند ستـــوویـن هەنە.

پـلەیـا ئێـکێ: ئـیـسلامە (1).

ستـوویـنـــێن ئیـســـلامێ پێنــــجن: شـەهـــدەدان کـــو چ خودایێـــن ب حـەق نینـن ژ بلی (ﷻ)ـێ (2) و کـو موحەمـــمەد پـــێغەمبەرێ وی یـــە، وکـــرنا نڤێـــژا و دانـــا زەکاتـــێ ، و روژی گـرتـــنا رەمەزانـــێ و چـــوونا مـالا خـودێ یـا پیـــرۆز (حـەجێ).

بەڵـگە ل سەر شـەهدەدانێ گوتـنا خـودایێ مـەزنە: ﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلۡعِلۡمِ قَآئِمَۢا بِٱلۡقِسۡطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ﴾

ئانكو: (خودێ شاهدەیـی دایە كو ئەو ب تنێ خودایە، و وی شاهدەیـیا مەلایكەت وزانایان ژی دا د گەل شاهدەیـیا خۆ، ل سەر مەزنـتـرین تشتێ شاهدەیـی بـۆ دئێـتەدان: كـو تەوحید وپـێ ڕابـوونا وییە ب دادیـیێ، ژ وی پـێـڤەتر چ خودا نـینن، یـێ زاڵـە و چ تشـتەكێ وی بڤێـت ل بەر وی ئاسێ نابیت، د گـۆتـن وكریارێن خۆ دا یێ كاربنەجهـە).

رامــانــا وێ : چ خـودایێن دروست و حەق نیـنن ژ بلی (الله)ـی .

((لا إِلَهَ)) هەر تشتەكێ پەرستن بۆ دهێتە كرن نەفیدكەت ژ بلی (الله)ـی .

((إلا الله)) دسەلمینیت كو پەرستن ب تنێ بۆ (الله)ـیە یـێ كـو چ شـریك نەهـەین د پەرستنێ دا، كا چەوا چ شریك نینن د مولكێ خۆ دا.

و ئەو ئایـەتا دبیـتە تەفسیـر بۆ ڤێ چەنـدێ گـوتنا خودایـێ مەزنە دەمێ دبـێژیت:
﴿وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ٢٦ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ ٢٧ وَجَعَلَهَا كَلِمَةَۢ بَاقِيَةٗ فِي عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ٢٨﴾ ئانكو: (وتو ـ ئەی پـێغەمـبەر ـ بەحسێ ئیـبراهیمی بكە دەمێ وی گۆتییە بابێ خۆ ومـللـەتێ خۆ یـێن پەرسـتـنـا وان صەنەمان دكر یێن مللەتێ تە دپەرێـسن: هنـدی ئەزم ئەزێ بەریـمـە ژ وی تشتێ هویـن ژ بلی خودێ دپەرێـسـن، ئەو تێ نەبت یێ ئەز ئافراندیم، هندی ئـەوە ئـەو دێ بـەرێ من دەتە رێكـا ڕاست، وئیبراهـیـمی {سلاڤ لێ بن} پەیـڤا تـەوحیدێ (لا إله إلا الله) هـێلا د ناڤ یێن پشتی خۆ دا؛ بەلكی ئەو ل گوهدارى وتەوحیدا خـودایێ خـۆ بزڤـرن، و ژ كـوفر وگونەها خۆ تۆبە بـكەن)(2).

نقیسەری بەحسێ بەڵگەیێ شاهدەدانا (لا إله إلا لله) کر، و روهن ترین رامان بۆ وێ ئەوە:

کو چ پەرستی یێن ژ هەژی پەرستنێ نینن ژ بلی (الله)ی (لا معبود بِحق إلا الله)

دڤێت شاهدەدانان ڤان دوو تشتان ل ناڤ خۆ دا کوم بکەت:

ڕەتکرنا هەمی پەرستیان.	سەلماندنا پەرستنێ بۆ (الله)ی ب تنێ.

ڕەتکرن (نفي) یا دڤێ پارچێ دا : (لا إله)

سەلماندن (إثبات) یا دڤێ پارچێ دا : (إلا الله)

ئەڤ شێوازە ڤەبرین و (إثبات)ێ دگەهینیت. کو ڤەدبریت و (إثبات) دکەت کو پەرستن ب تنێ بۆ خودێ یە و ڕەتدکەت (نفي) ژ غەیری وی.

ژ بەر هندێ نقیسەری گوت : ئەو ئایەتا دبیتە تەفسیر بۆ ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ٢٦ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ٢٧
وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ٢٨﴾

﴿بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ : ئەڤە رامانا (لا إله)

﴿إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى﴾ : ئانکو (إلا الله)

★ ئەگەر ئێک بێژیت: ڕامانا شاهەدەدانا (لا إله إلا الله) دبیتە: چ خودێ نینن ژ بلی (الله)ی ؟

ئەم دێ بێژین ئەڤ گوتنە یا خەلەتە چونکی ب ڤێ چەندێ ئەم وان خوداوەندێن ژ بلی (الله)ی هەمیا دروست ددانین، بەلێ ئەگەر مە گوت (بِحَق) ئانکو چ خوداێن ژ هەژی پەرستنێ نینن ژ بلی (الله)ی. ئەڤە دێ بیتە بەڵگە کو ئەم کوفرێ ب وان هەمی خوداوەندا بکەین یێن دهێنە پەرستن ژ بلی (الله)ی. و ئەم دبێژین ئەو خودایێ ژ هەژی پەرستنێ ب تنێ (الله)ە.

ئەگەر ئێک بێژیت: ڕامانا (لا إله إلا الله) ئانکو (لا رب بحق إلا الله) ئانکو چ چێکەر نینن ژ بلی (الله)ی؟

ئەم دێ بێژین ئەڤ گوتنە یا دروستە بەلێ یا نە ڕامانا (لا إله إلا الله)ە، چونکی کافر و موشرکێن سەردەمێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} باوەری هەبوو ب هندێ کو چێکەرێ هەمی تشتا ب تنێ (الله)ە بەلێ د گەل هندێ ب ڤێ گوتنێ نەبوونە موسلمان.

و گوتنا خودێ: ﴿ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴾

ئانکو : (ئەی پێغەمبەر، تو بێژە خودانێن کیتابێ ژ جوهی وفەلان : وەرن دا ئەم وهوین پێکڤە پێگرییێ ب پەیڤەکا ڕاست ودروست بکەین : کو ئەم عەبدینیا خودێ ب تنێ بکەین، وچ تشتەکی ژ صەنەم و خاچ وخوداوەندان بۆ وی نەکەینە هەڤپشک، وهندەک ژ مە هندەکان ژ بلی خودێ بۆ خۆ نەکەنە خودا. ڤێجا ئەگەر وان پشتدا ڤێ گازییا باش، هوین - گەلی خودان باوەران - بێژنە وان : هوین شاهدەییێ بۆ مە بدەن کو ئەم موسلمانین، مە عیبادەت ب تنێ بۆ خودایێ خۆ کرییە. وگازیکرن بۆ ڤێ پەیڤا ڕاست کانێ چەوا بۆ جوهی وفەلان دئێتە ئاراستەکرن وەسا ئەو بۆ یێن وەکی وان ژی دئێتە ئاراستەکرن) (1) .

---

(1) ﴿ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ﴾

ئانکو : (ئەی پێغەمبەر، تو بێژە خودانێن کیتابێ ژ جوهی وفەلان: وەرن دا ئەم وهوین پێکڤە پێگرییێ ب پەیڤەکا ڕاست ودروست بکەین).

ئەڤ ئایەتە بەڵگەیە ل سەر هندێ کو چ نێزیککرن د ناڤبەرا ئایینان دا (التقريب بين الأديان) یێت نوکە هەین نینن.

و بەڵگەیێ شاهدەدان کو موحەممەد پێغەمبەرە {سلاڤ لێ بن} (محمد رسول الله) گوتنا خودایێ مەزنە: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ ئانکو: (گەلی خودان باوەران ب ڕاستی پێغەمبەرەک ژ مللەتێ هەوە ب خۆ بۆ هەوە هات، ئەو نەخۆشی وتەنگاڤیا دگەهتە هەوە وی پێ نەخۆشە، وئەو یێ ڕژدە ل سەر هندێ کو هوین باوەرییێ بینن وحالێ هەوە چاک ببیت، وئەو ب خودان باوەران گەلەکێ میهرەبان ودلۆڤانکارە)(1).

ورامانا شاهدەدانا (محمد رسول الله) دویڤ چوونا فەرمانێت وی بکەی، وهەر تشتەکێ وی گوتی ڕاست بدانی، و خۆ دانە پاش ژ هەر تشتەکێ کو نەهیا مە ژێ هاتبیتە کرن وئەمژێ دابینە پاش، و ب چ شێوازا پەرستنا خودێ نەکەین ئێلالا ئەو نەبیت یا وی دانایی و کریە شەریعەت.(2)

(1) نقیسەری ئەڤ ئایەتە ئینا وکرە بەڵگە ل سەر شاهدەدانا (محمد رسول الله) و د ڤێ ئایەتێ دا سێ تەئکید هەنە { ل دویڤ زمانێ عەرەبیێ } .

{ سویندەکا نەدیار (مُقَدَّر) و پیتا (لام) و (قد) }

(2) نقیسەری ڕاماناشەهدەدانا (محمد رسول الله) دیارکر و واجبە ل سەر هەر موسلمانەکێ چ ژن بیت یان زەلام ئەڤ تشتە ل دەڤ هەبیت.

شاهدەدانا (محمد رسول الله) هندێ ب خۆ ڤە دگریت کو ئەو (بەندەیە وپەرستن بۆ ناهێتە کرن وپێغەمبەرەکە درەوان ناکەت) ئەڤەژێ ئانکو:

ئەم دویڤ چوونا وی بکەین د هەر فەرمانەکا وی ل مە کری {سلاڤ لێ بن}؛ چونکی ئەوە گوتنا خودێ دگەهینیتە مە.	ئەم وی ڕاست بدانین د هەر گوتنەکێ دا یا ئەو دبێژیت؛ چونکی ئەوە ڕاستگۆ و ڕاست دانای (الصادق المصدوق).	خۆ بدەینە پاش ژ هەر تشتەکێ نەهیا مە ژێکری و گوتییە مە نەکەن؛ ئەڤە ب هندێ یە کو تو ئەو تشتێ وی نەهی ژێکری بدانییە ڕەخەکی وتو خۆ بدانییە ڕەخەکێ دی.	و ب چ شێوازا پەرستنێ بۆ خودایێ پاک و بلند نەکەین ئێلالا ئەوە نەبیت یا کو هاتی ژ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}؛ ئەڤ چەندە دبیتە بەرسڤ بۆ کەسێن بیدعەچی.

(1) ستووينا دووێ: كرنا نڤێژا ؛

ئەو پەرستنا خودێ يە ب هندەك گوتن وكريارا كو دەست پێ دكەت ب تەكبيرێ (الله أكبر) و بدوماهيك دهێت ب سلاڤێ و ئەو ستووينا ڤى دينى يە و يا هاتيية فەرزكرن راستەوخو ژ دەف خودايێ مەزن بو پێغەمبەرى {سلاڤ لێ بن} ؛ ئەو ژى دەمێ هاتيية بلندكرن بو عەسمانى.

ستووينا سێيێ: دانا زەكاتێ ؛

د زمانێ عەرەبى دا: ئانكو گەشەبوون وپاقژكرن (الإنماء والتطهير).
ئەو تشتێن زەكات ژێ دهێتەدان دوو جورن: زەكاتا لەشى (بـَدَنـي) و زەكاتا پارەيى.

(2) ستووينا چوارێ: گرتنا روژيان ؛

د زمانێ عەرەبى دا: ئانكو خو گرتن (الإمساك) .
د شەريعەتى دا: پەرستنەكە بو خودێ ب خو گرتن ژ هەر تشتەكێ روژى پێ دكەڤيت د گەل ئنيەتێ هەر ژ هەلاتنا سپێدێ هەتا ئاڤابوونا روژێ، و روژى ژ باشترين جورێ پەرستنێ يە ژ بەر كو هەر سێ جورێن صەبرێ تێدا كوم دبن، و ژ مەزنييا وێ ئەوە كو خودێ ئەجر و پاداشتێ وێ يێ دانايە دەف خو (كەس نزانيت كا چەندە).

(3) ستووينا پێنجێ: چوونا حەجێ ؛

د زمانێ عەرەبى دا: ئانكو قەستكرن، د شەريعەتى دا: پەرستنەكە بو خودێ ب ئەداكرنا چەند رێ و رەسمان كو هاتيينە وەرگرتن ژ سوننەتا پێغەمبەرى {سلاڤ لێ بن}.
و ئەو واجبە ل سەر هەر موسلمانەكى جارەكێ ب تنێ د ژيێ خو دا.

و بەلگەيێ كرنا نڤێژا و دانا زەكاتێ و رونكرنا تەوحيدێ گوتنا خودايێ مەزنە:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ﴾

ئانكو: (و د هەمى شريعەتان دا فەرمان ب تشتەكى ل وان نەهاتبوو كرن ژ بلى هندێ كو ئەو پەرستنا خودێ ب تنێ بكەن و ب عيبادەتى قەستا كنارێ وى بكەن، رويێ خو ژ شركێ وەرگێرنە باوەرييێ، و ب كرنا نڤێژێ رابن، وزەكاتێ بدەن، وئەوە دينێ راست كو ئيسلامە)(1).

وبەلگەيێ گرتنا روژيا گوتنا خودايێ مەزنە:

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ﴾

ئانكو: (گەلى ئەوێن باوەرى ب خودێ وپێغەمبەرێ وى ئيناى وكار ب شريعەتێ وى كرى، خودێ روژى ل سەر هەوە فەركرييە كانێ چەوا ل سەر مللەتێن بەرى هەوە فەركربوو؛ دا بەلكى هوين تەقوايا خودايێ خو بكەن، و ب گوهدارى وپەرستنا وى ب تنێ هوين پەرژانەكى بكەنە د ناڤبەرا خو وگونەهان دا)(2).

وبەلگەيێ چوونا حەجێ گوتنا خودايێ مەزنە:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلۡبَيۡتِ مَنِ ٱسۡتَطَاعَ إِلَيۡهِ سَبِيلٗاۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلۡعَـٰلَمِينَ﴾ ئانكو: (وخودێ ل سەر مروڤێ شيان هەبن ل هەچى جهێ ئەو لێ بت قەستكرنا ڤێ مالێ بو كرنا حەجێ فەركرييە. وهەچيێ باوەرييێ ب فەربوونا حەجێ نەئينيت ئەو كافرە، وخودێ يێ دەولەمەندە ج مننەت ب وى وحەجا وى وكارێ وى نينە)(3).

پلەیا دووێ: باوەری (إیمان) و ئەو حەفتێ وتشتەک پشکە، یا ژ هەمیيان بەرزتر گوتنا (لا إله إلا الله)ـە و یا ژ هەمییا نزمتر لادانا زیانەکێ یە ژ رێکا خەلکی و شەرم پشکەکە ژ ئیمانێ، و ستوینێن وێ شەشن:

تە باوەری ب خودێ ومەلایکەت و پەرتووک وپێغەمبەرێن وی هەبیت و ب رۆژا دوماهییێ و ب قەزا و قەدەرێ ب باشی و خرابییێت وێ ڤە. و بەلگە ل سەر ڤان هەر شەش ستوینا گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ﴾ ئانکو : (ل نک خودێ باشی ئەو نینە هوین دنڤێژێ دا بەرێ خۆ ب لایێ رۆژهەلات و رۆژئاڤایێ ڤە بدەن ئەگەر فەرمانا خودێ پێ نەبت، بەلکی باشی هەمی کارێ ویـیە یێ باوەری ب خودێ ئینای وپەرستنا وی ب تنێ کری، وباوەری ب رۆژا دوماهییێ ئینای، و ب هەمی مەلایکەت وکیتابێن هاتینە خوارێ، و ب هەمی پێغەمبەران بێ جوداهیی) .

و بەلگەیێ قەدەرێ : ﴿إِنَّا كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ﴾ ئانکو: (هندی ئەمین هەر تشتەکێ هەی مە ب پیڤانەکێ ئافراندییە، وئەم پێ دزانایینە).

پلەیا دووێ باوەری (إیمان)

د زمانێ عەربی دا: ئانکو: دانپێدان (الإقرار).

د شەریعەتی دا: گوتنە ب ئەزمانی وباوەرییە ب دلی وکارکرنە ب ئەندامێن لەشی، و ئیمان زێدەدبیت ب کرنا عیبادەتی و کێم دبیت ب کرنا گونەهان.

ڤێجا باوەریێ دڤێت ئەڤ پێنج تشتە تێدا بن، ئەگەر ئێک ژ وان تێدا نەبوو ئەو ژ پێناسەیا باوەریێ دەرکەفت ل نک (ئەهلێ سوننەتێ و جەماعەتێ).

بەلگە ل سەر ڤان پێنج تشتان چییە ؟

پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گوت: **(یا ژ هەمییا بلندتر گوتنا {لا إله إلا الله} ـە)** ئەڤە بەلگەیە ل سەر گوتنا ب ئەزمانی.

(و یا ژ هەمییان نزمتر لادانا زیانەکێ یە ژ رێکێ) ئەڤە بەلگەیە ل سەر ئەندامێن لەشی.

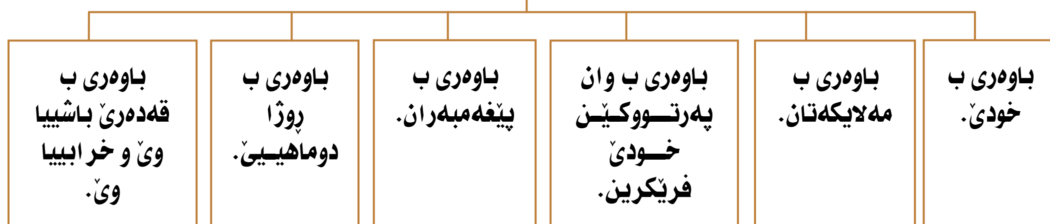
(وشەرم) ئەڤە کارێ دلی یە، وگوتنا خودایێ مەزن:

﴿أَيُّكُمۡ زَادَتۡهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنٗا﴾ ئانکو: (ڤێ سوورەتێ باوەرییا کێ ژ هەوە ب خودێ وئایەتێن وی پتر لێ کر؟)

ئەڤە بەلگەیە ل سەر هندێ کو باوەری زێدە دبیت و ئەگەر زێدەبوو دڤێت کێم ژی ببیت، و یا هاتی کو کێم دبیت هەروەکی د فەرموودا پێغەمبەری دا {سلاڤ لێ بن} ب ئاشکەرایی بەحس ژێ دکەت دەمێ دبێژیت: **(مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَ دِينٍ)** ئانکو دین کێم دبیت.

هەر شەش ستوویێنن باوەریێ

ستوونا ئێکێ: باوەریێ ب خودێ، ئەڤە چوار تشتان ب خوڤە دگریت

□ستووینا دووێ باوەرێ ب مەلایکەتان

مەلایکەت: جیهانەکا بەرزەیە (عالَمٌ غَیبي). خودێ یێن چێکرین ژ روناهییێ. فەرمانێن خودێ بجهدئینن و بێ ئەمریا وی ناکەن. ﴿رُوحُ ٱلۡقُدُسِ﴾ هندێ دگەهینیت کو خودان روحن، هەروەسا خودان لەشن ﴿جَاعِلِ ٱلۡمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُوْلِيٓ أَجۡنِحَةٖ مَّثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۚ يَزِيدُ فِي ٱلۡخَلۡقِ مَا يَشَآءُۚ﴾ ئانکو: (و ژمەزنیا شیانا خودێیە وی بۆ فرینێ مەلایکەت کرینە خودان چەنگێن دوو دوو وسێ سێ وچوار چوار؛ دا ئەو ئەمرێ خودێ بگەهینن، تشتێ خودێ بڤێت ئەو د چێکرییێن خۆ دا زێدە دکەت)، و خودان عەقل و دلن ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ﴾ ئانکو: (و ژ مەزنیا شیانا خودێیە ئەگەر ئەو ب وەحییێ ئاخفت وخەلکێ عەسمانان گوهـ ل دەنگێ وی بوو هەمی ژ ترسان دا ڤەدلەرزن، حەتا کو وەکی دلگرتنەکێ ب سەر وان دا دئێت، ڤێجا دەمێ ترس ژ سەر وان ڕادبت هندەک ژ وان دبێژنە هندەکان: (خودایێ هەوە چ گوت؟)، مە باوەری یا ب وان هەی، و ب ناڤێن وان یێن خودێ بۆ مە دیارکرین وەک (جبریل و میکائیل و ئیسرافیل)، و ب صیفەتێن وان ﴿لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ﴾ ئانکو: (و ئەو بێ ئەمریا خودێ ناکەن، و وی تشتی دکەن یێ فەرمان پێ ل وان دئێتەکرن)، و ب کارێن وان وەک (وان مەلایکەتێن عەرشی هەلدگرن)، و هەر دەنگ وباسەکێ خودێ بۆ مە ل سەر وان گوتی، چ ب کورتی بیت یان ب بەرفرەهی بیت.

ستووینا سێیێ باوەرێ ب پەرتووکان

دڤێت مە باوەری هەبیت کو ئەو ئاخفتنێن تێدا یێن خودێ نە ب دروستی و ئەو ژ نک خودایێ مەزن یێن هاتیینە خوارێ، و نە د چێکریینە ژلایێ مروڤان ڤە، و خودێ د گەل هەر پێغەمبەرەکی کتێبەک فرێکرییە، و مە باوەری یا ب وێ هەی یا قورئانێ بۆ مە بەحس کری ژ ناڤ و دەنگ و باس و ئەحکامێن وان یێن ب کورتی و بەرفرەهی بۆ مە ڤەگێرایین، ئەگەر حوکمێ وان نە هاتبیتە ڕاکرن (نَسخ) و مە باوەری یا هەی کو قورئانێ کتێبێن بەری خۆ هەمی یێن ڕاکرین (نَسخ) ئانکو حوکمێ وان یێ ڕاکری وەک تەورات و ئنجیل و زەبورێ و ئەو پەرتووکێن بۆ ئیبراهیم و موسای هاتین {سلاڤ لێ بن}.

ستووینا چوارێ باوەریێ ب پێغەمبەران

دڤێت مە باوەری هەبیت کو ئەو مروڤن و چ تایبەتمەندییێن خودایینییێ ل دەف وان نینن و ئەو ژی بەندەییێن خودێ نە و نابیت پەرستن بۆ وان بهێتە کرن، و هەروەسا خودێ ئەوێن هنارتین و وەحی ژی یا بۆ فرێکری و ئەو ب بەلگە و ئایەتێن خۆ پێن ب سەر ئێخستین. و وان ژی ئەمانەتێ خۆ ب دروستی یێ گەهاندی و شیرەت یێن ل ئوممەتا خۆ کرین و پەیاما خۆ یا گەهاندی. و وان جیهاد د رێیا خودێ دا یا کری ب تەمامی. مە باوەری یا ب وان هەی و ب وان ناڤ و سیفەت و دەنگ و باسێت وان یێن کو خودێ بۆ مە بەحسکرین ب کورتی و بەرفرەهی. و ئێکەم پێغەمبەر ئادەم بوو {سلاڤ لێ بن} و ئێکەم رەسول نوح بوو {سلاڤ لێ بن} و دوماهیکێ وان موحەممەد بوو {سلاڤ لێ بن} و هندیکە شەریعەتێن بەرێ نە هەمی هاتینە راکرن (نسخ) ب شەریعەتێ موحەممەدی {سلاڤ لێ بن} و ئەو پێغەمبەرێن ژ هەمیان ب قەدرتر پێنجن کو دبێژنێ (أولوا العَزم)، و د قورئانێ دا یێن هاتینە بەحس کرن د سورەتا (الشورى) و (الأحزاب) دا، کو ئەو ژی (محمد و نوح و إبراهيم و موسى و عيسى)نە {سلاڤ ل سەر هەمییان بن}.

ستووینا پێنجێ باوەریێ ب رۆژا دوماهییێ

ئەڤە هەر تشتەکێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بۆ مە بەحسکری یێ کو پشتی مرنێ دهێت ب خۆ ڤە دگریت وەک: جەرباندن وپرسیارێن قەبری و پفکرنا د صورێ دا (النفخ في الصور) ، و رابوونا خەلکی ژ گورێن وان، و کێشان و پیڤانا کریاران ، و دەفتەرێن خێر و گونەهان، و پرا سیرا طێ، و ئاڤا حەوضا کەوثەرێ، و مەهدەرێ (شەفاعەتێ)، و بەحەشت و جەهنەمێ، و دیتنا خودایێ مەزن ژ لایێ خودان باوەران ڤە ل قیامەتێ و ل بەحەشتێ، و هندەک تشتێن دی یێن غەیبی .

ستووينا شەشێ باوەرێ ب قەزا و قەدەرێ، باشييا وێ و خراببيا وێ، و دڤێت باوەرييا مە چوار تشتان ب خوٚ ڤە بگريت:

چێكرن	حەزكرن	نڤيسين	زانين
مە باوەری هەبيت كو عەبد هەمی چێكريێن خودێ نە ب كارێن خوٚ ڤە، و هەروەسا هەمی تشت ژ بلی خودێ د چێكرينە و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ: ﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ﴾ ئانكو: (خودێيە ئافرەندەرێ هەمی تشتان) ﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ وَمَا تَعۡمَلُونَ﴾ ئانكو: (و خودايێ خوٚ يێ هوين وكريارێن هەوە ژی ئافراندين).	مە باوەری هەبيت كو ئەو تشتێ حەزا خودێ ل سەر هەبيت دێ چێبيت و ئەوێ حەزا وی ل سەر نەبيت ناچێبيت، و هەروەسا عەبدا حەزكرن يا هەی بەلێ ژ بن حەزكرنا خودێ دەرناكەڤيت پاڤژی و بلندی بوٚ خودێ بيت.	مە باوەری هەبيت كو خودايێ مەزن ئەو تشتێن دێ چێبن هەمی يێن نڤێسين هەتا قيامەتێ.	مە باوەری هەبيت كو خودايێ پاك و بلند يێ زانايە ب هەمی تشتان.

و ئەڤ چوار پلەيێن باوەرييا ب قەزا و قەدەرێ شاعرەكی يێن كومكرين د ڤێ گوتنا خوٚ دا :

(عِلمٌ ، كِتابَةُ مَولانا ، مَشيئَتُه   و خَلقُهُ وهو إيجادٌ و تَكوينُ)

ئانكو: زانين، نڤيسينا مەزنێ مە، حەزكرنا وی   و چێكريێن وی و ئەو ژی پەيداكرن و دروستكرنە.

پلەیا سێیێ: چاکی (الإحسان)، ئێک ستووینە : ئەوە کو تو پەرستنا خودێ بکەی هەروەکی تو دبینی و ئەگەر تو وی نەبینی ئەو تە دبینیت.

بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە :

﴿إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحۡسِنُونَ﴾ ئانکو: (هندی خودایێ مەزنە ب سەرکەفتن و پشتەڤانییا خۆ یێ د گەل وان یێن تەقوا کری، ویێ د گەل وان یێن د کرنا عیبادەتی دا قەنجی (چاکی) کری).

و گوتنا وی: ﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ٢١٧ ٱلَّذِي يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ٢١٨ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ٢١٩ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ﴾ ئانکو: (و تو کارێ خۆ بهێلە ب هیڤیيا خودایێ زال ودلۆڤانکار ڤە، ئەوێ تە دبینیت دەمێ تو ل نیڤا شەڤێ ب تنێ ڕدابییە نڤێژێ، وئەو خۆچەماندنا تە دبینیت دەمێ تو د گەل نڤێژکەران ڕادبی ودرووینی ودچییە سوجدێ، هندی ئەوە گوهدێرێ خواندنا تەیە، یێ پڕزانا یە ب ئنیەت و کریارێن تە).

و گوتنا وی: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأۡنٖ وَمَا تَتۡلُواْ مِنۡهُ مِن قُرۡءَانٖ وَلَا تَعۡمَلُونَ مِنۡ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيۡكُمۡ شُهُودًا إِذۡ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ ئانکو: (و تو ـ ئەی پێغەمبەر ـ د کارەکی ژ کارێن خۆ دا نابی، و تو چ ئایەتان ژ قورئانێ ناخوینی، وکەسەک ژ ڤێ ئوممەتێ کارەکی ناکەت چ یێ باش بت چ یێ خراب، ئەگەر ئەم ل سەر هەوە شاهد نەبین ونەزانین دەمێ هوین دەست ددەنە وی کاری، ڤێجا ئەم وی کاری ل سەر هەوە دنڤیسین ودێ هەوە سەرا جزا دەین).

پلەیا سێیێ: چاکێ (الإحسان)

و ئەو بلندترین پلەیا دینی یە و ئێک ستووین یا هەی و وێ ستووینێ دوو پلە یێن هەین:

پەرستن هەروەکێ تو خودایێ مەزن دبینێ

ئەو پەرستنە کو ل سەر حەژێکرن و حەسکرنا گەهشتنا خودێ و وێ تشتێ ل دەف خودێ. وەک پەرستنا پێغەمبەران - سلاڤ ل سەر بن - و دبیت ژ بلی وان ژی هندەک بگەهنە ڤێ پلەیێ کو وەسا پەرستنێ بکەن هەروەکی ئەو خودایێ خۆ دبینن.

پەرستن هەروەکێ خودایێ مەزن تە دبینیت

ئەو ژی پەرستنە ب ترسێ و رەڤینێ ژ عەزابا وی. و ئەڤ پلەیە یا ل دەف هەر موسلمانەکی هەی، ئانکو دڤێت هەست ب هندێ بکەت کو خودێ یێ وی دبینیت.

رونکرنەک: ئەڤە هندێ ناگەهینیت کو یێ بگەهتە ڤێ پلەیێ بەس حەژ خودێ دکەت و ترسا خودێ ل دەف نینە، بەلێ پلەیا حەژێکرنا خودێ پالدەرێ وێ ب هێزترە بۆ بەندەی بۆ کرنا پەرستنێ وەکو گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} دەمێ گوتی:

((ڤێجا ما ئەز نە ب مە عەبدەکێ شوکردار)).

و بەڵگــە ژ ســوننەتێ: فــەرموودا جبریلییــە یــا بەربــەلاڤ : عومەرێ كورێ خـەتتـابـی ـ خـودێ ژێ رازیبیــت ـ دبێـژیت: رۆژەكێ ئەم ل نك پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} د روینشتی بووین، مە هند دیت زەلامەک هاتە نك مە، جلكێن وی گەلـەك د سپی بوون، و مییێ سـەرێ وی گەلـەكێ رەش بـوو، نیشـانێن سەفەرێ ل سەر نەدهاتنە دیتن، وكەسێ ژ مە ئەو نەدنیاسی، هات حەتا نك پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} روینشتی، چوكێن خۆ ب چوكێن وی ڤەنان، و دەستێن خـۆ دانانـە سـەر رانـێن وی، و گـۆت : ئـەی موحەممـەد، بەحسـێ ئیسـلامێ بـۆ مـن بكـە، پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گۆت:{ئیسـلام ئـەوە تـو شـاهدەیێ بدەی كو ژ (الله)ـی پێڤەتر چ خـوداییێن ب حـەق نینـن و كـو موحەممەد پێغەمبەرێ خودێ یە، و تو نڤێژێ بكـەی، وزەكـاتێ بدەی، و رەمەزانێ یێ ب رۆژی بی، وبچییە حەجێ ئەگەر تـە پێ چێبیت} . وی گۆت: تو راست دبێژی، عومەری گۆت: ئێنا ئـەم ژێ عـەجێبگرتی بـووین، ئـەو یـێ پرسـیارێ دكـەت و دبێژتێ: تو راست دبێژی!!

گۆت: پـا بەحسـێ بـاوەرییێ بـۆ مـن بكـە. گـۆت:{كـو تـو باوەرییێ ب خودێ بینـی، و ب مەلایكـەتێن وی، وكتێبێن وی، و پێغەمبەرێن وی، و ب رۆژا دویماهیێ، و تو باوەریێ ب قـەدەرێ بینی باشی و خرابیا وێ} . گـۆت: تـو راسـت دبێـژی. پاشـی گۆت: پا بەحسێ چاكییێ بۆ من بكە.

گۆت:{كو تو وەسا پەرستنا خـودێ بكـەی هـەر وەكـی تـو وی دبینی: چونكی ئەگەر تو وی نەبینی ژی، ئەو تە دبینیت} .

گۆت: پا بەحسێ قیامەتێ بۆ من بكە. گۆت:{ئەوێ پرسـیار ژێ دئێتـەكرن ژ وی چێتـــر نزانیـت یـێ پرسـیارێ دكـەت} ، گۆت: پا بەحسێ نیشانێن وێ بۆ مـن بكـە. گـۆت:{كـو ژنـا عەبد سەییدێ خۆ ببیت، و كـو تـو ببینـی پێخـواس ورویـس و هەژار، شڤانێن بزنان ئاڤاهیان بلند دكەن} . گوت: پاشی ئەو چـوو، وئـەز بێنـەكا خـۆش مـام، پاشـی پێغەمبـەری گـوتـە من:{ئەی عومەر، تو دزانی ئەو كی بوو پرسـیار كـری؟} مـن گۆت: خودێ وپێغەمبـەرێ وی چێتـر دزانـن، گـۆت:{ئـەو جبـریل بوو هاتی دینێ هەوە نیشا هەوە بدەت} .

ئەڤ حەدیسـە بەڵگەیـە ل سەر ستوینـێـن ئـیسلامێ و باوەریێ و چـاكیــێ.

و د گوتنــا وی دا (ئــەوێ پرسـیار ژێ هاتییــە كــرن چێیـتـر نزانیت ژ وی یـێ پرسیار كری) بەڵگەیە كو كەس دەمێ هاتنـا قیامـەتێ نزانیت ژ بلی خودایێ مەزن.

و گوتنا وی: (ژنا عەبد سەییدێ خۆ ببیت)

ئانكـو: خرابیـیـا د گەل دەیـک و بابا دێ زۆر بیـت.

عـەبد دێ زور بن و دێ حالێ خـەلكێ گـەلـەک هـێـتە گـوهـریـن.

ئانكو مەلكەک دێ بۆ خۆ ژنەكا عەبد خوازیت، و دێ زاروكەک ژێ بیت، پشتی مرنا بابێ وی ئەو دێ جهێ وی گریت و بیتە مەلک و دێ بیتە سەیدێ دەیكا خۆ

(و كـو تـو ببینـی پێخـواس ورویـس و هـەژار، شـڤانێن بزنان ئاڤاهیان بلند دكەن) رامانـا وێ ئــەوە دێ حــالێ خەلــكی زوی دهێـــتە گـوهرین ژ فەقیـریێ بـۆ زەنـگینیـەكا كـرێت.

هنده‌ک کورته مفا ژ فه‌رمـوودا جبریلی

1ـ شه‌ش ئه‌رک هه‌نه ل سه‌ر ملێن قوتابی: ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر نه‌فسا خۆ ، و ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر سه‌یداییێت خۆ ، و ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر وی جهی یێ لێ دخوینیت ، و ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر هه‌ڤالێن خۆ ، و ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر وان کتێبان یێن ل سه‌ر دخوینیت ، و ئه‌رکه‌ک به‌رامبه‌ر وی علمی یێ فێربوویێ.(ئانکو ڤان هه‌ر شه‌ش تشتان حه‌ق یێ ل سه‌ر قوتابی هه‌ی).

- ئه‌رکێ به‌رامبه‌ری نه‌فسێ: دڤێت مروڤ بزانیت کو هندی زانینه عیباده‌ته و یا پێدڤی ب دوو تشتایه: (ئیخلاصێ و دویڤ چوونا دروست)، ڤێجا ببه سه‌له‌فیه‌کێ ڕاست و ئاشکه‌را و بلا ترسا خودێ و هه‌ستکرن ب دیتنا وی ل دەف ته هه‌بیت و یێ نه‌رم به د سه‌ره‌ده‌رییا خۆ دا و خۆ مه‌زن نه‌که. و بلا قه‌ناعه‌ت و زوهد و خۆ جوانکرن ب سیمبایێ علمی ل ده‌ف ته هه‌بیت، و مروئه‌ت و سیفه‌تێن زه‌لامێن چاک ل ده‌ف خۆ په‌یدا بکه و خۆ دویرکه ژ وێ ده‌ست به‌ردانا پاره‌ی یا کو زیان تێدا هه‌بیت. هه‌روه‌سا خۆ دیرکه ژ وان دیوانێن ئاخفتنێن زێده و بێ مفا تێدا، و یێ خۆ راگر به. و خودان هیممه‌ته‌کا بلند به و ب حه‌زێکرن علمی بخوینه و ل دویڤ بگه‌ره، و زانینا خۆ موکوم بگره و ئه‌رکێن ل سه‌ر ملێن خۆ ب پارێزه، و ئه‌و تشتێن ته ژبه‌رکرین گه‌له‌ک دووباره بکه، و خۆ شاره‌زابکه دهندێ دا کو بشێی مه‌سه‌لێن فرعی ژ کاکلا وان بینیه ده‌رێ، و گه‌له‌ک خۆ نێزیکی خودێ بکه، و ئه‌مانه‌تا علمی ب پارێزه و یێ راستگۆبه. و خۆ فێرکه هندێ کو ئاخفتنا (ئه‌ز نزانم) بۆ خۆ بکه‌یه په‌رژان.

هه‌روه‌سا ده‌مێ خۆ بپارێزه، وکه‌سایه‌تییه‌کا ره‌وشه‌نبیر ل ده‌ف خۆ په‌یدابکه، و هنده‌ک په‌رتووکێن فێرکرنا رێزمانێ بخوینه، و هنده‌ک په‌رتووکێن به‌رفره‌ه بخوینه. و پرسیارێن خۆ بشێوه‌کێ جوان بکه و باش گوهێ خۆ بدێ و باش خۆ تێبگه‌هینه و پاش کاری پێ بکه، و پێکولا دانوستاندنێ بکه به‌لێ بێ شه‌ره‌ده‌ڤ و چیر درێژکرن، و د گه‌ل هه‌ڤالێن خۆ خواندنا خۆ دووباره بخوینه‌ڤه ، و هه‌رده‌م ب قورئانێ و سوننه‌تێ و زانستێن وان ڤه یێ مژیل به، و هه‌ر زانسته‌کی خۆ د ئامیرێن وی دا شاره‌زا بکه ئه‌وێن دبێژنێ (علوم الآلة).

و ئنیه‌تا خۆ بکه کارکرن و خۆ دویربکه ژ ڤیانا دونیایێ و سه‌رکێشییێ و ناڤ و ده‌نگییێ، و باوه‌ریا خۆ ب نه‌فسا خۆ نه‌ئینه و هزرێن باش ژ خه‌لکی بکه. و زه‌کاتا علمی بده ئه‌و ژی ئه‌ڤه‌یه: (هه‌رده‌م حه‌قییێ بێژی و گه‌له‌ک فه‌رمانا باشییێ بکه‌ی و گه‌له‌ک نه‌هیێ ژ خرابییێ بکه‌ی و هه‌ڤسه‌نگییێ بکه‌ی دناڤبه‌را ب ده‌ستڤه‌ئینانا به‌رژه‌وه‌ندیان و پاشڤه‌لێدانا زه‌ره‌ر و زیانان، و علمی به‌لاڤ بکه‌ی و ڤیانا هندێ ل ده‌ف ته هه‌بیت کو مفایی بگه‌هینییه خه‌لکی و هاریکاربی د گه‌ل خه‌لکی و مه‌هده‌رێ د باشییێ دا بۆ خه‌لکی بکه‌ی).

که‌سه‌کێ خودان عیززه‌ت به ، یێ چاڤدێر به ل سه‌ر علمێ خۆ ، پێکولا گونجاندنا علمی د گه‌ل واقعی بکه نه‌کو علمی ل دویڤ واقعی ببه‌ی، خۆ دویربکه ژ هندێ کو خۆ بینیه پێش یان خۆ بکه‌یه سه‌رکێش د علمی دا به‌ری بگه‌هییه وی ئاستی، و هندی ژته بهێت خۆ ژ شوبهه‌یان بده پاش، و ناچێبیت مروڤ وه‌لاء و به‌رائا خۆ بدانته سه‌ر چ کوم و ده‌سته‌ک و حزبا بێن دویر ژ قورئان و سوونه‌ت و رێبازا سه‌له‌فا.

- **ئەركێ بەرامبەر سەیدایی:** خەلك د دەرحەقێ ڤێ مەسەلێ دا ئانكو (رێزگرتنا شێخ و سەیدایان) دبنە سێ جور: هندەك زێدەتر ژ وان قەدری ددەنێ، و هندەك ژی قەدر و بهایێ وان كێمتر ژ یا پێدڤی ددەنێ، وهندەك ب دروستی ب حەقێ وان رادبن، و دێ بۆمە هێت كو ئێكەم تشت بوویە ئەگەرێ شركێ د عەردی دا زێدەرەوی بوو د قەدرگرتنا وەلی و چاكان دا ، ژ بەر هندێ دڤێت ئەم د قەدرگرتنا وەلی و شێخ و سەیدایان دا د ناڤنجی بین، نە زێدەگاڤییێ و نە كێمترخەمیێ ددەرحەقێ وان دا نەكەین.

- **و حەقێ وی جهی ژی ب پارێزە یێ تو لێ دخوینی.**

- **ئەركێ بەرامبەر وی هەڤالی یێ د گەل تە دخوینیت:** ب هندێ یە كو تو فەرمانا ب باشییێ و نەهیا ژ خرابیێ لێ بكەی، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ كُنتُمۡ خَيۡرَ أُمَّةٍ أُخۡرِجَتۡ لِلنَّاسِ ﴾ ئانكو: (هوین ـ ئەی ئوممەتا موحەممەدی {سلاڤ لێ بن} ـ چێترین ئوممەتن و ب مفاترین مرۆڤن بۆ مرۆڤان)

و پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} دبێژیت: ((ئیمانا ئێك ژ هەوە یا تمام نابیت هەتا وی ئەو بۆ برایێ خۆ بڤێت یا وی بۆ نەفسا خۆ بڤێت)) .

- **ئەركێ بەرامبەر وان كتێبان یێن تو دخوینی:** ئەڤە ژی دێ ب هندێ بیت كو وان كتێبان باش ب پارێزی و چاڤێ خۆ بدەیێ ژ بەركو خودێ نیعمەت یا د گەل مە كری ب ڤان كتێبان ڤێجا ژ بەر هندێ دڤێت ڤان نیعمەتان ب پارێزین.

- **ئەركێ بەرامبەر علمی:** ئەڤە ژی دێ ب هندێ بیت كو وی علمی باش بگریت و گەلەك جاران دووبارە بكەتەڤە ، و كاری ب وی علمی بكەت، چونكی یا ل سەر مە هاتییە واجب كرن كو كاری ب وی علمی بكەین یێ كو مرۆڤ فێربوویێ و پشتی هینگێ بانگەوازییێ بكەت بۆ وی علمی: چونكی علم ژی نیعمەتەكە و دڤێت شوكرێ ل سەر ڤێ نیعمەتێ بكەین.

2ـ ژ تورە و ئادابێن پرسیاركرنێ ئەوە كو مرۆڤ دەستپێشخەرییێ بكەت د وان پرسیارن دا یێن كو مرۆڤ بزانیت مفا یێ تێدا هەی.

3ـ و پێدڤییە ل سەر قوتابی كو سەروسیما و جلوبەرگێن خۆ جوان و پاقژ بكەت.

4ـ و دڤێت بزانین كو پشتی مرنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} دەمێ ئەم تشتەكی نەزانین نابیت بێژین خودێ و پێغەمبەر چێتر دزانن، بەلكو دڤێت بێژین : خودێ چێتر دزانیت.

ئـەڤ پشـكە چەنـدەكێ بەحـسـێ پـێـغەمـبـەرى {سـلاڤ لێ بـن} دكـەت د گـەل ژيـيـێ وى و بنـەمالا وى(نەسەب) و هـندەك ژ بانـگـەوازيـيا وى.

پێدڤييە ل سەر مە ئەم هندەك تشتان بزانين ل سەر پێغەمبەرى {سلاڤ لێ بن}

ناڤێ وى و بنەمالا وى:

موحەممـــەدێ كـــورێ (عبدالله)ـــێ كـــورێ عبد المطلبێ كورێ هاشمييە، و هاشم ژ قـــورەيشـيـــيايە و قـــورەيشى ئيجاخەكـــە ژ عەرەبان، و عەرەب ژ دونـدەها ئيسـماعيلێ كـورێ ئيـبراهيم پێغەمبەرينـــە {ســلاڤ ل ســەر هەمييان بن}

ژيێ وى:

ئەو شێست و سێ سالا ژيايە، چل سال ژ وان بـەرى پێغەمبەرايەتيێ، و بيسـت و سـێ سـالا پێغەمبـەر بوو.

بنەمـايێ سێيێ: نياسينا موحەممەد پـێـغەمبەرييە {ســلاڤ لێ بـــن}.

ئـــەو: موحەممـــەدێ كـــورێ (عبدالله)ـــێ كـورێ عبـد المطلبێ كـورێ هـــاشمييە ، و هاشـــم ژ قورەيشيـــيايە و قورەيشـــى ژ عەرەبانـــە و عـــەرەب ژ دونـــدەها ئيســـماعيلێ كـــورێ ئيـــبراهيم پـێـغـەمبەرينە {سلاڤ ل هەمييان بن}.

شێست و سێ سـالا يـێ ژيـاى، ژوان چـل سـالێ بـەرى پێغەمبـەراتيێ و بيسـت و سـێ سـالا پێغەمبـەر و رەسول بوو.

يـێ بـوويـە پێغەمبـــەر (نـبـــي) ب [إقـــرأ]، و بـوويــە قاسـد (رسـول) ب [المُدَّثر].

بـاژێـرێ وى مـەككەهە، پاشـى مشـەخت بـووە مەدينـێ.

ماوێ هنارتنا وى دبيتە دوو پشك:

ماوێ ل مەككەهێ كو سێزدە سالێ بوون

ماوێ ل مەدينێ كو دەه سالێ بوون

ئەرێ پێغەمبەر سلاڤ لێ بن (نەبێ بوو يان رەسول) ؟

ئەو نەبـى و رەسـول بـوو، يـێ بـوويـە نەبـى ب هـاتـنـە خـوارا ئايەتا (إقرأ) ژ ســوورەتا (العلق) و يـێ بوويە رەسـول ب هـاتـنـە خـوارا سـوورەتا (المدثـر).

خودێ ئەو یێ هنارتی کو خەلکی بترسینیت ژ شرکێ و بەرێ وان بدەتە ئێکتاپەرستییێ، بەلگە ژێ ل سەر ڤێ چەندێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمُدَّثِّرُ ١ قُمۡ فَأَنذِرۡ ٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ ٣ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ ٤ وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ ٥ وَلَا تَمۡنُن تَسۡتَكۡثِرُ ٦ وَلِرَبِّكَ فَٱصۡبِرۡ ٧﴾ ئانکو: (ئەی ئەوێ خۆ د ناڤ جلکێن خۆ را نخافتی، تو ژ ناڤ جهێ خۆ رابە، وخەلکی ژ عەزابا خودێ بترسینە، وتو خودایێ خۆ ب تنێ مەزن بکە و پەرستنێ بۆ بکە، وجلکێن خۆ ژ هەمی رەنگێن پیساتییێ پاقژ بکە، ویێ بەردەوام بە ل سەر خۆ دویرکرنا ژ صەنەم و کارێن شرکێ، ونێزکی وان نەبە، وتو خێران نەدە ب ئنیەتا هندێ کو پتر ژێ بگەهتە تە، و تو صەبرێ ل سەر وێ تشتی بکە یێ خودێ پێ ژ تە رازی ببیت)، و رامانا ﴿قُمۡ فَأَنذِرۡ﴾ ئانکو: تو خەلکی بترسینە ژ شرکێ وگازی وان بکە بۆ تەوحیدێ. ﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرۡ﴾ ئانکو: خودایێ خۆ مەزن بدانە ب تەوحیدێ. ﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرۡ﴾ ئانکو: کارێن خۆ پاقژبکە ژ شرکێ. ﴿وَٱلرُّجۡزَ فَٱهۡجُرۡ﴾ (وَٱلرُّجۡزَ) ئانکو: بت و صەنەم (فَٱهۡجُرۡ): ئانکو هێلانا وان صەنەمان و خۆ بەری کرن ژوان و ئەهلێ وان.

و ئەو ما ل سەر ڤێ گازییێ دەه سالان، بەرێ خەلکی ددا تەوحیدا خودێ، و پشتی دەه سالان هاتە بلندکرن بۆ عەسمانی و پێنج نڤێژ ل سەر فەرز بوون و سێ سالان ما ل مەککەهێ پا شی فەرمان لێ هاتە کرن کو مشەخت ببیت بۆ مەدینێ.

کورتییەک ژ ژیاننامە وی {سلاڤ لێ بن}

بانگەوازییا وی ل مەککەهێ پتر ل سەر هندێ بوو کو بەرێ خەلکی بدەتە تەوحیدێ، و هێلانا بت و صەنەما، و دلسوزی و ئیخلاصا د پەرستنێ دا و ئەڤ بانگەوازییە دەه سالان ڤەکێشا.

پاشی فەرمان لێ هاتە کرن کو مشەخت ببیت بۆ مەدینێ و بەردەوام بانگەوازییا وی ما ل سەر تەوحیدا خودێ، بەلێ چەندین فەرمانێن دی هاتنە زێدەکرن ل دینی ژ عیبادەتان و کاروبارێن ژیانێ و سەرەدەرییا وی.

بەلێ هەر کەسێ بەرێ خۆ بدەتە ژیانا وی دێ بینیت بانگەوازییا تەوحیدێ یا بەردەوام بۆ تا دوماهییا ژییێ وی، و د ڤێرێ دا بەرسڤەکا روهن و ئاشکەرا بۆ وان کەسا هەیە یێن کێم بەرێ خەلکی ددەنە تەوحیدێ یان هەر بەحس ژێ ناکەن، و دبێژن پێدڤی ناکەت گەلەک دەمی پێڤە ببەین بۆ فێرکرنا وێ ئێلا چەند دەقیقەکێن کێم.

گوتنا شێخی خودێ ژێ رازی دەمێ گوتی: (هاتە بلندکرن بۆ عەسمانی) دوو مفا ژێ دهێنە وەرگرتن:

1. هندیکە ئەو تشتە یێ کو پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}. گوتی ژ تشتێن غەیبی و مەسەلا (إسراء ومعراج)ێ ئەم دبێژین مە باوەری یا پێ هەی و ڕاست ددانین.

2. گرنگییا نڤێژێن فەرز. کو خودایێ مەزن ل عەسمانا فەرزکرینە.

مشەختبوون (الهجرة): ڤەگوهاستنە ژ وەلاتێ شركێ بۆ وەلاتێ ئیسلامێ. و ئەو فەرزە ل سەر ڤێ ئوممەتێ، و ئەو دێ مینیت هەتا رۆژا قیامەتێ، و بەلگە ژێ گوتنا خودێیە : ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ ئانكو: (هندی ئەون یێن مەلایكەت جانێ وان دستینین ووان زۆرداری ل خۆ كری كو ل جهێ كافران ماین ومشەخت نەبووین، مەلایكەت ب گەفكرن ڤە دبێژنە وان: هوین د مەسەلا دینێ خۆ دا د چ حال دا بوون؟ ئەو دێ بێژن: ئەم د عەردێ خۆ دا دلاواز بووین، وئەم نە دشیاین زۆرداریێ وستەمێ ژ خۆ لادەین، ڤێجا ئەو ب گەفركرن ڤە دێ بێژنە وان: ئەرێ ما عەردێ خودێ یێ فرەهـ نەبوو كو هوین ژ عەردێ خۆ دەركەڤنە عەردەكێ دی كو هوین تێدا ل سەر دینێ خۆ پشت ڕاست ببن؟ ئەوێن هە جهێ ڤەحەویانا وان ئاگرە، وئەو پیسترین جهێ لێ زڤرینێیە ، و ئەوێن دبێزار ژ مێر وژن وزارۆكان یێن كو نەشێن زۆرداریێ وستەمێ ژ خۆ لادەن، وچ ڕێكان بۆ خۆ نابینن كو پێ ژ نەخۆشیێ قورتال ببن، ئەو نا گەهنە ڤێ دویماهیا بەری نوكە بەحس ژێ هاتیەكرن ، ڤێجا ئەو لاوازێن هە ئەون یێن هیڤی هەیە كو خودێ وان عەفو بكەت: چونكی خودێ ب ڕاستیا حالێ وان یێ زانایە، وخودێ لێنەگرێ باش گونەهـ ژێبرەوویە)، وگوتنا وی ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ ئانكو: (ئەی بەنیێن من یێن باوەری ئینای، ئەگەر د ئاشكەراكرنا باوەریێ و پەرستنا خودێ ب تنێ دا هوین د تەنگاڤییێ دا بن، هوین ل عەردێ خودێ یێ بەرفرەهـ مشەخت ببن، وپەرستنێ بۆ من ب تنێ بكەن). ئیمامێ بەغەوی (خودێ رەحمێ پێ ببەت) دبێژیت: ((هاتنا خوارا ڤێ ئایەتێ ژ بەر وان موسلمانان بوو یێن ل مەككەهێ ماین ومشەخت نەكری، خودایێ مەزن گازی وان كر وەک باوەردار)). و بەلگە ژ سوننەتێ گوتنا پێغەمبەرییە {سلاڤ لێ بن}: ((مشەختبوون ب دوماهی ناهێت هەتا تەوبە ب دوماهی دهێت، و تەوبە ژی ب دوماهی ناهێت هەتا ڕۆژ ژ ڕۆژئاڤای دەركەڤیت)).

مشەختبوون دبیتە سێ جور

كریار : هەر تشتەكێ خودێ حەرام كربیت و ل بەری هەمیێ ژێ شرك.
بكەر : وەك ـ كافران و منافقان و غەیری وان ژێ.
دەم : هێلانا وان دەمان یێن كافر تێدا ئاهەنگا دگێرن.
جه : هێلانا وان جهان یێن كافر تێدا ئاهەنگا دگێرن.

* تەوبە ناهێتە قەبویلكرن د دوو دەمان دا:

1. دەركەفتنا رۆژێ ژ روژئاڤایێ.
2. یان ل بەر مرنێ: بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە دەمێ دبێژیت:

﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾

ئانكو: (و قەبویلكرنا تەوبێ بۆ وان نینە یێن رژدییێ ل سەر كرنا گونەهان دكەن، وحەتا نەكەڤنە بەر مرنێ ئەو ل خودایێ خۆ نازڤرن، هنگێ ژ نوی ئێك ژ وان دێ بێژیت: نوكە من تەوبەیە، هەروەسا تەوبا وان ژێ قەبویل نابیت ئەوێن دمرن كافر ب تەوحیدا خودێ و پێغەمبەرینیا پیغەمبەرێ وی موحەممەدی ﷺ . ئەوێن هە یێن رژدی ل سەر كرنا گونەهان كری حەتا مرین، وئەوێن مرین كافر، مە عەزابەكا ب ئێش بۆ وان ئامادەكرییە) .

و گوتنا پێغەمبەری ﷺ دەمێ دبێژیت : ((مشەختبوون نامینیت پشتی ڤەكرنا مەككەهێ))
ئانكو مشەختبوون ژ مەككەهێ بۆ مەدینێ نامینیت، ئەڤە نیشانە كو چ جاران مەككەه نازڤریەڤە بۆ وەلاتێ كوفرێ.

پشتی ل مەدینێ ئاكنجیبووی فەرمان ل وی هاتە كرن ب وی تشتی یێ مای ژ شەریعەتی وەكی زەكاتێ (1) و روژیێ و حەجێ و جیهادێ و بانگی، وفەرمانكرنا ب چاكییێ و نەهی كرنا ژ خرابییێ ... هتد. و بەردەوام بوو ل سەر ڤێ چەندێ بۆ ماوێ دەه سالان و پاشی ئەمرێ خودێ كر {سلاڤ لێ بن} (2)، و دینێ وی دێ مینیت، وئەڤە دینێ وییە چ خێر نینن ئیللا ئەوی بەرێ ئوممەتا خۆ یێ دایێ و چ خرابی نینن ئیللا ئەوی بەرێ ئوممەتا خۆ یێ ژێ دایە پاش، و ئەو خێرا وی بەرێ ئوممەتا خۆ دایێ تەوحیدە و هەرتشتەكێ خودێ حەژێ دكەت و پێ رازی دبیت. و ئەو خرابیا وی ئوممەتا خۆ ژێ دایە پاش شرك بوو و هەر تشتەكێ خودێ نەڤێت و حەژێ نەكەت(3) .

(1) شێخ (ابن عثیمین)(خودێ رەحمێ پێ ببەت) دبێژیت: زەكات ل دەسپێكێ ل مەككەهێ فەرز بوو، بەلێ رێژە یا وێ و چەندایا وێ نەهاتبوو دیاركرن، پاشی ل مەدینێ ئەو ژی هاتنە فەرزكرن و دیاركرن.

(2) پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} یێ مری ل سالا یازدێ پشتی مشەخت بوونێ، و د ژوورا عایشایێ ڤە یێ هاتییە ڤەشارتن.

(3) چ خێر نینن ئیللا بەرێ ئوممەتا خۆ یێ دایێ و چ خرابی نینن ئیللا وی ئوممەتا خۆ یا ژێ دایە پاش، دڤێت ئەم شەهدەیێ بدەین كو وی ئەمانەتێ گەهاندی و وی شیرەت یا ل ئوممەتا خۆ كری و جیهاد یا د رێكا خودێ دا كری ب دروستی و ئەم یێت هێلاینە ل سەر رێبازەكا راست و سپی ، شەڤا وێ وەكی رۆژا وێ یا رونە چ كەس ژێ ناهێتە لادان ئیللا كەسەكێ تێچووی بیت.

مەزنترین گونەه

شركا مەزن	شركا بچیك	گونەهێن مەزن (كبائر)	گونەهێن بچیك
ئەوە یا مروڤی ژ ئیسلامێ دەردئێخیت.	مروڤی ژ ئیسلامێ دەرنائێخیت.	هەر گونەهەكا سزایەكێ تایبەت بۆ هاتبیتە دانان.	هەر تشتەكێ هاتبیتە حەرام كرن و چ سزایێن تایبەت بۆ نەهاتبنە دانان.

خـودێ یــێ فرێکری بۆ هەمــی مــروڤان، و یــا فەرزکری ل ســـەر ئەجــنە و مروڤـــان کو دویفچــوونا وی بکــەن و بەڵگە ل ســەر ڤێ چــەندێ: ﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا﴾ ئانکـو: (تو ـ ئەی پێـغـەمبەر ـ بێــژە هــەمی مـــروڤان: هنـدی ئــەزم ئەز پێـغەمـبەرێ خــودێ مــە بۆ هەوە هەمییــان نەکـو بـۆ هنــدەکان ب تــنێ) (1)، و خــودێ دیـــن ل سەر دەستـێــن وی یـــێ تــمـــام کــری و بەڵگـــە ل ســەر ڤـێ چەندێ: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا﴾ ئانکـــو: (ئەڤرۆکە ب تمامکرنا شریعەتی و ب ســەرکەفتــنێ من دینــێ هــەوە دیــنێ ئـیــسلامێ بــۆ هــەوە پێــک ئـینـا ، و من قەنجیيا خۆ ل ســەر هــەوە تمــام کــر ب دەرئێخـــستنا هــەوە ژ تاریــیــێــن جاهلیــەتێ بۆ ڕۆناهیــیا ئیسلامـــێ، وئــەز ڕازی بـووم ئیسـلام بــۆ هەوە ببیتە دیــن، ڤێجا هــوین پێـگرییــێ پێ بکەن، وخۆ ژێ قــەدەر نەکــەن) (2) ، و بەڵگە ل ســەر مـــرنا وی : ﴿إِنَّكَ مَيِّتٞ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ٣٠ ثُمَّ إِنَّكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمۡ تَخۡتَصِمُونَ ٣١﴾ ئــانکـو : (هندی تویی ـ ئەی پێغەمبەر ـ تو دێ مـــری، وهنــدی ئــەون ئەو ژی دێ مرن. پاشی هــوین هــەمی ـ گــەلی مرۆڤــان ـ ل ڕۆژا قـــیامەتێ ل نــک خودایێ خـۆ دێ ب هەڤڕکی چــن، وئــەو ب دادیــیێ دێ حــوکمی د ناڤــبەرا هــەوە دا کەت).

(1) پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} یێ هاتییە هنارتن بۆ خەلکی هەمییێ، و ب هاتنا وی شەریعەتێن بەری وی هەمی یێن هاتینە ڕاکرن (نسخ) ڤێجا هندیکە جوهی و فەلەنە ژ وەختێ هاتنا وی و تا نوکە ئەگەر گوهـ ل بانگەوازییا وی ببیت و باوەرییێ پێ نەئینن دێ کافر بن، ئەگەر خۆ ئەو دروست ل سەر وی شەریعەتی بن یێ بۆ موسای و عیسای هاتی {سلاڤ ل سەر هەردووان بن} ، ژ بەر:

1. گوتنا خودێ : ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا﴾ ئانکو: (ئەی پێغەمبەر ، تو بێژە خودانێن کیتابێ ژ جوهی و فەلان: وەرن دا ئەم وهوین پێکڤە پێگیرییێ ب پەیڤەکا ڕاست ودروست بکەین : کو ئەم عەبدینییا خودێ ب تنێ بکەین، وچ تشتەکی ژ صەنەم وخاچ وخوداوەندان بۆ وی نەکەینە هەڤپشک).

2. گوتنا خودێ: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ ئانکو: (گەلی موسلمانان هوین شەڕێ وان کافران بکەن یێن باوەرییێ ب خودێ و ب ڕۆژا ڕابوونێ وجزادانێ نەئینن، وخۆ ژ وی تشتی نەدەنە پاش یێ خودێ وپێغەمبەری ئەو ژێ داینە پاش، وپێگیرییێ ب ئەحکامێن شریعەتێ ئیسلامێ نەکەن ژ جوهی و فەلان) .

3. و گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} : ((ئەس ب وی کەمە یێ نەفسا من د دەستی دا نینە جوهییەکی یان فەلەکی گوهـ ل من ببیت و باوەرییێ ب من نەئینیت ئیللا ئەو دێ بیتە ژ خەلکێ جەهنەمێ)) .

(2) ئەڤ ئایەتە دبیتە بەلگە ل سەر بیدعەچییان.

پێنج: دوماهیك

و مروڤ پشتی دمرن دێ ڕابنەڤە و بەڵگە ل سەر ڤێ گوتنا خودێیە: ﴿مِنۡهَا خَلَقۡنَٰكُمۡ وَفِيهَا نُعِيدُكُمۡ وَمِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً أُخۡرَىٰ﴾ ئانكو: (مە هوین ـ گەلی مروڤان ـ ژ عەردی ئافراندینە، وپشتی مرنێ جارەكا دی ئەم دێ هەوە زڤرینینە عەردی، وجارەكا دی بۆ حسێب وجزادانێ ئەم دێ هەوە ژێ دەرێخین) و گوتنا خودێ: ﴿وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِ نَبَاتٗا ١٧ ثُمَّ يُعِيدُكُمۡ فِيهَا وَيُخۡرِجُكُمۡ إِخۡرَاجٗا﴾ ئانكو: (خودێ هێڤێنێ هەوە ژ عەردی شینكرییە، پاشی پشتی مرنێ ئەو دێ هەوە زڤرینتە د عەردی دا ڤە، و مسۆگەر جارەكا دی ئەو دێ هەوە دەرئێختە ڤە)، و پشتی ڕابوونێ دێ حسێب د گەل هێتە كرن و دێ جزایێ كریارێن وان بۆ هێتە دان و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ لِيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ بِمَا عَمِلُواْ وَيَجۡزِيَ ٱلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ بِٱلۡحُسۡنَى﴾ ئانكو: (وملكێ هەر تشتەكی ل عەسمانان و هەر تشتەكێ ل عەردی یێ خودێیە: دا ئەو ب عەزابدانێ جزایێ خرابكاران بدەت ژ بەر خرابیێن وان كرین، و ب بەحەشتێ جزایێ باشان بدەت)(1) ،

و هەر كەسێ ڕابوونا ژ قەبرا ب درەو بدانیت دێ كافر بیت و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە : ﴿زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ﴾ ئانكو: (ئەوێن كوفر ب خودێ كری ژ درەو گۆتن: پشتی مرنێ ئەم ژ گۆڕان نائێینە ڕاكرن، تو ـ ئەی پێغەمبەر ـ بێژە وان: بەلێ ئەز ب خودایێ خۆ كەمە هوین دێ زێندی بن ودێ ژ گۆڕان ئێنەڕاكرن، پاشی بەحسێ وی كاری دێ بۆ هەوە ئێتە كرن یێ هەوە د دنیایێ كری، وئەو چەندە ل سەر خودێ یا ب ساناهیە)(2).

و خودێ هەمی پێغەمبەر بێت فرێكرین مزگینیدەر و ترسێنەر، و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە: ﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ ئانكو: (من پێغەمبەر بۆ بەنیێن خۆ هنارتینە دا مزگینییێ ب قەنجییا من بدەنە وان و وان ژ عەزابا من ب ترسینن)، و ئێكەم ڕەسوول (نوح) بوو، و دوماهی یێ وان (موحەممەد) بوو {سلاڤ ل هەمییان بن}، و بەڵگە ل سەر هندێ كو نوح ئێكەم ڕەسوول بوو گوتنا خودێیە: ﴿إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ﴾ ئانكو: (ئەی پێغەمبەر مە وەحی ب گەهاندنا پەیامێ بۆ تە هنارتییە ، هەر وەكی مە بۆ نوحی و پێغەمبەرێن پشتی وی هنارتی) (3) .

(1) مروڤ هەمی دێ تام کەنە مرنێ بێ گومان و دێ هێنە راکرن بۆ روژەکا مەزن ئەو ژی روژا قیامەتێ یە، پاشی دێ حسێب د گەل وان هێتە کرن و دێ جزایێ وان هێتە دان ، هەر ئێک ل دویڤ کریارێت وی.

(2) یێ رابوونا ژ قەبرا ب درەو بدانیت دێ کافر بیت چونکی ئەوی ئێک ژ ستووینێت باوەریێ ب درەو دانا.

(3) (نوح) {سلاڤ لێ بن} ئێکەم (ڕەسول) بوو و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یە : ﴿إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ﴾ ئانکو: (ئەی پێغەمبەر مە وەحی ب گەهاندنا پەیامێ بۆ تە هنارتییە ، هەر وەکی مە بۆ نوحی و پێغەمبەرێن پشتی وی هنارتی).

بەلێ ئێکەم (نەبی) (ئادەم) بوو {سلاڤ لێ بن} ، بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ ئەڤ حەدیسەیە: ((پرسیار ژ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} هاتە کرن ئەرێ ئادەم نەبی یە؟ گوت: **نەبییە و خودێ یێ د گەل ئاخفتی**))، و دوماهیک پێغەمبەر ژ نەبی و ڕەسولا (موحەممەد)ە {سلاڤ لێ بن} و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە : ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ﴾ ئانکو: ((موحەممەد بابێ چ زەلامێن هەوە نەبوو، بەلێ ئەو پێغەمبەرێ خودێیە ودوماهییێ پێغەمبەرانە، ڤێجا پشتی وی حەتا رۆژا قیامەتێ چ پێغەمبەرینی نابیت)).

ڤێجا هەر کەسێ بانگەشەیا پێغەمبەراتییێ بکەت پشتی مرنا پێغەمبەری ئەو کەسەکێ درەوینە و کافرە و هەر کەسەکێ باوەریێ ژی پێ بینیت دێ کافر بیت ب ڤێ چەندێ.

و خودێ یا فەرزکری ل سەر هەمی عەبدێن خۆ کو کوفرێ ب طاغوتا بکەن و باوەریێ ب خودێ بینن. ئیمامێ (ابن القیم) (خودێ رەحمێ پێ ببەت) دبێژیت: (طاغوت هەر تشتەکێ عەبد د دەرحەقێ وی دا ژ سنورێن خۆ دەرکەڤیت، چ تشتەک بیت پەرستن بۆ بهێتەکرن یان کەسەک بیت خەلک ل دویڤ بکەڤیت یان ئەو بیت یێن خەلک گوهێ خۆ ددەتێ).

و هەر ئومەتەکێ خودێ پێغەمبەرەک یێ بوو فرێکری هەر ژ نوحی {سلاڤ لێ بن} تاکو موحەممەدی {سلاڤ لێ بن} داکو فەرمانێ ل وان بکەت ئەو پەرستنا خودێ ب تنێ بکەن و نەهیا وان بکەن ژ پەرستنا طاغوتا، و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە :

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ﴾ئانکو: (و ب ڕاستی د ناڤ هەر مللەتەکێ بۆری دا مە پێغەمبەرەک هنارتبوو دا فەرمانێ ب پەرستنا خودێ وگوهداریا وی ل وان بکەت و وان ژ پەرستنا شەیتانی وصەنەم ومرییان بدەتە پاش).

و طاغوت گەلەکن و سەرێن وان پێنجن: ئبلیس لەعنەتێن خودێ لێ بن، و هەر کەسێ پەرستن بۆ بهێتەکرن و ئەو یێ ڕازی بیت، و هەر کەسێ بەرێ خەلکی بدەتە پەرستنا خۆ، و هەرکەسێ بێژیت ئەز تشتەکی ژغەیبێ دزانم، و هەر کەسێ حوکمی ب وێ نەکەت یا خودێ بۆ هنارتی. و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە:

﴿لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ﴾ ئانکو : (هندی ئەڤ دینەیە یێ پێکهاتییە ونیشانێن وی د ئاشکەرا نە وی پێتڤی ب هندێ نینە کو کوتەکی ل خەلکی بێتەکرن دا بێنە تێدا، نیشان د ئاشکەرانە حەقی ونەحەقی وڕێکا دروست وبەرزەبوون پێ ژێک جودا دبن. ڤێجا هەچییێ کافرییێ ب وان هەمی تشتان بکەت یێن ژ بلی خودێ پەرستن بۆ دئێتەکرن وباوەرییێ ب خودێ بینیت، ئەو ل سەر ڕێکا باشتر موکوم و سەرڕاست بوو).

و ئەڤە ڕامانا پەیڤا (لا إله إلا الله)ـە و یا هاتی د حەدیسێ دا: ((سەرێ هەر کارەکی ئیسلامە و ستووینا وێ نڤێژە و گوپیتکا وێ جیهادە د ڕێکا خودێ دا)).

خودێ پێغەمبەرێت فرێکرین مزگینی دەربن و ترسێنەربن، و هەمی ئێک دەنگ بوون ل سەر بانگەوازییێ بۆ تەوحیدێ و دوژمنکارییێ ب طاغوتی و شرکێ ب هەمی رەنگێن خۆ ڤە و بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە :﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا ﴾ ئانکو بۆ هەر مللەتەکی:﴿أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ﴾ خودێ ب تنێ بپەرێسن، ﴿وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ﴾ و هین طاغوتی بدانە لایەکی و هین ل لایەکێ بن و ئەڤە یا رەوانترە ژ هندێ کو مروڤ خۆ بدەتە پاش و خۆ ژێ دیرکەت و ئەو ژ تەمامیا بەریبوونا مروڤییە ژ شرکێ و ئەهلێ وێ.

و خودێ یا فەرزکری ل سەر هەمی عەبدێن خۆ کو ئەو کوفرێ ب طاغوتی بکەن و ئیمانێ ب وی بینن، لەوا یا پێدڤییە ل دەستپێکێ کوفرێ ب طاغوتی بکەن پاشی باوەریێ ب خودێ بینن:

﴿فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ﴾ ئانکو: (ڤێجا هەچییێ کافرییێ ب وان هەمی تشتان بکەت یێن ژ بلی خودێ پەرستن بۆ دئێتەکرن وباوەرییێ ب خودێ بینیت).

و طاغوت: هەر تشتەکێ عەبد ژ سنورێن خۆ دەرکەڤیت د دەرحەقێ وی دا، چ تشتەک بیت پەرستن بۆ بهێتەکرن وەک (دار و بەرا) یان کەسەک بیت خەلک دویڤ بکەڤیت وەک (زانایێن خراب) یان ئەو بیت یێن خەلک گوهێ خۆ ددەتێ وەک(وان کار بدەستان ئەوێن ژ رێکا خودێ دەرکەفتین).

و طاغوت گەلەکن و سەرێن وان پێنجن: ئبلیس لەعنەتا خودێ لێبیت (و ل ڤێرێ شێخی لەعنەت ل ئبلیسی کرن وەک ئیخبار دا بزانین کو لەعنەت یێن لێ هاتینە کرن) و هەر کەسێ پەرستن بۆ بهێتە کرن و ئەو یێ رازییبیت، و هەر کەسێ بەرێ خەلکی بدەتە پەرستنا خۆ، و هەرکەسێ بێژیت ئەز تشتەکی ژ غەیبێ دزانم ، و هەر کەسێ حوکمی ب وێ نەکەت یا خودێ بۆ هنارتی.

نەكرنا حوكمێ ب وێ یا خودێ ئینایە خوار رونكرن یا تێدا

دبیتە كوفرا مەزن

ئەگەر هزر كر حوكمێ مروڤی ژ یێ خودێ چێترە، یان ژی هەردوو وەكی ئێكن.

دبیتە كوفرا بچیك

ئەگەر هزربكەت نەكرنا حوكمی ب وێ یا خودێ فرێكری یا خەلەتە بەلێ گوهێ خۆ ددەتە هەوایێ نەفسا خۆ یان ژ بەر ڤیانا سەروكاتیەكێ بیت یان ژ بەر هەر ئەگەرەكێ دی بیت.

ئیمامێ [ابن القیم] جیهاد یا كریە چوار پلە

جیهادا نەفسێ

ئەو ژی ب زانین و كاركرنێ و بانگەوازیێ د رێكا خودێ دا و بێهنفرەهیێ یە.

جیهاد د گەل شەیطانی

ئەو ژی دێ ب هێلانا شوبها بیت (ئانكو شرك و بیدعەیان) یان شەهواتا چ (یێن مەزن بن یان یێن بچیك).

جیهاد د گەل كافر و منافقا

ئەو ژی ب دلی و ئەزمانی و مالی و نەفسێ یە.

جیهاد د گەل خودانێت زولمێ و بیدعا و گونەها

ئەو ژی ب دەست و ئەزمانی و دلی یە.

دوماهیك:

یا پێدڤیە ل سەر هەر مروڤەكێ خودان عەقل ئەو خۆ باش د ڤێ مەتنی بگەهینیت، و گرنگیێ پێ بدەت گرنگیەكا تایبەت، ژ بەر وان بنچینێن مەزن یێن ب خۆ ڤە گرتین كو هەمی مروڤ دێ پێدڤی پێ بنێ د قەبرێ خۆ دا.

ئەڤە و خودێ چێتر دزانیت،

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم

کورتیا بابەتی

هەر سێ بنەما (ئەو ژێ کورتیا پرسیارێن قەبریە) ، بەلگەیێن وێ ، بوچێ ئەم تەوحیدێ دخوینین؟ بوچێ ئەم هەر سێ بنەما دخوینین؟ بەرهەمێ خواندنا ئەڤێ مەتنێ چییە ؟	هەر چوار مەسەلێن گرنگ	زانین	نیاسینا خودێ ونیاسینا پێغەمبەرێ وی و شارەزابوون د دینێ ئیسلامێ دا ب بەلگەڤە. ئانکو (هەر سێ بنەما)
		کارپێکرن	(زانین گازی دکەتە کاری ئەگەر بەرسڤ دا زانین دێ هێت و ئەگەر نە زانین دێ چیت) وعالم بعلمه لم يعملن معذب من قبل عباد الوثن و زانایێ ب علمێ خۆ عەمەل نەکری ، دێ هێتە عەزابدان بەری عابدێن صەنەما.
		بانگەوازیکرن بۆ زانینێ	مەرجێن بانگەوازی کرنێ: ژدل بۆ خودێ ، زانستێ شەرعی ، حالێ وان کەسان بەرچاڤ وەرگریت یێن بانگەوازی د گەل دهێتە کرن، حیکمەت، بێنفرەهی (الصبر).
			ئێکەم تشتێ کو بانگەوازییێ بۆ دکەن تەوحیدە، و ئەڤەیە بانگەوازییا پێغەمبەرا. و بلند ترین دەرەجا تەوحیدێ : بانگەوازی بۆ تەوحیدێ و نەهێلانا شرکێ یە.
		صەبر کێشان ل سەر وێ نەخوشییا دگەهتە مروڤی	صەبر (بێنفرەهی) ل سەر کرنا عیبادەتی وەکی (نڤێژێ)، ول سەر نە کرنا گونەهان وەکی (ریبایێ) ، ول سەر قەزا وقەدەرێن خودێ یێن نەخوش وەکی (هەژارییێ).
			ئانکو: صەبر کێشان ل سەر زانینێ پاش ل سەر کارکرنێ پاشی ل سەر بانگەوازییێ.
	هەر سێ مەسەلێن گرنگ		تەوحیدا خودایینییێ (الربوبیة) (ئەگەر د خودایینییێ دا ئێک ب تنێ بیت، دڤێت پەرستن ژێ بۆ وی ب تنێ بهێتە کرن) و تەوحیدا ناڤ و سیفەتان.
			تەوحیدا پەرستنێ (الألوهیة) (ئیخلاص)، کو هندیکە (الله)ـە رازینابیت کو شریکەک بۆ بهێتە دانان د عیبادەتی دا نە مەلایکەتەکێ نێزیک و نە پێغەمبەرەک.
			بەریکرن ژ شرکێ و ئەهلێ وی : ب دلی (حەژێنەکرنا کافرا) ، و ب ئەزمانی :﴿إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ ئانکو : (هندی ئەزم ئەزێ بەریمە ژ وی تشتێ هوین ژ بلی خودێ دپەرێسن) ، و ب ئەندامان (پشکداری نەکرن د ئاهەنگێن واندا و چاڤلێنەکرنا وان)

هەر سێ بنەما (ئەو ژێ کورتیا پرسیارێن قەبریە)، بەلگەیێن وێ، بوچێ ئەم تەوحیدێ دخوینین؟ بوچێ ئەم هەر سێ بنەما دخوینین؟ بەرهەمێ خواندنا ئەڤێ مەتنێ چیە؟		
	ئەگەرێ خواندنا ئێکتاپەرستیێ	حەنیفییەت : ئەو دینێ مەیلدارە ژ شرکێ بۆ ئیخلاص و ئێکتاپەرسییێ.
		د زمانیدا: ئەو چاوگێ (وحّد يوحّد توحيداً) ئانکو کرە ئێک و دکەتە ئێک و ئێکاتی. د شەریعەتیدا: ئەو ئێکینییا خودێیە ب وێ یا ب ویقە گرێدای ژ خوداینیێ و پەرستنێ و ناڤ و سالوخەتان. و جورێن وێ سێنە:
		ئێکینییا خوداینییێ: ئەو ئێکدانانا خودێیە ب کار و کریارێن وی، ژ چێکرن و مولکی و ریڤەبرنێ. ئێکینییا پەرستنێ : ئەو ئێکدانانا خودێیە ب پەرستنێ، یان ب کارێت عەبدا. ئێکینییا ناڤ وسالوخەتان : ئەو ئێکدانانا خودێیە ب وی ناڤێ بۆخۆ دانایی یا وەسفا خۆ پێ کری د پەرتووکا خۆ دا یان ل سەر ئەزمانێ پێغەمبەری خۆ {سلاڤ لێ بن} : ئەڤە ژی ب سەلماندنا تشتێ وی بۆ خۆ سەلماندی، و ب نەفیکرنا تشتێ وی ل سەر خۆ نەفی کری، بێ گوهرینا رامانێ و بێ ژ کارخستنا وێ و بێ گوتن ل سەر چەوانییا وێ یان شبهاندنا وێ.
		شرک : ئەو گازییە ژ کەسەکی ژ بلی خودێ د گەل وی، و ئەو مەزنترین گونەهە د عەردی دا.
	سێ بنچینە	نیاسینا خودایێ مەزنە : کییە خودایێ تە ؟ تە ب چ خودایێ خۆ نیاسی ؟ خودا ئەوە یێ بهێتە پەرستن، جورێن پەرستنێ، حوکمێ وی کەسێ هندەک ژ عیبادەتی بۆ غەیری خودێ دکەن د گەل بەلگەیان.
		زانینا دینێ ئیسلامێ : ب بەلگە، پێناسا ئیسلامێ، پلەیێن دینی، روکنێن ئیسلامێ، پێناسا شەهادێ، روکنێن باوەرییێ، پلەیێن باوەرییێ، چاکی، بەلگێ پلەیێن دینی، نیشانێن هاتنا قیامەتێ.
		نیاسینا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}، نەسەبێ وی، بوونا وی، ژیێ وی، پێغەمبەر بوونا وی و ناما وی، بازێرێ وی، حیکمەت ژ هنارتنا وی، دەمێ بانگەوازییا وی بۆ ئێکتاپەرستیێ. ئیسراء و میعراج، ل کیرێ و گەنگی نڤێژ فەرز بوو؟ مشەختبوون و حوکم و دەمێ وێ، کەنگی تەشریعاتێن دی هاتنە تەشریع کرن؟ دەمێ بانگەوازیێ، مرنا وی، ب چ هاتییە ژ دینی، گشتبوونا هنارتنا وی بۆ مروڤ و ئەجنا، کامل بوون و تمامبوونا دینی.

هەر سێ بنەما (ئەو ژێ کورتیا پرسیارێن قەبرییە) ، بەلگەییێن وێ ، بوچێ ئەم تەوحیدێ دخوینین؟
بوچێ ئەم هەر سێ بنەما دخوینین؟ بەرهەمێ خواندنا ئەڤێ مەتنێ چییە ؟

دوماهیك

ڕابوونا پشتی مرنێ یا هەی و دێ حساب د گەل مە هێتە کرن سەرا کار و کریارێن مە، دێ کافر بیت ئەوێ ب درەو بدانیت رابوونا پشتی مرنێ و کارێ پێغەمبەران و بانگەوازییا وان ، بزانی ئێکەمین و دوماهیک ڕەسول کییە، و هەر دوو ستوونێن تەوحیدێ : کوفرکرن ب طاغوتی و باوەری ب (الله)ی، و پێناسا طاغوتی، و سەرێن طاغوتی کینە، چەوانییا کوفربرن ب طاغوتی، رامانا (لا إلة إلا الله)، ئیسلامەتی سەرێ دینیە و ستووینا دینی نڤێژە، گوپیتکا دینی جیهادە.

جورێن جیهادێ			
جیهاد ب نەفسێ	ئەو ژی ب وێ یا د سورەتا (العصر) دا هاتی (زانین و کارکرن ب زانینێ و بانگەوازی و صەبر)		
جیهادا شەیتانی	شەهەوات	کەبائیر (هەر گونەهەکا سزایەکا تایبەت بۆ هەبیت گونەهێن مەزنن) (الکبائر)	
		گونەهێن بچویک (هەر گونەهەکا سزایەکا تایبەت بۆ نەبیت)	
	شوبهە	شرکا مەزن (مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤیت) و شرکا بچیک.	
		بیدعە	
جیهادا کافر و منافقان	ئەڤ ژی ب دلی و ب ئەزمانی و ب ئەندامان و مالی یە.		
جیهادا زولمێ و بیدعێ و سەرپێچییان	ئەڤە ب دەستی و ب ئەزمانی و ب دلی.		

طاغوت	هەر تشتەکێ عەبد د دەرحەقێ خودێ دا ژ سنورێن خۆ دەرکەڤیت ، چ تشتەک بیت پەرستن بۆ بهێتەکرن وەک (دار و بەرا) یان کەسەک بیت خەلک ب دویڤ بکەڤیت وەک (زانایێن خراب) یان ئەو بت یێن خەلک گوهێ خۆ ددەتێ وەک (وان کار بدەستان ئەوێن ژ رێکا خودێ دەرکەفتین). و طاغوت گەلەکن و سەرێن وان پێنجن: ئبلیس لەعنەتا خودێ لێبیت (و لڤێرێ شێخی لەعنەت ل ئبلیسی کرن وەک ئیخبار دا بزانین کو لەعنەت یێن لێ هاتینە کرن) و هەر کەسێ پەرستن بۆ بهێتە کرن و ئەو یێ ڕازی بیت، و هەر کەسێ بەرێ خەلکی بدەتە پەرستنا خۆ، و هەرکەسێ بێژیت ئەز تشتەکی ژغەیبێ دزانم ، و هەر کەسێ حوکمی ب وێ نەکەت یا خودێ بۆ هنارتی.

ئەڤە و خودێ چێتر دزانیت،

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم

ئەزموونا هەر سێ پرسیارێن قەبرێ و بەڵگەیێن وان

بەرسڤا ڕاست دناڤ کڤانان دا هەلبژێرە :

1. نقیسەرێ هەر سێ پرسیارێن قەبری: (موحەممەدێ کورێ سولەیمانێ تەمیمی ـ موحەممەدێ کورێ عبدالوهابی ـ هەمی ئەوێن بورین).

2. هەر سێ بنەما ب کورتی پرسیارێن قەبری نە : (دروستە ـ خەلەتە).

3. نقیسەری بۆ خواندەڤانێ هەر سێ بنەما دوعا کرینە ل: (دوو جها ـ سێ جها).

4. پەرتووکێن نقیسەری د جیاوازن ب: (ساناهیا دەربرینێ ـ ب کورتی گوتییە پاش ب بەرفرەهی ـ بەڵگە ژ قورئان و سوننەتێ ئینانە ـ ئینانا پرسیارێن گرنگ و بەرسڤدان ل سەر ـ خودێ قەبویلکرن و بەلاڤبوون بۆ ڤێ مەتنی دایە ـ هەمی ئەوێن بورین).

5. د شیانداپە مەتنێ هەر سێ بنەما دابەش بکەین بۆ : (5 ـ 6) بەشان.

6. فێربوونا ئێکتا پەرستییێ: (ل سەر هندەکان فەرزە ـ ل سەر هەمییان فەرزە).

7. بەڵگێن چوار بنەما سورەتا : (العصر ـ الإخلاص)ـە.

8. هەر کەسەکێ خۆ فێربکەتە زانینێ و کاری ب وێ زانینێ نەکەت ئەوی وەکی : (فەلەیان ـ جوهیان ـ هەمی ئەوێن بورین) کر.

9. پێنفرەهی دابەش دبیت بۆ : (دوو بەشان ـ سێ بەشان).

10. ڕامانا گوتنا ئیمامێ شافعی (خودێ ژێ ڕازیبیت) د سورەتا (العصر) دا ئەوە کو: (بەسە بۆ ڕاکرنا هێجەتێ ل سەر مروڤان ـ بەسە ژ هەمی سورەتێن دی).

11. هەر کەسێ باوەرییێ ب تنێ ب ئێک جورێ ئێکتا پەرستییێ بینیت نابیتە ئێکتاپەرستەکێ دروست: (دروستە ـ خەلەتە).

12. بەریبوون ژ شرکێ و ئەهلێ وێ : (ب دلی و ئەزمانی و ئەندامان ـ ب بەریبوونێ ژ کاری و بکەری ـ هەمی ئەوێن بورین).

13. مەرەم ژ مزگەفتا د گوتنا خودایێ مەزندا ﴿ وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ ﴾ : (مزگـەفتێن ئاڤـاكرى ـ ئەندامێن مروڤ ل سەر دچیتە سوجدێ ـ ئەو عەردێ مروڤ سوجدێ ل سەر دبەت ـ هەمی ئەوێن بورین).

14. رێكا پێشیـنا : (داخوازكرنا بەڵگــەیی بەرى باوەریــێ ـ باوەرى بەرى داخوازكرنا بەڵگەیی).

15. هەر زانایەكێ د سەر دا بچیت ئەو وەكى: (جـوهـى ـ فـەلە)ـیانە.

16. هەر عابدەكێ د سەر دا بچیت ئەو وەكى: (جـوهـى ـ فـەلە)ـیانە.

17. هەر سێ مەسەلێن گرنگ ئەو هەر سێ پرسیارێن ناڤ قەبرى نە: (دروستە ـ خەلەتە).

18. دوعا دهێتە دابەشكرن بۆ: (دوعا یا عیبادەتى و دوعا یا داخوازییێ ـ دوعا ب ئەزمانێ حـالى و دوعـا ب ئەزمانێ گوتنێ).

19. دوعا یا داخوازییێ دابەش دبیت بۆ : (دوو بەشا ـ چوار بەشا).

20. خەلك یێن دابەشبووین د باوەرئینانا سەبەبان دا بۆ: (دوو بەشێن خەلەت وئێكێ دروست و نـاڤنجى ـ شركا مەزن و بچیك و یا دروست).

21. دروستە داخوازا هەواهاتنێ ژ غەیرى خودێ بهێتە كرن : (ب هەمى شـێواڤە دروسـتە ـ دروسـتە د وى تشتى دا یێ ئەو دشێت ـ دروستە د وى تشتى دا یێ ئەو دشێت ب چوار مەرجان).

22. رامانا (لا إله إلا اللـه) ئانكو: (خـودێ یـێ ب شـیانە د چـێكرنێ دا ـ چ خـودێ نیـنن ژ بلـى الله ـ چ خوداێێن دروست نینن ژ بلى الله ـ هەمى د دروستن).

23. نێزیككرن د ناڤبەرا ئایانان دا : (دروستە ـ گونەهەكا مەزنە ـ كوفرە).

24. بەڵگە ل سەر هەبوونا خودێ ب كورتى - ئیجمالى - : (گەلەكن ـ چوارن).

25. ئەرێ مەلایكەتان دل هەیە : (بەلێ ـ نەخێر).

26. پەیوەندییا تەوحیدێ د گەل باوەرییێ ئەوە كو: باوەرى یا گشتییە و تەوحید بەشەكە ژێ (دروسـتە ـ خەلەتە).

27. ستوونێن باوەرییــێ: (5 ـ 6 ـ 7)ـن.

28. موشركا هندەك ژ عیبادەتى بۆ خودێ یێ هەى : (دروستە ـ خەلەتە).

29. هەر کەسێ عیبادەتێ وی بێتە کرن و ئەو نەیێ رازبیت: (طـاغوتە ـ نە طـاغوتە).

30. ئێکـدانانا خـودێ ب رێڤـەبرنا جیهـانێ و ئینانـا خـوارا بـارانێ تەوحیـدا : (پەرستنـێیـە ـ خـوداینـیـێـیـە ـ نـاڤ و سـالـوخـەتـایـە).

31. ژ وان تشتایە یێ بنچینێ تەوحیدێ نەفی دکەن : (شرکا مەزن ـ شرکا بچیک ـ بیدعە).

32. مەزنـتـرین ئەرک (واجب) چاکیـیـا د گەل دایـبـابـایـە: (دروستە ـ خەلەتە).

33. مـەزنـتـرین گونەھ زنـایـە، و کوشتنا وێ نەفسـێ یە یا خودێ کوشتـنـا وێ حەرام کـری: (دروسـتە ـ خەلەتە).

34. (میعراج) چوونا پێغەمبەری یە {سلاڤ لێ بن} ژ مەکەهێ بۆ بەیتا قودسێ: (دروستە ـ خەلەتە).

35. پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} یێ هاتییە هنارتن بۆ : (قەومێ وی ب تنێ ـ بۆ مروڤ و ئەجنا هەمییا).

36. پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} : (یێ مری ـ پێغەمبەر نا مرن).

37. هەر کەسێ رابوونا ژ قەبرا ل قیامەتێ ب درەو دەربێخیت وی کوفر کر و کوفرا وی یا : (مەزنە ـ بچیکە).

38. دینێ پێغەمبەران : (ئێکە ـ هەر پێغەمبەرەکی دینەکێ هەی).

39. مشەختبوون : (یا راوەستیای ب ڤەکرنا مەکەهێ ـ دێ مینیت هەتا ڕابوونا قیامەتێ).

40. مشەختبوون ئەوە : (ڤـەگـوهاسـتـن ژ وەلاتێ کوفرێ بۆ وەلاتێ ئیسلامێ ـ هـێـلانا وی تشـتـێ خـودێ حەرام کری).

41. ئاییـنـێ ئیسـلامێ یێ تمـام بووی ب تنێ ئەو نەبیت یا ژ خەونـێـن چـاکان دهێـتـە ڤەگوهـاسـتـن: (دروستە ـ خەلەتە).

42. کرنا عیبادەتی بۆ غەیری خودێ شرکا : (مەزنە ـ بچیکە).

43. پێدڤییە جیوازی بێتەکرن د ناڤبەرا حوکمێ ل سەر کاری و حوکم ل سەر بکەری: (دروستە ـ خەلەتە).

44. ئێکەم نەبی: (نوحە {سلاڤ لێ بن} ـ ئادەمە {سلاڤ لێ بن}).

45. پێغەمبەرێ مە {سلاڤ لێ بن} : (نەبییە ـ ڕەسولە ـ هەردوو پێکڤە).

★ تمامكەرا ليستا ئێكێ دناڤ ليستا دووێ دا هەلبژێرە :

ليستا ئێكێ	ژمارە	ژمارە	ليستا دووێ
تەوحيد د زمانى دا		1	گوتنا ئەحمەدى: دەمێ ئەز كافرى دبينم، ئەز چاڤێ خۆ دگرم ژ ترسێن هندێ كو دوژمنەكێ خودێ ببينم.
تەوحيد د شەريعەتى دا		2	باوەرى وان هەمى تشتێن پشتى مرنێ ب خۆ ڤە دگريت.
تەوحيدا پەرستنێ		3	ئەو گوتنە ب ئەزمانى و باوەرييە ب دلى وكاكرنە ب ئەندامێن لەشى، زێدەدبيت ب تاعەتى و كێم دبيت ب سەرپێچييا.
تەوحيدا خوداينييێ		4	ئيسلام و باوەرى و چاكى.
تەوحيدا ناڤ و سالوخەتان		5	بۆ خودێ و بۆ غەيرى خودێ.
حەنيفييەت		6	واجبە و دروستە و حەرامە.
ئێكەم گازى و ئەرك د قورئانێ دا		7	يێن شەرعى و يێن بەرجەستە.
هەڤكويف		8	پرسيارێن قەبرى.
ترس		9	زانين و كاركرن و گازى كرن و بێنفرەهى.
پشت بەستن		10	ئيخلاص و دويڤچوون.
هەردوو مەرجێن قەبيل بوونا عيبادەتى		11	ئەو راستييا پشت بەستنێ يە ل سەر خودێ د گەل باوەرييا تمام ب وى و د گەل جێبەجێكرنا ئەسبابا.
هەر چوار مەسەلە ب كورتى		12	ترسا ژ خودێ يا ئاڤاكرى ل سەر زانينێ ب مەزنييا وى يێ تو ژێ دترسى و تماميا وى.
هەر سێ مەسەلە ب كورتى		13	ئەو تشتێ دبيتە هەڤكويف و هەڤشێوە بۆ تشتەكێ دى.
هەر سێ بنچينە ب كورتى		14	د سورەتا (البَقَرَة)ـدا.
ئەسباب دابەش دبن بو		15	ئەو دينە يێ خوار دبيت ژ شركێ و يێ ئاڤاكرييە ل سەر ئيخلاصێ و تەوحيدێ.
نەزر دابەش دبيت بۆ		16	ئەو ئێكينييا خودێ يە ب وان ناڤ و سالوخەتان يێن وى بۆ خۆ داناين د پەرتووكا خودا يان ل سەر ئەزمانێ پێغەمبەرێ خۆ{سلاڤ لێ بن}، ب دوپاتكرنا وێ يا وى بۆ خۆ دوپاتكرى ل سەر خۆ و نەفى كرنا وێ يا وى ل سەر خۆ نەفى كرى بێى لادان و بێى ژ كارئێخستن و بێى گوتنا چەوانييێ يان شوباندن ب تشتەكى.
ڤەكوشتى دابەش دبيت بۆ		17	ئەو ئێكينييا خودێ يە ب پەرستنێ.

ئەو ئێکینییا خودێ یە ب چێکرن و مولکی و برێڤەبرنێ.	18□	□	ترس دابەش دبیت بۆ
ئەو ئێکینییا خودێ یە ب وێ یا تایبەت ب وی ڤە.	19□	□	ئیسلام
بنچینێ ئێکینییا تشتییە ئەگەر ئێک دانا.	20□	□	پلەیێن دینی
دەرکەفتنا روژێ یە ژ روژئاڤای یان هاتنا مرنێ.	21□	□	باوەری
هەر تشتێ عەبد ژ حەددێ خۆ ببورینیت ژ پەرستنێ یان دویفچوونێ یان گوهلێکرنێ.	22□	□	باوەری ب روژا دوماهییێ هندێ ب خۆ ڤە دگریت کو
ئێکینییا خوداینییێ و پەرستنێ و ناڤ و سالوخەتان و بەریبوون ژ شرکێ و ئەهلێ وێ.	23□		ب جهئینانا خۆ بەریئکرنێ ژ شرکێ ب دروستی
ئەو ب دەست ڤە بەردانە بۆ خودێ ب ئێکتا پەرستییێ و دویفچوونا وییە ب تاعەتی و بەرییوونە ژ شرکێ و ئەهلێ وێ.	24□	□	دەمێ راوەستیانا تەوبێ
تشتێ بهێتە پەرستن ژ بلی خودێ ل سەر شێوازەکی.	25□	□	طاغوت

ناڤەروک

هەرچوار بنەما

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله أما بعد :

پێشەكیەك ل سەر ئەڤێ شروڤەكرنێ

نقیسەرێ ڤی مەتنی

ئیمام موحەممەدێ كورێ عەبدولوەهابێ كورێ سولەیمانێ تەمیمی یە دبێژنێ (أبو الحسين).

ل سالا 1115 مشەختی ل عویەینە ژ دایك بوویە

و ل سالا 1206 مشەختی ل درعیێ مرییە

(القواعد الأربع) مەتنێ دووێ یە ژ وان مەتنێن دهێنە خواندن د زنجیرا وان مەتنا دا یێن كو قوتابی دخوینن، و گرنگی ب ڤی مەتنی دهێتە دان ژ بەر چەند ئەگەرا:

ئاموژگاریا زانایان ب خواندنا ئەڤی مەتنی

چاڤلێكرن ب زانایێن پێشینێن چاك

د ڤی مەتنی دا ڕەتكرنا شووبهێن موشركێن وەختێ مە یا هەی

چونكی دبیتە كورتكرنا پەرتووكا (كشف الشبهات)

ئەم ب ڤی مەتنی دەستپێدكەین بەری پەرتووكا (كشف الشبهات)؛ دا كو چ شووبهە نە ئێنە گرێدان ب دلێ قوتابی ڤە.

ناڤەڕوکا ڤێ پەرتووکێ

ئەڤ مەتنە دهێتە دابەشکرن بۆ سـێ بەشا ئەو ژی:

1. پـێـشـەکـی (ئەگـەرێـن ب دەسـتـڤـەئێـنـانا بەخـتـەوەریـێ)
2. گـرنـگـیا خـوانـدنا تەوحیدێ (ئێکتـا پەرسـتیـێ)
3. هـەرچـوار بـنـەما

یا ئێكێ: پێشەكی (ئەگەرێن ب دەستقەئینانا بەختەوەرییێ)

(1) ئەگەرێ دەستپێكرنا مەتنی ب ناڤێ خودێ (البسملة)

1. وەك چاڤلێكرن ب قورئانێ و پێغەمبەران {سلاڤ ل سەر هەمییان بن} .

2. دویڤچوونا زانایێن بەری خۆ كو ئێك ژ عەدەتێن وان ئەو بوو ب ناڤێ خودێ دەست ب نڤیسینێن خۆ دكر.

3. هەروەسا ژ بەر پیروزی و بەرەكەتا ناڤێ خودایێ مەزن.

ب ناڤێ خودایێ پڕ دلوڤانێ دلوڤانكار(1)
دوعا ژ خودانێ عەرشێ مەزن دكەم هاریكارییا تە بكەت ل دونیایێ و ئاخرەتێ(2)، و تە بكەتە كەسەكێ موبارەك ل هەر جهەكێ تو لێ بی. (3)

(2) پشتی (بەسمەلێ) شێخی (خودێ رەحمێ پێ ببەت) پێشەكییا خۆ دەستپێكر ب دوعا كرنێ بۆ قوتابییێ زانینێ هەر وەكی عەدەتێ خۆ، وئەڤە بەلگەیە ل سەر گرنگی پێدانا وی وحەژێكرنا وی بۆ قوتابیێن زانینێ و دوعا كرنا وی بۆ وان كو هەر خێرەكا هەبیت خودێ بدەتە وان.

(3) وەلیێن خودێ ئەون یێن باوەری و تەقوا ل دەف هەین.

شێخێ ئیسلامێ (ابن تيمية) (خودێ ژێ رازیبیت) دبێژیت: ((هەر كەسێ باوەردار بیت و یێ ب تەقوا بیت ئەوە وەلیێ خودێ))؛ و بەلگە گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿أَلَآ إِنَّ أَوۡلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٦٢ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ ئانكو : (نێ هندی وەلییێن خودێنە چ ترس ژ عەزابا خودێ ل ئاخرەتێ ل سەر وان نینە، وئەو ب خەم ناكەڤن ل سەر وێ بارا د دنیایێ دا نەگەهشتییە وان. و ژ سالۆخەتێن ڤان وەلییان ئەوە وان باوەری ب خودێ ئینایە و دویڤكەفتنا پێغەمبەرێ وی كرییە د وی تشتی دا یێ ئەو پێ ژ نك خودێ هاتی، و وان تەقوایا خودێ دكر و فەرمانێن وی ب جه دئینان).

بەرەكەت : ئانكو گەشەبوون و زێدەبوون .

تەبەرۆك : داخوازكرنا گەشەبوون و زێدەبوونێیە .

موبارەك : ئەوێ مفا ژێ دهێتە وەرگرتن ل هەر جهێ لێبیت .

و وەل تە بکەت ئەگەر قەنجیەک د گەل تە کر شوکرا وێ قەنجییێ بکەی (1).

(التبرك) تەبەرۆک دابەش دبیت بۆ دوو بەشا

تەبەرۆکا دروست

تەبەرۆکا قەدەغەکری: ئەوا نەهاتییە سەلماندن نە ب شەریعەتی و نە ب هەستان، و ئەو جورەکێ شرکا بچیکە.

تەبەرۆک ب تشتێن بەرجەستە: وەکی زانینێ، و دوعایا، و تشتێن وەکی وان. دبیت بەرەکەت ژ مروڤەکی بهێتە دیتن ژ بەر زانین و بانگەوازییا وی. ڤێجا ئەڤە دێ بیتە بەرەکەت چونکی مە گەلەک خێر ژێ وەرگرت. وەکی بۆ نموونە پەرتووکێن شێخێ ئیسلامێ (ابن تيمية) و غەیری وی ژ زانا و چاکان، خودایێ مەزن بەرەکەت وخێر یێن کرینە د پەرتووکێن وان دا و خەلکی بۆ خۆ مفا ژێ وەرگرتییە.

تەبەرۆکا شەرعی: وەکی نڤێژکرن ل مزگەفتا (حرام) ئەوا ل مەککەهێ، یان ل مزگەفتا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}.

(1) نیعمەت تاقیکرنە بۆ مروڤی، و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گەلەکن ژ وانا : ﴿وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗ﴾ ئانکو : (و بێگومان ئەم دێ هەوە جەڕبینین ب شەڕ و نەخوشی و بەڵایان و ب خێر وخوشی و زەنگینی و شیانان). ﴿فَلَمَّا رَءَاهُ مُسۡتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَٰذَا مِن فَضۡلِ رَبِّي لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشۡكُرُ لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيّٞ كَرِيمٞ﴾ ئانکو: (دەمێ سولەیمانی ئەو ل نک خۆ ئاکنجی دیتی گوت: ئەڤە ژ قەنجییا خودایێ منە یێ ئەز وەهمی چێکری ئافراندین؛ دا ئەو من ب جەڕبینت: کانێ ئەز ب وێ چەندێ شوکرا وی دێ دکەم یان دێ کافر بم ویشت دەمە شوکرا وی؟ و هەچییێ شوکرا خودێ بکەت هەما مفایێ وێ چەندێ هەر بۆ وی دێ زڤریت، وهەچییێ کوفرێ بکەت و شوکرێ نەکەت هندی خودایێ منە منەت ب شوکرا وی نینە، ئەو یێ مەردە). ﴿فَأَمَّا ٱلۡإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبۡتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكۡرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّيٓ أَكۡرَمَنِ﴾ ئانکو : (ڤێجا هندی مروڤە ئەگەر خودایێ وی ئەو ب خوشییێ جەڕباند، و رزقێ وی بەرفرەه کر، وحالێ وی خوش کر، ڤێجا ئەو دێ هزر کەت ئەڤە ژ بەر هندێیە چونکی ئەو ل نک خودێ یێ ب قەدرە، ڤێجا ئەو دێ بێژیت: خودایێ من قەدرێ من گرت).
و د فەرموودەیەکێ دا یا هاتی: ((سێ کەس هەبوون ژ بەنی ئیسرائیلیا، خودایێ مەزن ڤیا وان ب جەڕبینت...)).

نیعمەت یا گرێدایە ب تەوحیدا خودایینییێ (الربوبية) و ب تەوحیدا پەرستنێڤە (الألوهية). و شوکرا نیعمەتێ دبیتە دوو بەش:
گرێدان ب خودێ ڤە بەری نیعمەتێ
شوکرا پشتی دانا نیعمەتێ ئەڤە ژی دهێتە ئەنجام دان ب
و د ڤی جوری دا ل سەر عەبدی پێدڤییە باوەرییەکا راست و ژ دل هەبیت کو یێ نیعمەتێ ددەت ب تنێ (ﷲ)ـە، ئەڤجا دلێ وی نە ئێتە گرێدان ب غەیری خودێ ڤە و داخوازا خێرێ نەکەت ئێلا ژ خودێ ب تنێ، ڤێجا کا چەوا داخوازا بەحەشتێ ب تنێ ژخودێ دهێتە کرن؛ چونکی ئەوە خودانێ وێ، هوسا داخوازا رزقی ژی ناچێبیت بهێتە کرن ئێللا ژ خودێ، ﴿وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ ئانکو: (وتو خۆ بهێلە ب هیڤیا خودایێ زێندی ڤە یێ نەمریت)، ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ لَكُمۡ رِزۡقٗا فَٱبۡتَغُواْ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزۡقَ﴾ ئانکو : (هندی ئەو صەنەمن یێن هوین ژ بلی خودێ دپەرێسن ، نەشێن رزقەکی بدەنە هەوە، ڤێجا هوین رزقی ژ خودێ بخوازن)، ﴿وَٱعۡبُدُوهُ وَٱشۡكُرُواْ لَهُۥٓۖ﴾ ئانکو: (و هوین پەرستنا وی ب تنێ بکەن و شوکرا وی بکەن).
دلی
و ئەڤە ژی ب باوەرییەکا راست و خۆ تەسلیم کرنەکا تەمام کو یێ رزقێ ددەت و نیعمەتان ددەت هەر (ﷲ)ـە پاقژی وبلنداهیا بۆ وی بیت، و هەر نیعمەتەکا ل دەڤ عەبدی هەی هەمی ژ دەڤ خودێ یە.
ئەزمانێ
و ئەڤە ژی ب بەحسکرنا نیعمەتێن خودێ و حەمد و شوکر و مەدحکرنا وی یە ، ژ بەرگوتنا خودایێ مەزن: ﴿وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ﴾ ئانکو: (و هندی قەنجییا خودایێ تەیە یا وی د گەل تە کری تو بەحس ژێ بکە).
ئەندامان
و ئەڤە ژی ب بکارئینانا نیعمەتێن خودێ یە ب وی شێوازی یێ کو ئەو پێ رازی، د گەل ڤێ ژی کرنا عیبادەتی و خۆ نێزیککرن بۆ وی ب تنێ، و خۆ دانە پاش ژ گونەهان ژ بەر ب جهئینانا فەرمانێن وی.

و ئەگەر بەلایەک دا تە صەبری ل سەر ب کێشی (1) و ئەگەر تە گونەهەک کر گونەهێن تە ب غەفرینیت.

(1) چونكی صەبر كێشان واجبە ب ئیجماعا ئوممەتێ.

1ـ تورەبوون : حەرامە، و ئێکە ژ گونەهێن مەزن، و دهێتە ئەنجامدان ب:

تورەبوون ب دلی: ئیمامێ (ابن القیم)(خودێ رەحمێ پێ ببەت) دبێژیت: هندەک کەس جورئەت ناکەن ب ئەزمانێ خۆ تورەببن، بەلێ نەفسا وان شاهدەییێ ل سەر ڤێ چەندێ ددەت، کو ئەو ب هزرێن خۆ یێن خراب ژ خودایێ خۆ د دلێ خۆ دا دبێژن خودایێ مە زولم ل مە کر، خودایێ مە ئەم بێبار کرین، خودایێ مە مەنعا مە کر... هتد. و یێن هەین زۆر دبێژن ویێن هەین کێم. ڤێجا هزرا خۆ د خۆ دا بکە ئەرێ تو یێ ساخ و پاراستی ژ ڤێ چەندێ، ڤێجا ئەگەر تە خۆ ژ وێ رزگار کر دێ رزگار بی ژ تشتەکێ مەزن.

تورەبوون ب ئەزمانی: ئەو ژی ب ڤیژی و گریا ژ قەستا و نفرین کرنێ و لەعنەتا و خەبەرا یە .

تورەبوون ب ئەندامان: ئەو ژی ئەوە کو مروڤ تەپا ل سەروچاڤێن خۆ بدەت، و بەر سینگێن خۆ بدرینیت و پرچا خۆ بقەچریت .

2ـ بێنفرەهی (الصبر) : حوکمێ وێ واجبە، ب ئیجماعا ئوممەتێ، ودڤێت یێ صەبر کێش بیت ب دلێ خۆ، وب ئەزمانێ خۆ، وب ئەندامێن خۆ، ئیمامێ (ئەحمەد) دبێژیت : ((صەبر نێزیکی 90 جاران د قورئانێ دا یا هاتییە بەحسکرن ، ئەو ژی واجبە ب ئیجماعا ئوممەتێ، و ئەو نیڤا باوەرییێ یە، هندیکە باوەرییە دوو نیڤە: نیڤەک صەبرە و نیڤا دی شوکرە)).

3ـ رازیبوون: حوکمێ وێ سوننەتە، و پلەیا وێ بلندترە ژ صەبرێ.

4ـ شوکر: حوکمێ وێ سوننەتە، و ئەو چێترین و تەمامترین پلەیە .

یا دووێ : هەر چوار بنەما

تو بزانە خودێ بەرێ تە بدەتە تاعەتێ خۆ، هندیکە حەنیفییەتە دویڤچوونا رێکا (ئیبراهیمی)یە {سلاڤ لێ بن}، ئەوە تو عیبادەتێ خودێ ب تنێ بکەی، ئنیەتا تە بۆ وی بیت، و خودایێ مەزن ب ڤێ چەندێ فەرمان یا ل مە کری و ئەم ژ بەر ڤێ چەندێ یێن چێکرین،

خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

ئانكو : (و من ئەجنە و مروڤ نە ئافراندینە وپێغەمبەر بۆ وان نەهنارتینە ئەگەر ژ بەر ئارمانجەکا مەزن نەبیت،کو ئەو پەرستنا من بکەن)(1) .

ڤێجا ئەگەر تە زانی کو خودێ تو یێ چێکری ژ بۆ عیبادەتێ؛ بزانە عیبادەت نابیتە عیبادەتەکێ راست و دروست ئیلا تەوحید د گەل بیت، کا چەوا نڤێژ نابیتە نڤێژەکا دروست ئیلا دەست نڤێژ د گەل بیت. ئەڤجا ئەگەر شرک چوو دناڤ عیبادەتێ دا دێ پیچ کەت؛ کا چەوا ئەگەر بێ دەستنڤێژی چوو د ناڤ دەست نڤێژێ دا دێ دەست نڤێژێ پیچکەت. ڤێجا پشتی تە زانی کو ئەگەر شرک چوو دناڤ عیبادەتێ دا دێ عیبادەتێ پیچکەت و کارێ مروڤی بەتالکەت و خودانێ وێ دێ هەتا هەتایێ د ئاگری دا مینیت، دێ بۆ تە دیار بیت کو گرنگترین تشت ل سەر تە تو فێرببیێ تەوحیدە : دا خودێ تە ژ ڤێ تەڤنێ خلاس بکەت، کو ئەو ژێ شرکا ب خودێ یە، ئەوا خودایێ مەزن سەبارەت وێ گوتی: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ﴾ ئانكو : (هندی خودێیە وێ گونەهێ ژێ نابەت کو شرک پێ بێتە کرن، و یا ژ شرکێ کێمتر بیت ژ گونەهان ئەو بۆ وی یێ وی بڤێت ژ بەنییێن خۆ ژێ دبەت).

و قورتال بوون ژ ڤێ تەڤنێ دێ ب زانینا چوار بنەما بیت کو خودا یێ مەزن د قورئانێ دا گوتینە.

(1) نڤیسەرێ د ڤێرێ دا بۆ مە دیار کر؛ کا ئەرێ بوچ ئەم تەوحیدێ دخوینین؟

بنـەمایێ ئێکـێ : تـو بزانـی کـو ئـەو کـافرێن پێغەمبـەری {سلاڤ لێ بن} شـەڕێ وان کـری، بـاوەری هەبـوو کـو خـودێ ب تنـێ چێکـەر و ڕێڤەبـەرێ هـەمی تشـتانە، بـەلێ ڤـێ بـاوەریێ وە ل وانـا نـەکر کـو بهێنـە دنـاڤ بازنـەیا ئیسـلامێ دا، و بـەلگە گوتنـا خـودایێ مەزنـە :

﴿ قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ **ئانـكو : (تـو ـ ئـەی پێغەمبـەر ـ بـێژە وان؛ ئـەو کیـیە ژ عـە سـمانی ڕزقـی ددەتـە هـەوە، دەمێ بـارانێ ژێ دبارینـت، و ژ عـەردی دەمـێ شـینکاتیێ ژێ دەردئێخـت، ڤێجـا هـوین وحـەیوانێن خـۆ ژێ دخـون؟ و ئـەو گـوهـ وچاڤـێن هوین بهیسـتن و دیتنێ پێ دکـەن و خۆشـیێ پـێ دبـەن د دەسـتێ کـێ دانـە؟ و ئـەو کیـیە مـرن و ژیـن د گـەردوونێ هـەمیێ دا ب دەسـتێ وی، ڤـێجا یـێن زێنـدی ژ یـێن مـری دئێـنتە دەر ژ وان یـێن هـوین دزانـن و نـەزانن ژێ؟ و ئەو کییە یـێ کـارێ عـەرد و عـەسمانی و هـەر تشـتەکێ دنـاڤ دا ب ڕێڤـە دبـەت، و کـارێ هـەوە ویـێ هـەمی چـێکرییان ژێ؟ ئـەو دێ بەرسڤێ دەنە تـە کـو ئـەوێ ڤـێ هـەمیێ دکـەت خودێیە، تـو بێـژە وان: ئەرێ ما هـوین ژ عـەزابا خـودێ ناتـرسن ئەگـەر هـەوە پەرسـتنـا تشـتەکـێ دی د گـەل وی کـر؟) (2) .**

(2) ئـەو کـافرێن پێغەمبـەر د نـاڤ دا هاتییـە فرێکـرن وان بـاوەری هـەبوو کـو خودێ ب تنێ چـێکەرە، بـەلێ د سـەر ڤـێ چـەندێرا پێغەمبـەرێ خـودێ شـەڕێ وان کـر؛ ئـەڤ شـەڕە ژ بـەر (تەوحیـدا الألوهیـة) بـوو، ئـانکو (وان پەرسـتنا خـودێ ب تنـێ نـەدکر)، ئـەڤجا هـەر کەسـێ تشـتەکی ژ عیبـادەتی بـۆ غـەیری خـودێ بکەت ئەو مـوشـرک وکافـرە.

بنـــەمايێ دووێ : كـــافر دبێــژن، ئـــەم دوعـــا ژ وان صـــەنەمان (خوداوەنـــدان) ناكـــەين و بەرەڤ وان ڤـــە ناچين ئـــيللا بـــۆ هنـــدێ نـــەبيت دا مـــە نێزيكـــى خـــودێ بكـــەن و شـــەفاعەتێ (مەهـــدەرێ) بـــۆ مـــە بكـــەن. بەڵگـــە ل ســـەر خـــۆ نێزيككرنـــێ گوتنـــا خـــودايێ مەزنـــە :

﴿ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَـٰذِبٌ كَفَّارٌ ﴾

ئـــانكو : (و ئـــەوێن شـــرك ب خـــودێ كـــرى وژ بـــلى وى هنـــدەك ســـەركار بـــۆ خـــۆ دانـــاين، ئـــەو دبێـــژن: هـــەما ئـــەم پەرســـتنا ڤـــان خوداوەنـــدان د گـــەل خـــودێ دكەيـــن دا ئەو مەهدەرێ بـــۆ مـــە ل نـــك خـــودێ بـــكەن، ودا ئـــەو مـــە نێزيكـــى وى بـــكەن، ڤێـــجا ب وێ چەندێ ئەو كـــافر بـــوون؛ چـــونكى پەرســـتن و مەهـــدەرى بـــۆ خـــودێ ب تنێيـــە، هنـــدى خودێيـــە ئـــەوە ل ڕۆژا قيامـــەتێ حـــوكمى دناڤبـــەرا خـــودان بـــاوەرێن دلســـاخ وبوتپەرێســـان دا د وى تشتى دا دكـــەت يێ ئـــەو تێـــدا ژێـــك جـــودا دبـــن، ڤێجـــا ئـــەو جزايـــێ هـــەر ئێكـــى يێ هێـــژاى وى بيـــت ددەتـــێ. هـــندى خودێيـــە بـــەرێ وى نادەتـــە ڕێكـــا ڕاســـت يـــێ درەوێ ل ســـەر نـــاڤێ خـــودێ بكـــەت، و گەلـــەك كـــوفرێ ب ئايـــەت و هێجـــەتێن وى بكـــەت) .(1)

و بەڵگـــە ل ســـەر شـــەفاعەتێ (مەهـــدەرێ) گوتنـــا خـــودايێ مەزنـــە : ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَـٰٓؤُلَآءِ شُفَعَـٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ﴾

ئانكو : (و ئـەڤ بوتپەرێســـە ژ بلـى خـودێ پەرســتنا وى تشـتى دكـەن يـێ نـە ب تشـتەكى زيـــانێ د گەهينتـــە وان، و نـــە ل دنـــيايێ و نـــە ل ئـــاخرەتێ مفايـــەكى دگـــەهينێ، و ئەو دبێژن: هەما ئـــەم پەرســـتنا ئـــەوێن هـــە دكـــەين دا ئـــەو مەهـــدەرێ بـــۆ مـــە ل نـــك خودێ بكەن).

و شـــەفاعەت دوو شـــەفاعەتن: شـــەفاعەتا نـــە دروســـت و شـــەفاعەتا دروســـت و سەلماندى. (2)

(1) هێجەتا ئەهلێ شركێ و كوفرێ ئەو بوو كو وان دگووت: مە داخواز ژ صەنەم و خوداوەندێن خۆ نەكرييە ئيللا ژ بەر هندێ نەبيت دا كو ئەو صەنەم وانا نێزيكى خودێ بكەن و مەهدەرێ بۆ وان بكەن ل نك خودێ. ژ بەر هندێ وان خۆ ئينا ژ هەژى هندێ هەتا كو پێغەمبەرى {سلاڤ لێ بن} شەڕێ وان كرى و ب كافر داناين.

(2) شەفاعەت د زمانى دا: هاتييە وەرگـرتن ژ پەيـڤا (الضمّ) (دانـەپالا ئێـكو دوو) و تشـتەكى بكەنـە دوو. و د شەريعەتى دا: داخـوازا مەهـدەرێ يـە (الشـفاعة) ژ كەسـەكى داكـو مفايـەكى بگەهينيتـە كەسـەكى يـان خرابييـەكێ ژێ بـدەتە پاش.

بەشێن شەفاعەتێ

یا ئێکێ: یا دروست وسەلماندی ئەوە یا ژ خودێ دهێتە داخوازکرن: مەرجێن وێ:

1- خودایێ مەزن روخسەت پێ دابیت.

2- و یێ رازیبیت ژ وی یێ شەفاعەتێ دکەت.

3- و یێ ژ وی ژی رازیبیت یێ شەفاعەت بۆ دهێتە کرن.

یا دووێ: ئەو مەهدەرە یا کو دشیانێن چێکریان دابیت، ئەڤە یا دروستە ب چوار مەرجان:

1- ئەگەر یێ ئامادەبیت.

2- و یێ ساخ بیت.

3- و دشیانێن وی دا بیت.

4- کو هزربکەین ئەو ئەگەرە بۆ پەیدابوونا شەفاعەتێ.

یا سێیێ: شەفاعەتا (مەهدەرا) نە دروست ئەوە یا قورئانێ گوتی نە دروستە، ئەو ژی ئەوە یا ژ غەیری خودێ دهێتە داخوازکرن و بەس خودێ دشێت وی کاری بکەت.

حوکمێ وێ: شرکا مەزنە.

یا تایبەت ب پێغەمبەرێ مە ڤە {سلاڤ لێ بن} **کەس پشکداریێ تێدا ناکەت.**

- شەفاعەتا مەزن کو دێ شەفاعەتێ بۆ هەر کەسەکێ خودان باوەر کەت.
- بۆ مامێ خۆ (أبو طالب)ی دا کو عەزاب ل سەر سڤک ببیت.
- دێ شەفاعەتێ کەت بۆ ڤەکرنا دەرگەهێن بەحەشتێ

یا گشتی بۆ پێغەمبەر و مەلایکەت و کەسێن ئێکتاپەرست و زاروکان کو ل رۆژا قیامەتێ دێ شەفاعەتێ کەن.

- دێ شەفاعەتێ کەن بۆ بلند کرنا پلەیێن خودان باوەران.
- دێ شەفاعەتێ کەن بۆ ئەوێن ژ هەژی چوونا ئاگری ژ خودان باوەران دا کو خودێ وان نە بەتە د ناڤ ئاگری دا.
- دێ شەفاعەتێ بۆ وان کەن ئەوێن چووینە د ئاگری دا ژ خودان باوەران کو ژ ئاگری بهێنە دەرئێخستن.

و شەفاعەتا نە دروست : ئەوە یا دهێتە داخوازکرن ژ غەیری خودێ ل سەر وی تشتی کو ب تنێ خودێ دشێت ب جھ بینیت و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خُلَّةٞ وَلَا شَفَٰعَةٞۗ وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾ ئانكو : (ئەی ئەوێن هەوە باوەری ب خودێ ئینای و پێغەمبەرێ وی ڕاستگو دەرێخستی و کار ب دینێ وی کری، زەکاتا فەر ژ مالێ خۆ دەربێخن، و ژ وی تشتێ خودێ دایە هەوە هوین خێران بدەن بەری ڕۆژا قیامەتێ بێت ئەوا چ کڕین و فرۆتنێن ب مفا تێدا نە هەین، وچ مال ژێ نەهەی کو هوین خۆ پێ ژ عەزابا خودێ بکڕن، و هەڤالینییا چ هەڤالان هەوە ڕزگار ناکەت، و چ مەهدەرچی نابن عەزابێ ژ سەر هەوە سڤک بکەن. و کافرێن زۆردارن یێن کو پێ ل توخیبێن خودێ ددانن).

و شەفاعەتا سەلماندی و دروست : ئەوە یا دهێتە داخوازکرن ژ خودێ، و یێ شەفاعەتێ دکەت یێ ب قەدرە ب شەفاعەتا خۆ، و ئەوێ شەفاعەت بۆ دهێتە کرن: ئەوە یێ خودێ ژ گوتن و کریارێن وی ڕازی پشتی خودێ دەستویرییێ بۆ ددەت؛ هەر وەکی خودایێ مەزن دبێژیت:﴿مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦ﴾ ئانکو : (وبێ دەستویرییا وی کەس بستە ناکەت ل نک وی شەفاعەتێ بکەت).

بنەمایێ سێیێ (1) : پێغەمبەرێ خودێ د ناڤ خەلکەکی دا یێ دەرکەتی و ئەو دجودا و جیاواز بوون د عیبادەتێن خۆ دا، ژوان هەبوون عیبادەتێ مەلایکەتان دکر ، و ژوان هەبوون عیبادەتێ پێغەمبەرا و چاکان دکر، و ژوان هەبوون عیبادەتێ داروبەرا دکر، و ژوان هەبوون عیبادەتێ روژێ و هەیڤێ دکر، پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} شەرێ وان هەمیان کر و چ جیوازی د ناڤبەرا وان دا نەکر.

بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە :

﴿وَقَٰتِلُوهُمۡ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتۡنَةٞ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ﴾ ئانکو : (و هوین بەردەوام بن د شەڕێ کافرێن تەعداکەر دا؛ دا ئەو بۆ موسلمانان نەبنە فتنە وان ژ دینی پاشڤە لێ بدەن، و دا دین بۆ خودێ ب تنێ بمینیت).

و بەڵگە ل سەر حەرامییا عیبادەتکرنێ بۆ ڕۆژ و هەیڤێ گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيۡلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُۚ لَا تَسۡجُدُواْ لِلشَّمۡسِ وَلَا لِلۡقَمَرِ وَٱسۡجُدُواْۤ لِلَّهِ ٱلَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمۡ إِيَّاهُ تَعۡبُدُونَ﴾ ئانکو : (و ل دویڤ ئێک هاتنا شەڤ و ڕۆژان، وژێک جودابوونا ڕۆژ و هەیڤێ ژ ئایەتێن خودێ و نیشانێن یەکینی و شیانا وینە، وی ئەو بن دەستێ خۆ کرینە، هوین نە بۆ ڕۆژێ و نە بۆ هەیڤێ نە چنە سوجدێ ـ چونکێ ئەو د چێکرینە ـ و بۆ وی خودایی هەڕنە سوجدێ یێ ئەو ئافراندین، ئەگەر هوین وی ب تنێ دپەرێسن).

و بەڵگە ل سەر حەرامییا عیبادەتکرنێ بۆ مەلایکەتان گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿وَلَا يَأۡمُرَكُمۡ أَن تَتَّخِذُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرۡبَابًا﴾ ئانکو : (و نەبوویە بۆ یەک ژوان فەرمانێ ل هەوە بکەت کو هوین فریشتە و پێغەمبەران بۆ خۆ بکەنە خودا ژ بلی خودێ پەرستنێ بۆ بکەن).

(1) ئەڤ بنەمایە بەڵگەیەکێ روهن و ئاشکەرایە کو ببیتە رەت ل سەر وان یێن دبێژن : هندیکە شرکە بەس یا د عیبادەتێ پەیکەرا دا هەی، بەلێ هندیکە بەڵگەیێن شەرعی نە یێن هاتین ب بەحسکرنا پەرستنا پەیکەران و غەیری وان ژی ژ خوداوەندێن نە دروست د وی دەمی دا، هندیکە پێغەمبەر بوو {سلاڤ لێ بن} چ جوداهی د ناڤبەرا وان دا نە دکر بەلکو هەمی ژ طاغوتا حسێب دکرن، ڤێجا شەرێ وان هەمیا کر بێ جوداهی، داکو پەرستن هەمی بۆ خودێ ب تنێ بیت.

و بەلگە ل سەر حەراميا پەرستنا پێغەمبەران گوتنا خودايێ مەزنە: ﴿وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِى بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥ ۚ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ﴾ ئانكو : (و ل بيرا خۆ بينەڤە دەمێ خودێ ل رۆژا قيامەتێ گوتی : ئەی عيسايێ كورێ مەريەمێ ئەرێ تە گۆتبوو مرۆڤان: من و دايكا من بۆ خۆ بكەنە خوداوەند ژ بلی خودێ؟ وی خودايێ خۆ پاككر وبەرسڤ دا: بۆ من نابيت ئەز وێ بێژمە مرۆڤان يا حەق نەبيت، ئەگەر من ئەو گوت بيت تە يا زانی؛ چونكی چ تشت ل بەر تە بەرزە نابيت، تو وی تشتێ د نەفسا من دا ڤەشارتی دزانی، و ئەز وێ يا د نەفسا تە دا نزانم. هندی تويی تو ب هەر تشتەكێ ئاشكەرا وڤەشارتی يێ پڕزانايی).

و بەلگە ل سەر حەراميا پەرستنا چاكان گوتنا خودايێ مەزنە : ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ﴾ ئانكو : (ئەوێن هە يێن بوتپەرێس دوعايان ژێ دكەن د گەل خودێ ژ پێغەمبەر و چاك و مەلايكەتان، ئەو ب خۆ ب كرنا وان چاكيێن ئەو دشێن بكەن خۆ نێزيكی خودايێ خۆ دكەن، و هيڤيێ دخوازن كو خودێ دلۆڤانيێ ب وان ببەت و ئەو ژ عەزابا وی دترسن).

و بەلگە ل سەر حەراميا پەرستنا دار و بەرا گوتنا خودايێ مەزنە: ﴿أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ۝١٩ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ﴾ ئانكو : (ئەرێ ڤێجا هەوە ـ گەلی بوتپەرێسان ـ ئەڤ خوداوەندە ديتينە يێن هوين پەرستنێ بۆ دكەن : لات و عووزا و مەناتا سێيێ، ئەرێ وان مفايەك يان زيانەك گەهاندييە هەوە دا ژ هەژی هندێ بن كو ببنە شريك بۆ خودێ).

هەروەسا فەرموودەيا (أبو واقد الليثى) (خودێ ژێ رازيبيت) گوت : ((ئەم د گەل پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} دەركەتين بۆ شەرێ (حونەينێ) و دەسپێكا موسلمان بوونا مە بوو، ومرۆڤێن بێ باوەر دارەك هەبوو ل دور كومدبوون و چەكێن خۆ پێڤە دهەلاويستن و دگوتنە ئەوێ دارێ (ذات أنواط) ئانكو: دارا خودان چەق، و ئەم ژی دبەر دارەكێ را بورين ئينا مە گوتە پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بۆ مەژی دارەكا خودان چەق بدانە هەر وەكی وان ژی دارەكا خودان چەق هەی...... فەرموودە))(ئيمامێ ئەحمەد و ترمذي ڤەدگوهێزن).

بنەمایێ چواریێ : هندیکە موشرکێن دەمێ مەنە شرکا وان مەزنتر و خرابترە ژ شرکا موشرکێن بەری؛ چونکی موشرکێن بەرێ د بەرفرەهییێ دا شرک دکر، و ل دەمێ بەرتەنگاڤی ب سەر دا هاتبا ئەوان ب تنێ عیبادەتێ خودێ دکر، بەلێ موشرکێن دەمێ مە ل بەرفرەهی و بەرتەنگاڤییا دا شرکێ دکەن، و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە : ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ ئانکو : (ڤێجا ئەگەر کافر د دەریایێ دا ل گەمییان سویار بوون، و ئەو ژ خەندقاندنێ ترسیان، دێ بەرێ خۆ دەنە خودێ ب تنێ، و ژ دلەکێ صافی دێ دوعایان ژ وی کەن، ڤێجا ئەگەر وی ئەو دەربازکرنە هشکاتییێ، و تەنگاڤی ژ سەر وان ڕابوو، ئەو ل شرکا خۆ زڤڕنەڤە) (1).

والله أعلم وصلى الله على محمد
و على آله وصحبه وسلم.

(1) نڤیسەری (خودێ ڕەحمێ پێ ببەت) د ڤی بنەمای دا دیارکر کا هەلویستێ موشرکێن دەمێ مە چەندێ ب مەترسییە چونکی شرکا وان مەزنترە و خرابترە ژ شرکا موشرکێن دەستپێکێ ؛ چونکی هندیکە موشرکێن بەرێ بوون وان شرک د بەرفرەهیا دا دکر و دبەر تەنگاڤییێدا عیبادەت بۆ خودێ ب تنێ دکر و موشرکێن دەمێ مە شرکێ دکەن د بەرفرەهی و بەرتەنگاڤییا دا.

ڤێجا ئەگەر ئەڤ موشرکێن هەئەوێن پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} د ناڤ وان دا هاتییە فرێکرن، شرکا وان کێمتر بیت و پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} ئەو کافر دانان،

پا دێ چ بێژی بۆ وان یێن شرکا وان بەردەوام د بەرفرەهی و بەرتەنگڤییا دا؛ بێ گومان کوفرا وان مەزنتر وخرابترە.

کورتیا بابەتی

هەر چوار بنەما، کورتیەکە بو پەرتووکا (کشف الشبهات)	پێشەکی ونا ڤ و نیشانێن بەختەوەرییێ	ناڤ و نیشانێن بەختە وەرییێ					
			ئەگەر نیعمەتەک د گەل هاتە کرن شوکرا خودێ بکەت	نیعمەت جەرباندنە بۆ مروڤان و بەڵگە ل سەر ﴿وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗۖ﴾	شوکرا نیعمەتێ	گرێدایە ب تەوحیدا (الربوبیة)	داخوازکرنا بەحەشتێ نا هێتە کرن ئێلا ژ خودێ چونکی ئەوە خودانێ بەحەشتێ، و هەروەسا داخوازا رزقی ژێ ناهێتە کرن ئێلا ژ خودێ، ئەڤجا دڤێت خۆ ب خودێ ڤە گرێدەین نە ب غەیری وی.
						گرێدایە ب تەوحیدا (الألوهیة)	شوکر کرن ب دلی: دانپێدانە کو نیعمەت ژ دەف خودێ ب تنێیە نە ژ دەف کەسێ دیە.
							شوکر کرن ب ئەزمانی: ﴿هَٰذَا مِن فَضۡلِ رَبِّي لِيَبۡلُوَنِيٓ ءَأَشۡكُرُ أَمۡ أَكۡفُرُۖ﴾
							شوکر کرن ب ئەندامان: ب کارئینانا نیعمەتان ب وی شێوەی یێ خودێ پێ رازی
			و د بەلادا بێ بێنفرەه بیت	جورێن خەلکی د دەمێ سەردا هاتنا موصیبەتا دا			تورە بوون ل سەر موصیبە تێ: حوکمێ وێ گونەهەکا مەزنە و بەلکی بگەهیتە شرکا بچویک ژێ و تورە بوون د بیت ب دلی و ئەزمانی و ئەندامان بیت.
							حوکمێ صەبر کێشانێ: واجبە ب ئێکدەنگییا ئومەتێ ب دلی و ئەزمانی و ئەندامان.

رازیبوون ل سەر موصیبەتێ: حوکمێ وێ سوننەتە ، و تمامەتیا رازیبوونا مە ژ خودێ ئەوە کو عەبد بزانیت کو هەر موصیبەتەکا ب سەری هاتی هەمی ژ دەف خودێیە و هەر تشتەکێ خودایێ مەزن بۆ مە نقیسی هەمی خێرە.		
شوکر کرن ل سەر موصیبەتێ: بلندترین پلەیە و ئەو خوشتقی ترە ل دەف خودێ، و ئەو یا هەی ل دەف عەبدێن خودێ یێن شوکر دار.		
داخوازا ژێبرنا گونەها بکەت ئەگەر گونەهەک کر		
الحنیفیة: رێک و رێیازا ئیبراهیم پێغەمبەرییە کو هندیکە خودێیە تو یێ چێکری بۆ عیبادەتێ خۆ، و عیبادەت نابیتە عیبادەت ئیلا تەوحید د گەل دا بیت، و شرک ئەگەر داخلی عیبادەتی بوو دێ پویچ کەت و خودانێ وێ هە تا هە تا یێ دێ د ئاگریدا بیت.	بوچی ئەم تەوحیدێ و خرابیا شرکێ دخوینین ؟	
بنەمایێ ئێکێ		هەر چوار بنەما
بنەمایێ دووێ		
بنەمایێ سێیێ		
بنەمایێ چوارێ		

ئەزموونا هەر چوار بنەما

ناڤ .... رێژا ژبەرکرنێ ژ کتاب التوحيد ....
ئـەرێ تە هـەر چـوار بنـەما ژبـەرن ....

بەڵگە ژ قورئان و سوننەتێ	کریار
	نیعمەت جەرباندنە
	دانپێدانا کافرا ب تەوحیدا خودایێ
	داخوازا خۆ نێزیککرنێ
	شەفاعەتا نەفیکری
	بەڵگێ پەرستنا رۆژ و هەیڤێ
	بەڵگێ پەرستنا مەلایکەتان
	بەڵگێ پەرستنا پێغەمبەران
	بەڵگێ پەرستنا چاکان
	بەڵگێ پەرستنا دار و بەران
	هندیکە موشرکن د بەرتەنگاڤیا دا پەرستنا خودێ دکەن و دبەرفرەهیێ دا شرکێ دکەن
	بەڵگێ شرکێ

بوچی ئەم تەوحیدێ دخوینین ؟	
بوچی ئەم هەر چوار بنەما دخوینین؟	
پەرتووکا هەر چوار بنەما دهێتە دابەشکرن بۆ ؟	
ئەڤ بنچینێن هە کورتیەکە ژ پەرتووکا ؟	
بوچی ئەم پەرتووکا (کشف الشبهات) نا خوینین ل دەستپێکێ ؟	
ئەگەرێ بدەستقەئینانا بەختەوەریێ ؟	
الحنیفیة چییە؟	
بەرهەمێ خواندنا هەر چوار بنەما ؟	
وەلیێن خودێ ئەون	شێخێ ئیسلامێ دبێژیت:
بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ	و بوچی ؟
شوکرا نیعمەتێ دبیتە : ب نموونەڤە :	

	گرێدان د ناڤبەرا عەبدی و □خودێ دڤێت چەوا بیت؟
	حالێ خەلکی ل دەمێ سەرداهاتنا موصیبەتەکێ د □گەل حوکمێ وان
	شەفاعەت د زمانی و □شەریعەتی دا چییە؟
	□مەرجێن شەفاعەتا دروست؟
	□و دهێتە پارچەکرن بوو ؟
	□بنەمایێ ئێکێ
	□بنەمایێ دووێ
	□بنەمایێ سیێ
	□بنەمایێ چوارێ
	حوکمێ وی کاری یێ شرک د □گەل تێکەل بووی

ناڤەروك

شروڤەکرنا مەتنێ

پێشکێنەرێن ئیسلامێ

متـن نواقض الإسلام

قال شيخ الإسلام محمّد بن عبد الوهّاب (رحمه الله) :

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

اعْلَمْ أنَّ نَوَاقِضَ الإسْلامِ عَشَرَةُ نَوَاقِض :

الأَوَّلُ: الشِّرْكُ فِي عِبادَةِ الله تَعالَى، قالَ تَعالَى: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ﴾، وقال: ﴿إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ﴾، وَمِنْهُ: الذَّبْحُ لِغَيْرِ الله، كَمَنْ يَذْبَحُ لِلجِنِّ أَوْ لِلْقَبْر.

الثَّاني: مَنْ جَعَلَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللهِ وَسَائط يَدْعُوهُمْ وَيَسْأَلُهُم الشَّفَاعَةَ وَيَتَوَكَّلُ عَلَيْهِم كَفَرَ إِجْمَاعًا.

الثَّالِثُ: مَنْ لَمْ يُكَفِّرِ المُشْرِكِينَ، أَوْ شَكَّ فِي كُفْرِهِمْ، أَوْ صَحَّحَ مَذْهَبَهُمْ، كَفَرَ.

الرَّابِعُ: مَنْ اعْتَقَدَ أَنَّ غَيْرَ هَدْيِ النَّبِيِّ ﷺ أَكْمَلُ مِنْ هَدْيِه، أَوْ أَنَّ حُكْمَ غَيْرِهِ أَحْسَنُ مِنْ حُكْمِهِ ـ كَالَّذِينَ يُفَضِّلُونَ حُكْمَ الطَّوَاغِيتِ عَلَى حُكْمِه ـ فَهُوَ كَافِرٌ.

الخَامِسُ: مَنْ أَبْغَضَ شَيْئًا مِمَّا جَاءَ بِهِ الرَّسُولُ ﷺ وَلَوْ عَمِلَ بِهِ كَفَرَ.

السَّادِسُ: مَنِ اسْتَهْزَأَ بِشَيْءٍ مِنْ دِينِ الرَّسُولِ أَوْ ثَوَابِ اللهِ أَوْ عِقَابِهِ كَفَرَ؛ والدَّلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ۝٦٥ لَا تَعْتَذِرُواْ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ﴾.

السَّابِعُ: السِّحْرُ، وَمِنْهُ الصَّرْفُ وَالْعَطْفُ، فَمَنْ فَعَلَهُ أَوْ رَضِيَ بِهِ كَفَرَ.

وَالدَّلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾.

الثَّامِنُ: مُظَاهَرَةُ الْمُشْرِكِينَ وَمُعَاوَنَتُهُم عَلَى الْمُسْلِمِينَ.

وَالدَّلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾.

التَّاسِعُ: مَنِ اعْتَقَدَ أَنَّ بَعْضَ النَّاسِ يَسَعُهُ الْخُرُوجُ عَنْ شَرِيعَةِ مُحَمَّدٍ ﷺ كَمَا وَسِعَ الْخَضِرَ الْخُرُوجُ عَنْ شَرِيعَةِ مُوسَى عليه السلام فَهُوَ كَافِرٌ.

العَاشِرُ: الإِعْرَاضُ عَنْ دِينِ اللهِ تَعَالَى، لَا يَتَعَلَّمُهُ وَلَا يَعْمَلُ بِهِ. وَالدَّلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾.

وَلَا فَرْقَ فِي جَمِيعِ هَذِهِ النَّوَاقِضِ بَيْنَ الهَازِلِ وَالجَادِّ وَالخَائِفِ، إِلَّا الْمُكْرَهَ، وَكُلُّهَا مِنْ أَعْظَمِ مَا يَكُونُ خَطَرًا، وَمِنْ أَكْثَرِ مَا يَكُونُ وُقُوعًا، فَيَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَحْذَرَهَا، وَيَخَافَ مِنْهَا عَلَى نَفْسِهِ، نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ مُوجِبَاتِ غَضَبِهِ وَأَلِيمِ عِقَابِهِ، وَصَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

شروڤەکرن

پێشەکییا نقیسەری

(مەتن)

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

تو بزانە هندێ ئیسلامە (دەهـ) پێشکێنەرێن هەیین :

بوچی زانا نقیسینێن خۆ ب بەسمەلێ (بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ) دەستپێدکەن؟

وەک چاڤلێکرن ب قورئانێ و پێغەمبەران. {سلاڤ ل سەر هەمییان بن}

وەک پالدانەک ل سەر وێ فەرموودەیێ دبێژیت: ((كلُّ أمرٍ ذي بالٍ...)) هەر چەندە یا لاوازە ل نک زانایێن فەرموودەیێ

دویڤچوونا زانایێن بەری خۆ کو ئێک ژ عەدەتێن وان ئەو بوو وان ب ناڤێ خودێ (بەسمەلێ) دەست ب نقیسینێن خۆ دکر

هەروەسا ژ بەر پیروزی و بەرەکەتا ناڤێ خودایێ مەزن

هاتنا ژمارا د قورئانێ یان سوننەتێ دا :

ئەگەر ژمارەک ل جهەکی هاتە گوتن د قورئانێ یان سوننەتێ دا و ل چ جهێن دی ئەو ژمارە نەهاتبنە گوهرین، وێ گاڤێ ئەو ژمارە دێ یا نەگوڕ بیت، و ناهێتە زێدەکرن ل سەر: وەک ژمارا روکنێن ئیسلامێ و باوەرییێ هەروەکی د فەرموودەیا جبریلی دا هاتین، ئانکو د چ جهان دا نەهاتییە کو گوتبیتن روکنێن ئیسلامێ پترن ژ پێنجان یان کێمترن.

و ئەگەر د قورئانێ یان سوننەتێ دا ژمارەک هاتە بەحس کرن ل جهەکی، و د جهەکێ دی دا زێدەتر هات، وێ گاڤێ ئەو ژمارە دێ یا گوهور بیت، ئانکو دێ هێتە زێدەکرن ل دویڤ زێدەهییا هاتی د قورئانێ و سوننەتێ دا وەک فەرموودەیا (پێنج تشت ژ فیترەتێ نە....) یان (خۆ دویر بکەن ژ وان حەفت گونەهێن مروڤی دبەنە هیلاکێ ...) ل دویڤ فەرموودێ ئانکو ئەو گونەهێن مروڤی دبەنە هیلاکێ حەفتن بەلێ یا ئەو ب خۆ ژ حەفتا پترن وەکی دهندەک فەرموودێن دی داهاتین، وێ گاڤێ دروستە بۆ مە بێژن، نە حەفت ب تنێ نە.

بوچی ئەو ژمارێت دهێنە گوهرین دهێنە بەحسکرن ؟

ئەڤە ژێ ژ باشییا نیشادانا پێغەمبەری یە {سلاڤ لێ بن} دا ئەوێن گوهێ خۆ ددەنێ وی تشتی باش بگرن پێ بۆ هاتییە گوتن. و دا ب ساناهی بهێتە بیرا وان پشتی دەمەکێ درێژ ب سەرڤە دچیت ، وەکی گوتنا وی {سلاڤ لێ بن} **(سێ تشت یێن هەین ئەز ل سەر سیند دخوم کو راستن و ئەز دێ بۆ هەوە بێژم ڤێجا ژ بەر بکەن ، هندیکە مالێ عەبدییە کێم نابیت ب دانا خێرا.....)** و نقیسەری ژێ ل سەر ڤێ چەندێ ئەڤ مەتنە نقیسییە دا کو ب ساناهی ئەو تشت بهێنە ژبەرکرن یێن ئیسلاما مروڤی پێ دشکێت.

بوچی ئەم وان تشتا دخوینین یێن ئیسلاما مروڤی پێ دشکێت ؟

دا ئەم خۆ ژێ دویربکەین و نەکەڤینە تێدا. چونکی زانینا وان مفایەکێ زۆر مەزن پێ تێدا، بەلکو ژ ب مفا ترین زانینا یە، کا چەوا ئەم خۆ فێر دکەینە وان تشتا یێن دەست نقیژ پێ دکەڤیت دا بێ نقیژ نەبین و ئەوان یێن نقیژ پێ بەتالدبیت داکو نقیژێن مە بەتالنەبن، وەسا دڤێت وان تشتا بزانین یێن ئیسلاما مە پێ دشکێت دا خۆ ژێ ب پارێزین. هەر وەکی ژ (حذيفة بن اليمان)ی (خودێ ژێ رازیبیت) هاتییە ڤەگوهاستن کو دگوت ((خەلکی پرسیارا باشیێ ژ پێغەمبەری دکر ومن پرسیارا خرابیێ ژێ دکر ژ ترسێن هندێ دا کو خرابی بگەهیتە من)).

(پێشکێنەر) چ تشتن ؟

ئەو تشتن ئەوێن ئیسلاما مروڤی پێ پیچ دبیت و مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤیت (دکەڤیتە د کوفرا مەزن دا) و ئیسلام : (دەست بەردارکرنە بۆ خودێ ب جهئینانا تەوحیدێ وملکەچ بوونە بۆ وی ب بجهئینانا فەرمانێن وی و خۆ بەری کرنە ژ شرکێ وئەهلێ وێ).

ئەرێ ئەوان ژمارەکا دیارکری هەیە کا چەندن ؟

نەخێر نەیا دیارکرییە.

پا بوچ گوتییە (دەھ)؟

چونکی ئەڤ دەھە ژ هەمیان ب زیانترن و داکو زیکا بهێنە ژبەرکرن.

ئەرێ بۆ ڤان (دەھ) پێشکێنەرا هەمی زانا ل سەر ئێک دەنگ و بوچونن؟

بەلێ

بوچی زانا هندەک جاران دبێژنە ڤان پێشکێنەران (نواقض) و هندەک جارا (مفسدات) و هندەک جارا (مبطلات)؟

ئەڤە ژبەر هندێ یە داکو مەلەل بۆ قوتابی دروست نەبیت، ئەگەر رامانا وان هەر ئێکە، وەکی تو بێژی: (نواقض الإسلام والوضوء، ومبطلات الصلاة ، و مفسدات الصوم).

رامانا وێ

ئەو تشتن یێن موسلمان پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤن و دکەڤنە د کوفرا مەزن دا، خودێ مە ژێ بپارێزیت.

ئەرێ مروڤ دشێت ڤان پێشکێنەرا ب شێوەکێ گشتی ڤاڤێر بکەت؟ بەلێ یێن هەین دبنە

شک و دوو دلی	بیروباوەر	کریار	گوتن
د کافربوونا جوهیان و فەلان؛ ئەوێن بانگەوازیا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گەهشتییێ و وانا باوەری پێ نەئینای.	وەک: مروڤ باوەرییێ بینت کو ئێکێ دی ژ بلی خودێ دشێت مفای بگەهینتە مروڤی.	وەک: سێربەندیێ.	وەک: گوتنا خەبەرا و ئاخفتنێت سەقەت د دەرحەقا خودێ یان پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} یان دینی دا.

ئەرێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} بەحسێ ڤان دەهـ پێشکێنەرا کرییە؟ و بەلگە چییە؟

بەلێ، پێغەمبەری بەحسا هەمی ڤان پێشکێنەرا کرییە، بەلکو هەر پێشکێنەرەکێ ژ ڤان بەلگەیێ ل سەر هەی د قورئان و سوننەتێ دا،

خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ وَلِتَسۡتَبِينَ سَبِيلُ ٱلۡمُجۡرِمِينَ﴾ ئانکو: (و وەکی ڤێ ئاشکەراکرنا مە بۆ تە ئاشکەرا کری ـ ئەی پێغەمبەر ـ، ئەم ئایەتان ل سەر هەر حەقییەکا خودانێن نەحەقییێ کافرییێ پێ دکەن ئاشکەرا دکەین؛ دا ڕاستی ئاشکەرا بیت، ودا ڕێکا نەحەقان ئەوێن گوهدارییا پێغەمبەران نەکەن خویا بن).

ئەگەر کەسەکی ئێک ژ ڤان کارا ئەنجام دا ئەرێ دێ ئێتە کافرکرن ژلایێ وی کەسی ڤە یێ دبینیت یان یێ بزانیت ئەوی ئەڤ تشتە یێ کری؟

دڤێت د حوکم کرنا ل سەر کەسان مروڤ بزڤریتە لایێ زانایان یان دادگەهێن شەرعی چونکی پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} دبێژیت: **((هەر زەلامەکێ بێژیتە برایێ خو: هەی کافر؛ ئەو کوفر دێ بۆ ئێک ژ وان زڤریت)).**

ئەرێ زانایان کتێب نڤیسینە ل سەر بابەتێ پێشکێنەرێن ئیسلامێ ؟

هەر کەسەکێ کتێبەک ل سەر فقهی نڤیسیبیت بەحسێ پێشکێنەرا یێ کری د (دەرگەهێ حوکمێ مورتەددی) دا، بەلێ نڤیسەرێ ڤێ نامێ ئێکەم کەس بوو نڤیسینەکا تایبەت و جودا ل سەر ڤی بابەتی نڤیسی.

ئەرێ جوداهی د ناڤبەرا کاری و بکەری دا هەیە د ڤان پێشکێنەرا دا ؟ ئانکو هەر کەسەکێ کوفرییەک ئەنجام دا دێ بیتە کافر؟

بەلێ جوداهی یا هەی، و دڤێت جوداهی هەبیت، چونکی نە هەرکەسێ کوفرییەک ئەنجام دا دێ کافربیت. و دڤێت بۆ کافردانا کەسەکی دەست نیشان کری مروڤ هێجەتێ ل سەر ڕاکەت و شوبهە و گومانا ل سەر نە هێلیت، و مەبەستا نقیسەری خودێ رەحمێ پێ ببەت نە کافرکرنا چ کەسەکی یە، بەلێ مەرەما وی هشیارکرنە ژڤان پێشکێنەرا، و ئەڤەژی جورەکێ شیرەتکرنێ یە بۆ ئوممەتێ.

چ ل سەر وی پێدڤیە یێ ڤان پێشکێنەرا دخوینیت ؟

ل سەر مروڤێ موسلمان پێدڤییە ئەو خۆ ژێ هشیار بکەت، و ژوان تشتان بترسیت ل سەر نەفسا خۆ کو نەکەڤیتە تێدا. و خەلکی ژی ژێ هشیار بکەت. بەلێ حوکم دان ل سەر خەلکی دڤێت بۆ زانایێن مەزن و دادگەهێن شەرعی بهێلیت.

خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ﴾ ئانکو: (گەلی خودان باوەران ب راستی پێغەمبەرەک ژ مللەتێ هەوە ب خۆ بۆ هەوە هات، ئەو نەخۆشی وتەنگاڤیا دگەهیتە هەوە وی پێ نەخۆشە، و ئەو یێ ڕژدە ل سەر هندێ کو هوین باوەرییێ بینن وحالێ هەوە چاک ببیت، وئەو ب خودان باوەران گەلەکێ مهرەبان و دلۆڤانکارە. ڤێجا ئەگەر بوتپەرێس ودوڕوییان بەرێ خۆ ژ باوەری ئینانا ب تە وەرگێڕا - ئەی پێغەمبەر - تو بێژە وان: خودێ بەسی منە، ئەو تێرا من هەیە بەرانبەر هەر خەمەکا دگەهتە من، ژ وی پێڤەتر چ خودایێن ب حەق نینن، وئەوە خودایێ عەرشێ مەزن کو مەزنترینێ چێکرییانە).

پێشکێنەرێ ئێکێ

کرنا شـــرکــێ د پـەرسـتـــنا خـودێ دا. خودایێ مەزن دبـێـژیت:﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ﴾ ئـانكـو : (هندی خودێیە وێ گونەهـێ ژێ نـابـەت کـو شـــرک پـێ بێتە کرن، و یـا ژ شرکێ کـێمتـر بـیت ژ گـونەهـان ئـەو بـۆ وی یـێ بقـێـت ژ بەنـیـیـێن خـۆ ژێ دبـــــەت)، و دبێژیت :﴿إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ﴾ ئانکو : (و هەچییێ هەڤپشکەکی د گەل خودێ د عەبدینییێ دا بدانیت ئەو خودێ بەحەشت ل سەر وی حەرامکرییە و جهێ وی کرییە ئاگر، وچ پشتەڤانـەک وی نابیت وی ژێ رزگـار بکەت)،

و ژ شـــرکێ یــە کو تو حەیوانەکی ڤـەکوژی بـۆ غەیری خـودێ ، وەکـــی وی یـــێ قـــوربانــەکی بـۆ ئەجنەکی یان قەبـــرەکی پـێـشـکـێـش بـــکــەت.

جـــــورێـــن شـــــرکــــێ

یا مـــــەزن (و مەرەما نقـیسـەری ئەڤ جورەیە) و راسـتیا وێ ئـەوە کـو مـروڤ هزربکـەت ئێکـێ دی ژ بلـــی خـــودێ دەســتکارییەکا ڤەشــارتی د گەردوونی دا یـا هـەی یـان گەهانـدنا مفا و زیانا یا د دەستێ وی دا.	یا بچیلك راستیا وێ ئەوە تشتەکێ خودێ نەکرییە ئەگەر مروڤ بکـەتە ئەگەر، و هەر تشـتەکێ ببـیـتـە رێـک بۆ شـرکا مـــەزن ئـــەو دێ بـیـتـــە شــــرکا بچـیـــک.
- ئــــەڤ شـرکە مــروڤـــی ژ ئیســـــلامێ دەردئـــێـــخـــیت. - کارێـن مروڤـی هەمـیـیان بەتـالدکەت. - خوینا وی و مالێ وی دێ بۆ مەزنێ موسلمانا حــەلال بیـت. - دێ مـروڤـــی هـەتـا هەتایێ هێلیتـە د ئاگـــری دا. - ئەوە یا کو بۆ هاتییە گوتن شرکا مەزنتر. - ئـــەگــەر د شەریعـەتـێ دا(ئەلیف ولام) ب پەیڤـا کوفر یان شـرک ڤــە هـــاتـن ئـەو مــەبــەســـت پـــێ یـا مـەزنە.	- مـروڤ پـێ ژ ئـیـســـلامێ دەرناکـەڤـیـت. - ب تـنێ وی کـاری بـەتالدکەت یـێ شرکا بچـیـــک تـێدا هاتـیـــیە کـــرن. - خـوین و مـالـێ مـروڤی بـۆ کەسـێ حـەلال نـابـــیت. - خودانـێ خۆ نــاهـێـلـیتە د ئـاگـــری دا هەتـــا هەتـایـــێ. - ئەوە یا کو بۆ هاتییە گوتن شرکا بچیکتر. - ئەگـەر د شەریعـەتی دا پەیڤا شرک یـان کـوفـر هــات بـەلـێ (ئەلیف و لام) پــێـــقــەنـەبـن.

ئەرێ شرکا مەزن دهێتە غەفراندن؟

نـا هێـتە غـەفراندن ئەگـەر مـروڤ ل سـەر مـر، خودایـێ مـەزن دبێژیـت : ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ﴾ ئـانکو : (هنـدی خودێـیە وێ گـونەهێ ژێ نابـەت کـو شـرک پـێ بێتـە کـرن)، بـەلێ ئەگـەر تەوبـەکر دێ هێتـە غەفـراندن ژ بـەر گـوتنا خـودێ : ﴿قُلْ يَـٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ ئانـکو: (تـو ئـەی ـ پێغـەمبەر ـ بێـژە وان بەنییـێن من یـێن گەلـەک ب نـاڤ گونـەهێ ڤـە چـوویـن، و ب کرنـا خرابییـان تەعـدایی ل خـۆ کـری: ژ بـەر گونـەهێن خـۆ یـێن مشـە هـوین ژ دلۆڤانییـا خـودێ بـێ هیـڤی نەبـن، هـندی خودێـیە گونـەهان هەمییـان ژێ دبـەت بـۆ وی یـێ ژێ تـۆبە بکـەت و ل خـۆ بزڤریـت ، هنـدی ئـەوە ئـەو بـاش گـونەهـ ژێـبرێ گونـەهێن بەنییـێن خۆ یـێن تـۆبـەکـەرە، و یـێ دلـوڤانکـارە ب وان).

بەلـێ دڤێت بەری دەرکەفتنا رۆژێ بیت ژ رۆژئاڤای ژ بەر گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}:

((مـشەختبـوون نـاراوەسـتیت هەتـا تەوبـە دراوەسـتیت ، و تـەوبـە ژێ نـاراوەسـتیت هـەتا رۆژ ژ رۆژئـاڤای دهـەلیـت))، یـان ژێ هـەتا ل بـەر مرنـێ و رح دگەهێتـە حەفـکا مروڤـی (غَرغَـرة)، خـودایێ مـەزن دبێـژیت : ﴿وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ إِنِّى تُبْتُ ٱلْـَٔـٰنَ﴾ ئـانکو : (وەبوییلـکـرنا تـۆبێ بـۆ وان نینـە یـێن رژدیـێ ل سـەر کرنـا گونـەهان دکـەن، و حـەتا نەکەڤـنە بـەر مـرنێ ئـەو ل خـودایێ خـۆ نـازڤرن، هنگـی ژ نـوی ئـێک ژ وان دێ بـێژیت: نوکە من تـۆبـەیـە) .

جوريێن ئەوان تشتێن حەرام

شركا مەزن:
ئەڤە ژ هەميان مەزنترە.

شركا بچيك:
و ئەڤە ژ گونەهێن مەزن (الكبائر) مەزنترە و ژ شركا مەزن بچيكترە.

گونەهێن مەزن (الكبائر):
ئەو ژی هەر گونەهەكە يا كو سزايەكێ تايبەت بۆ هاتيية دانان، چ دەرئێخستن بيت ژ رەحمێ يان لەعنەت بيت يان گوتبيت ئەم ژ وی د بەرينە يان گوتبيت ئەو ژ كافرايە يان موشركايە يان نە ئيماندرە يان گوتبيت ئەو وەكی فلان گيانەوەری يە ژ گيانەوەرێن پيس.

گونەهێن بچيك:
هەمی ئەو گونەهن يێن خودێ حەرام كرين و چ سزايێن تايبەت بۆ نەدانايين.

ژمارا وان:
نەيا ديارکرييە بەلێ يا گرێدايە ب وان قەيداقە يێت هاتينە بەحسكرن ل سەری.

حوكمێ وی يێ (كەبائيرا) بكەت:
- ئەو ئيماندارەكێ كێم ئيمانە يان ئيماندارە ب ئيمانا خۆ و فاسقە ژ بەر گونەها خۆ.
- دێ حەژ وی هێتە كرن ب قەدەر ئيمانا وی، و دێ كەرب ژێ هێتە هلگرتن هندی وێ گونەها ئەو دكەت.
- ناچێبيت ل دەف ب روينييە خوار دەمێ ئەو ب گونەهەكا هوسا رادبيت.

پلەيێن وان:
د ژێك جودانە ژ بەر گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}: **(أكبر الكبائر) گونەها ژ هەميان مەزنتر ژ (كەبائيرا)**

حوكمێ وێ:
دڤێت ئەو ژێ تەوبە بكەت ژ بەر گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن}: **((النائحَةُ إذا لَم تَتُبْ قَبلَ مَوتِهاَ...))** و د حەديسەكا دی دا **((... إذا اجتُنِبَت الكَبائر.....))** ئيمانێ موسلم ڤان هەردوو فەرموودان ڤەدگوهێزيت

جوريێن دانا قوربانێ

سەرژێكرن بۆ خودێ:
ئەو يا دروستە وەكی دانا حەيوانی ل حەججێ (الهدي) يان بكەتە قوربان ل جەژنێ يان بكەتە خێر.

سەرژێكرن بۆ ئێكێ دی ژ بلی خودێ ب مەرەما حەژێكرن و مەزنكرنا وی:
(و مەرەما نقيسەری ئەڤ جورەيە)
ئەڤە شركا مەزنە، وەك سەرژێكرن بۆ ئەجنا يان بۆ قەبرا و خودانێن وان.

سەرژێكرنا حەلال:
ئەو ژی دروستە، وەك سەرژێكرنا پەزەكی بۆ مێهڤانا وەك رێزگرتن يان بۆ كرين و فروتنا گوشتێ وان يان هەر تشتەكێ هوسا.

پێشکێنەرێ دووێ

هەچییێ د ناڤبەرا خۆ و خودێ دا کەسەکێ دی بدانیت(الواسطة) و دوعایان بۆ خۆ ژێ بکەت و مەهدەرێ ژێ بخوازیت وخۆ بهێلیتە ب هیڤیا وی ڤە، ب گوتنا هەمی زانایان ئەو دێ کافر بیت.

جورێن مەهدەرێ (شەفاعەتێ)

مەهدەر د وی تشتی دا یێ د شیانێن چێکریان دابیت:

و ئەڤە ب چوار مەرجان دروستە:

1- دڤێت یێ حازر بیت

2- یێ ساخ بیت

3- د شیانێن وی دا بیت

4- و کو مروڤ هزربکەت ب تنێ ئەو ئەگەرە (سەبەبە).

مەهدەر د وی تشتی دا یێ کو ب تنێ د شیانێن خودێ دا بیت :

یا دروست ودوپاتکری:

ئەڤە ئەوە یا خودێ بۆ خۆ دوپاتکری و نابیت داخوازا وێ ژ کەسێ بهێتە کرن ژ بلی خودێ. و دڤێت ئەڤ شەرتە تێدا هەبن:

1- دڤێت ب ئیزن و ئانەهیا خودێ مەهدەر بهێتە کرن.

2- دڤێت خودێ یێ ژ وی رازیبیت یێ مەهدەرێ دکەت.

3- دڤێت یێ ژ وی رازی بیت یێ مەهدەر بۆ دهێتە کرن.

یا نە دروست:
(و مەرەما نفیسەرێ ئەڤ جورەیە)

ئەوە یا کو قورئانێ نەفی کری و کو نابیت بهێتە کرن، ئەو ژی ئەوە دەمێ داخواز ژ غەیری خودێ دهێتە کرن د وی تشتی دا یێ کو ب تنێ خودێ دشێت بکەت، ئەڤە شرکا مەزنە.

یا تایبەت ب پێغەمبەرێ ڤە {سلاڤ لێ بن} :

1- مەهدەرا مەزن.

2- مەهدەرا وی {سلاڤ لێ بن} بۆ مامێ وی (أبو طالب)ی داکو عەزاب ل سەر سڤک بیت.

3- مەهدەرا وی {سلاڤ لێ بن} داکو دەرگەهێن بەحەشتێ بهێنە ڤەکرن.

یا گشتی ب پێغەمبەر و مەلایکەت و ئێکتاپەرست و زاروکان ڤە :

1- مەهدەر دهێتە کرن بۆ بلندکرنا پلەیێن ئێکتاپەرستان.

2- و دهێتە کرن بۆ ئێکتاپەرستێن ژ هەژی چوونا ئاگری، دا کو نە چنە د ناڤ ئاگری دا.

3- و بۆ وان ئێکتاپەرستێن چووینە د ئاگری دا، دا کو ژێ بدەرکەڤن.

ئـەریٚ دروستە ئێک بێـژیتە موسـلمانەکی دوعا بۆ من بکە؟

ئەگەر د ڤـیٚ داخـوازیێ دا جـورەکیٚ خـۆ کێمکرنـیٚ بـۆ وی تێـدا بیـت(کو هـزر بـکـەت مـن چ شـیان نیـنن ئەگـەر تـو بـۆ مـن دوعـا نەکـەی) ئەڤـە دیٚ بیتـە شـرکا بچـیـک، بـەلیٚ ئەگـەر ژ کەسـەکیٚ بیـت یـیٚ سـاخ و ئامـادە و خـودان شـیان بیـت و مـروڤ هزربکـەت کـو ئەو ب تنیٚ ئەگەرەکە ئەڤە یا دروستە، بەلیٚ یا باشتـر ئەوە مروڤ بهـێلیت.

پشـت بەستن (الـتوکل)

ئـەوە کـو مـروڤ ب دروسـتی خـۆ بهێلیتـە ب هیڤیـیـا خـودیٚ ڤـە. و باوەریـەکا موکم پیٚ هەبیت د گەل دەست گرتن ب ئەگەرێن دروست.

هنـدەک جـارا دبیـتە شرکا مـەزن ئەگـەر بـۆ ئـێـکیٚ دی هاتە کـرن ژ بلی خودیٚ:

(و مەرەما نقیـسـەری ئەڤ جورەیە)

ئـەو پشــت بەسـتنە یـا کـو عیـبـادەت و خـوشـکانـــدن تێـدابیت، ئەوە یا کو مـروڤ ب هەمـی شێوەیان خۆ بهێلیتە ب هیڤیا وی ڤە یـیٚ مروڤی پشـتا خـۆ پێـڤـە گرێـدای. کـــو مـــروڤ هـــوسا هـــزر بـکـەت گـــەهاندنا مفـــای و پاشـــڤەدانا زیـــانا یـــا د دەســتـــیٚ وی دا.

شرکا بچیک:

ئەوە کو مـروڤ پشـتـا خـۆ ب ئێکـیٚ ساخ ڤە گـەرم بکەت د گـەل هندیٚ هزر بکەت مروڤ یێ ب هیڤیـیا وی ڤـــە ئـــانکو (افـتـقار)ـیٚ بـۆ بکـەت وەک، ئـــێک بـــۆ پەیـداکرنـا رزقـی خـۆ پـالـدەتە سـەر کەسـەکیٚ ســاخ و هـــزر بکەت نـە ب تنـیٚ ئـەو ئەگــەرە بەلکـو ژ ئەگـــەری گرنگـترە.

پشت گرێدانا دروست:

ئـەوە پالدەیە سەر کەسـەکیٚ ســاخ د وی تشتی دا یێ کـو مایە ب هیڤییا وی ڤە بەلیٚ بیٚ کو (افـتـقار)ـیٚ بـۆ بکـــەت، هـــەر وەکـــو مـــروڤ ئێـکـی بکـەتـــە وەکـــیل بـــۆ فـروتـــنا تشـتەکیٚ مروڤی ئـــــەڤـــە دروســـــتە.

ئەریٚ دروستە مروڤ بێژیت: من تەوەککولا خۆ دانا سەر فلانیٚ یان من تەوەککولا خۆ دانا سەر خودیٚ و پاشیٚ فلانیٚ؟ و یا دروست چەوایە؟

نـەیا دروسـتـە تو بێـژی مـن تەوەکـکولا خـۆ دانـا سەر فـلانـی و نـەیـا دروسـتـە تـو بـێـژی مـن تەوەکـکولا خـۆ دانـا سـەر خـودیٚ و پـاشـی فـلانـی چـونـکـی (تَـوَکُّـل)(پـشـت گرێــدان) ژ کـارێت دلـی یـە، نابـیـت بهێـتە لادان بـۆ ئێکـی دی ژ بلی خودیٚ، بەلـیٚ یا دروست ئەوە دیٚ بێژی من فلان کەس کرە وەکیل (وَكَّلتُ فلاناً) ئانکو من هێلا ب هیڤییا وی ڤە.

و پێغەمبـەری {سلاڤ لێ بن} د هـندەک کـارێن گـشـتی و تایـبـەت دا هــندەک هەڤالێـن خۆ یـێت کریـنـە وەکیـل پێـش خـۆ ڤـە.

پێشکێنەرێ سێیێ

هەچیـــــیێ بوتپەرێســـــان کـــافر نەکـــەت ،یـــان د کـــوفرا وان دا بکەفتـــە شـــک و گومانێ ، یان رێـــبــازا وان دروست بدانیـت، دێ کـافــر بــیت.

حــوکمێ موشــرکا د دینــێ ئــیســلامێ دا :

هەر ئێکێ بانگەوازییا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گەهشـتبـیتێ و ئەو باوەرییێ پێ نە ئینـــیت ئەو کافرە و کوفرا مـەزن وی یا کری ژ بەر گوتنا خودێ : ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ **ئانـکو: (و هەچییــێ دیـــنەکــی ژ بلی ئیسلامێ داخواز بکەت، ئەو دین ژ وی نائـێتـە قەبویـلـکرن، وئــەو ل ئاخرەتێ ژ زیانکارانە ئەوێــن پشــک وبــارێن خۆ ژ دەسـت داین).**

ئــەرێ ئەهــلــێ کیتــابــێ (جوهی و فەلە) دبــنە موشــرک ؟

بەلێ، ئەهــلــێ کــیتـــابێ ئـەوێن باوەری ب پـێغەمبــەری {سلاڤ لێ بن} نـە ئینـایــن موشرکن؛ ژ بــەر گوتـنا خودێ : ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ **ئـانکو : (گەلی موسلمانان هوین شەرێ وان کافـران بکـەن یـێن بـاوەرییـێ ب خـودێ و ب رۆژا رابـوونـێ وجـزادانێ نەئـینن، وخـۆ ژ وی تشتی نەدەنـە پـاش یـێ خـودێ وپێـغەمبـەری ئــەو ژێ دایــنە پــاش، و پێـــگیـریــیــێ ب ئەحکــامێن شــریعەتێ ئیـــسلامێ نـــەکەن ژ جوهی وفـەلان، حـەتـا ئەو ب دەســتــێ خــۆ وێ زێــرەسەریـــیێ(جـــزیـــێ) ددەن یــا هوین ددانــە سەر وان وئــەو د رەزیـل).**

و ژ بــەر گوتنا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} : **((ئەز ب وی کەمە یێ نەفسا موحەممەدی د دەستی دا، نیــنە ئێــکێ گــوهـ ل مـن بـیت ژ ڤــێ ئوممـەتێ چ جــوهی بیت یان فەلە بیت، پاشـی ئــەو بمریــت و باوەرییێ ب وێ نە ئـینیــت یا بومن هاتیــە هــنارتــن، ئـــیلا ئــەو دێ بــیتە ژ خەلکێ جەهنەمێ)).**

ئەریٚ ئەڤە هندیٚ د گەهینیت کو ئەم چ پەیمانا د گەل وان نە بەینە سەری ؟

هەر کەسەکیٚ ژ موشرکا مە سوز و پەیمانەک د گەل هەبیت دڤیٚت ئەم پەیمانا خۆ د گەل ب جە بینین دا ئەم حەژیٚکرنا خودیٚ ب دەست خۆ ڤە بینین، خودیٚ دبیٚژیت: ﴿كَيۡفَ يَكُونُ لِلۡمُشۡرِكِينَ عَهۡدٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمۡ عِندَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۖ فَمَا ٱسۡتَقَٰمُواْ لَكُمۡ فَٱسۡتَقِيمُواْ لَهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ﴾ ئانکو: (ڤیٚجا هندی ئەو ل سەر پەیمانا خۆ بمینن هوین ژی وەکی وان ل سەر پەیمانا خۆ بمینن. هندی خودێیە حەژ وان تەقوادارن دکەت یێن سۆزێن خۆ ب جە دئینن)

وخەلک د سەرەدەریکرنیٚ دا د گەل موشرکا سیٚ جورن :

پشکەک پشکداریێ د جەژن و ئاهەنگ و مەراسیمێن دینی یێن وان دا دکەن.

و پشکەک زوردارییٚ لیٚدکەن و د کوژن و حیلا لیٚدکەن و د سەردا دگرن و وان د ئیٚشینن.

و یا ناڤنجی و دروست ئەوە یا ئەهلیٚ سوننەتیٚ و جەماعەتیٚ ل سەر، کو پشکدارییٚ د جەژن و ئاهەنگێن وان دا نەکەین , بەلیٚ پەیمانیٚن وان ب جە بینین یێن کو ئەم ل سەر ریٚککەفتین و زوردارییٚ لیٚ نەکەین و سەرەدەرییٚ د گەل بکەین د کرین و فروتنیٚ دا، و وان داخواز بکەین بۆ پەرستنا خودیٚ ب تنیٚ.

پێشکێنەرێ چوارێ

هەچییێ باوەریێ بینیت کو رێ ورێبازا ئێکێ دی ژ یا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} تەمامترە و چێترە، یان حوکمێ ئێکێ دی ژ حوکمێ وی باشترە، وەکی وان یێن حوکمێ طاغوتان ب سەر حوکمێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} دئێخن، ئەو کافرە.

حوکم نەکرن ب وێ یا خودێ ئینایە خوار:

ئێک ڕابیت حوکم و یاسایێن طاغوتا ل سەر حوکمێ خودێ بێخیت، و هزربکەت کو ئەو حوکم باشترە ژ یێ خودێ و حوکمێ خودێ ب کێر ناهێت , ئەڤ چەندا هە کوفرە کوفرا مەزن یا مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردئێخیت، خودێ دبێژیت: ﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئانکو: (جوهی وفەلان زانا وعیبادەتکەر بۆ خۆ کرنە خوداوەند، وان شریعەت بۆ دانان، ڤێجا وان پێگری پێ دکر وشریعەتێ خودێ دهێلا)

بەلێ ئەگەر هزر بکەت کو حوکمێ خودایێ پاک و بلند ئەوە یێ دڤێت بهێتە بجهئینان و ئەوە یا باشتر بۆ مللەتی و عەبدا , بەلێ ژ بەر دلچوون و هەوایێ نەفسێ یان ڤیانا سەروکاتییێ یان هەر تشتەکێ دی بیت کار پێ نەکر و حوکمێ طاغوتا پێش ئێخست، ئەڤە دێ بیتە کوفرا بچیک یا مروڤ پێ فاسق دبیت و ئەگەر حەقێ کەسێ موسلمان نەدایێ ئەڤە دێ بیتە زالم , چ نەمایە و نێزیکە بکەڤیتە د کوفرا مەزن دا یا کو مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤیت .

پێشكێنەرێ پێنجێ

هەچییێ كەرێن خۆ ژ تشتەكی ڤەكەت یێت كو پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} پێ هاتی؛ دێ كافر بیت، ئەگەر خۆ ئەو كاری ژی ب وی تشتی بكەت.

بەڵگە ل سەر ڤی پێشكێنەری:

خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ ئانكو: (چونكی وان ب كیتابا خودێ یا بۆ پێغەمبەرێ وی هاتی نەخۆش بوو، و باوەری پێ نە ئینا، ڤێجا خودێ كریارێن وان پویچكرن)

و گوتنا خودایێ مەزن: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ئانكو: (خودایێ مەزن ب خۆ سویند خوارییە كو ئەوێن هە ب دروستی باوەرییێ نائینن حەتا ئەو تە د ژیانا تە دا د وی تشتی دا بكەنە حەكەم یێ هەڤركی سەرا د ناڤبەرا وان دا پەیدا دبت، و پشتی مرنا تە ژی سوننەتا تە بكەنە حەكەم، پاشی ئەو د دەربەدەرن، وحوكمكرنا ب وی تشتی یێ پێغەمبەرێ خودێ {سلاڤ لێ بن} پێ هاتی ژ كیتاب و سوننەتێ د هەمی لایێن ژیانێ دا، د گەل ڕازیبوون وخۆ ب دەستڤەبەردانێ، ژ كاكلكا باوەرییێیە)

و گوتنا خودایێ مەزن: ﴿فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئانكو: (ڤێجا هەچییێ خودێ حەز بكەت كو بەرێ وی بدەتە حەقییێ، ئەو سینگێ وی بۆ باوەرییێ فرەھ دكەت، و هەچییێ ئەو حەز بكەت كو وی بەرزەكەت، ئەو سینگێ وی ب ڕەنگەكێ دژوار بەرتەنگ دكەت دا هیدایەتێ قەبویل نەكەت، وەكی حالێ وی یێ بەر ب تەخەیێن عەسمانی یێن بلند ڤە ب سەردكەڤیت، ڤێجا ئەو بێهن تەنگ دبیت و نەشێت خۆش بێهنا خۆ هلكێشیت. وكانێ چەوا خودێ سینگێن كافران بەرتەنگ دكەتن وەسا ئەو عەزابێ ددانتە سەر وان یێن باوەرییێ پێ نەئینن)

ڤیــان و نەڤـیــانا ژ بـــەر خـــــودێ:

ڤیـان و نەڤیـانا ژ بــەر خـودێ ژ کارێن واجبە، بەلکو ئێـک ژ موکمـتـرین چـنبـلـێـت باوەرییێ یـە.

ئـەو تشـت چـنە یێن کو دڤێت مـروڤ ژ بـــەر خـودێ حـەژێ بکەت؟

ئـەو کـارە یــێ کـو خودێ پێ ڕازی، ئـەو ژێ هەر تشتەکێ کـو شـــریعەت پـــێ هـــــــاتی وەک ئێکتاپەرســـــــتیێ (التوحید).	و ئـــەوێ کـــارێ ب شـــەریعەتی دکـــەت وەک پێغەمبـــەرا و مەلایکەتا و هەڤالێن پێغەمبـــــــــەری و ئێکتاپەرستان.	و وان دەمێن خـودێ حەژێ دکـەت وەکـی شــــەڤا ب قـــەدر (لیلة القدر) و سـێکا دومـاهییێ ژ شـەڤێ.	و وان جـهــێــن خـــودایێ مـەزن حـــەژێ دکــەت وەکـی مەککەهێ و مـــەدینـــێ.

ئەو چ تشتن یێـن کـو دڤـێـت ژ بـەر خودێ مە کەرب ژێ ڤە ببـن؟

ئـەو کـارێن کـو خـودایێ پـاک و بلنـد نـەڤێن و کەرب ژێ ڤە دبن، ئەو ژێ ئەون یێن کو د شەریعەتێ ئیســلامێ دا نــەهـ ژێ هاتییـــە کـــرن وەک شرکێ.	و ئـــەوێ ب وان کـاران ڕازیبیـت وەکی موشرکان و مونافقـــان و شەیتان.	و ئـــەوان دەمـێـن خودایێ بلند کەرب ژێ ڤـــەدبن وەکــی وان دەمێن پەرستنا ڕۆژێ لێ دهێتـــە کرن.	ئەو جهێن خـودایێ بلنـــد کـــەرب ژێ ڤەدبن وەکـی جهێن شـــرک لێ دهێتـــە کرن.

ئــەرێ ئـەو ئافـرەتا کــەرب ژ فـرەژنیـێ ڤـەدبیت دێ بـیــتە کافـر؟

د راستی دا ئافرەت حـوکمێ شــەرعی رەت ناکەت بەلکو ئەو حەز ناکەت هەڤژینـێ وێ ژنـەکا دی ل سەر بینیـتـن و ئەڤە کـارەکە لومە ل ســەر ناهێتە کرن (ئانکو کافر نـا بـیــت) .

پێشکێنەرێ شەشێ

هەچییێ یاری و ترانەیان بۆخۆ ب تشتەکی ژ دینێ پێغەمبەری بکەت، یان ب ئەجر و سزایێ ئەو پێ هاتی، دێ کافر بیت، وبەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێیە: ﴿قُلۡ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ٦٥ لَا تَعۡتَذِرُواْ قَدۡ كَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡۚ﴾ ئانکو: (تو ئەی موحەممەد بێژە وان: ئەرێ هەوە ب خودێ وئایەتێن وی وپێغەمبەرێ وی یاری دکرن؟ هوین ئەی گەلی دوورویان - داخوازا لێبۆرینێ نەکەن چ مفا د داخوازا هەوە دا نینە؛ چونکی هوین ب ڤێ گۆتنا خۆ پێن کافر بووین).

ترانەکەر

رامانا وێ و حوکمێ وێ: پەیڤا (الاستهزاء) ئانکو ترانە پێکرن و کێم دانان. و ئەو کەسێ ترانەیان و خەبەران بێژیتە تشتەکێ دینی ئەو دێ بیتە کافر ب کوفرا مەزن یا کو مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤیت و خودانێ وێ دێ هەر و هەر مینتە د ئاگرێ جەهنەمێ دا و دبێژنە ڤێ جورێ کوفرێ کوفرا بەرهنگاریێ (كُفرُ مُعارَضَة). خودێ مە ژێ ب پارێزیت. و ئەگەر ئێکی گوه لێبوو کو کەسەکی خەبەر د دەرحەقا دینی دا گوتن واجبە ل سەر وی ئەو وی کەسی ژ ڤی کاری بدەتە پاش، یان ژ وی جهی بچیت و لێ نە روینیت، و وەکی وی یێ دبینیت یان ژێ سوحبەتەکا هوسا ڤەدگوهێزیت بێ کو ئینکارێ لێ بکەت ژ بەر گوتنا خودێ : ﴿وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓ إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡۗ﴾

ئانکو : (و ب ڕاستی خودایێ هەوە - گەلی خودان باوەران - بۆ هەوە د کیتابا خۆ دا ئینایە خوارێ کو ئەگەر هەوە گوه لێ بوو کوفری و ترانە ب ئایەتێن خودێ بێنە کرن هوین د گەل وان کافران نەروینن، هینگێ تێ نەبیت ئەگەر وان گۆتنەکا دی ژ بلی کوفرێ وترانەکرنا ب ئایەتێن خودێ بکەن، ئەگەر هوین د گەل وان روینشتن، وئەو ب وی ڕەنگی بن، هوین ژی دێ وەکی وان بن؛ چونکی ئەو هوین ب یاریپێکرن و کوفرا وان ڕازیبوون، وئەوێ ب گونەهێ ڕازی ببیت وەکی وییە یێ گونەهێ بکەت).

و تەوبەیا وی دێ هێتە وەرگرتن بەلێ ب شەرت :

- دڤێت ئەو مەدح و پەسنا خودێ بکەت بۆ وی تشتی یێ کو ئەو ژ هەژی.
- دڤێت خۆ بەری کەت ژ وی تشتێ وی گوتی ب ترانە ڤە.
- دڤێت نیشانێن تەوبێ ل سەر دیار بن و بۆ مە دیار بیت کو ئەو یێ ڕاستە د تەوبا خۆ دا، بەلێ ئەگەر ئێکی خەبەر د دەرحەقا پێغەمبەری دا {سلاڤ لێ بن} گوتن تەوبا وی ل نک خودایێ بلند دێ هێتە قەبیل کرن ئەگەر یێ ڕاست بیت، بەلێ دێ هێتە کوشتن ژلایێ حاکمێ شەرعی ڤە ژ بەر وێ کریارێ.

ئەرێ ئەوێ ئاخفتنەکا وەسا بێژیت کو گومان تێدا بیت کا خەبەرە یان نە دێ هێتە کافر کرن؟

دێ بۆ وی هێتە دیارکرن، ئەگەر تەوبەکر دێ هێلین، ئەگەر نە دێ کارێ وی هێلینە ب هیڤیا حاکمی و زانایێن مەزن ڤە.

پێشکێنەرێ حەفتێ

سێــربەندی، و ژ جورێن سێربەنییێ ؛ ژێکڤەکرن و گەهاندنا ژن و مێران، هەچییێ بکەت یان پێ ڕازی بیت دێ کافر بیت، و بەلگە ل سەر ڤێ چـەندێ گۆتنا خـودێ یـە : ﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾.

سـێـربـەنـدی

حـوكـمـێ وێ:

سێـربـەندی كـوفرا مـەزنە ژ بـەر گـوتـنـا خــودێ: ﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ ئانكو: (و ئـەو هـەر دوو فریشتـە سێربـەندییێ نیشا ئێكی نـادەن حەتا وی شیـرەت نـەكەن و وان ژ خـۆ فێركـرنا سێربەندییێ پاشـڤە لێ نـەدەن و نەبێـژنێ: ب خـۆ فێركرنا سێربـەندییێ و گوهـداریـیا شەیـتـانان كـافـر نـەبـە).

نیشانێن سێربەندا :

- نە پێگری ب شەرتێن پێـڤـەخواندنـا دروست (روقیێ).
- نڤیـسینا هنـدەك حەرفێن كـەركری و گوتنـا ئاخفتنێـت وەسا مرۆڤ تـێـنەگەهـیت.
- سەحـكرنا ستـێرا ب (علـم التـأثیـر) كـو مـرۆڤ هـزر بكـەت كـۆ سـتێر ب خــۆ كارتـێكـرنێ دكـەت، یـان ڤـەخواندنـا نیڤا دەستـی و فنـجانا (فاڵكڤەكرن).
- دروسكـرنا گـرێـكا و پفـكرنا وان.
- ل بەر ئێـك شرینـكرن و ژێكڤـەكرن.
- یان داخـوازكرنا كارەكێ نەشەرعی ژ نەسـاخـەكی بكـەت وەك ئەنجامدانا كـارەكێ حەرام یـان هـێلانا نڤـێژا یـان هێـلانا ناڤـێ خـودێ بـەری سەرژێـكرنا حەیـوانـی.
- یان پرسـیارا ناڤـێ دەیكـێ بكەت.
- یان بـانگـەوازییا هنـدێ بكـەت كـو ئـەو تشـتەكی ژ غەیبـێ دزانیت.

چـوونـا دەف سـاحـران و حـوكـمـێ وان :

مەرەم ژ چـوونا دەف ئەوە كۆ ل نك وی رویـنـیـە خوارێ یان كەسەكی فرێـكەیە دەف یان نامـەكـێ بۆ بهنێـرى ، و هەروەسا سـەحكرنا وان كـەناڵ و سایـت و گوڤـارا یـێن كۆ بـورج و خواندنا نیڤا دەستــی و فنـجانا تـێدا(فالڤەكرن).......

حـوكمێ ئەوی كـەسی یـێ دچـیتە دەف :- چـل (40) رۆژا نڤێـژێن وی قـەبیل نـابن هـەروەك د فەرموودەیــێ دا هاتی.

و ئەگەر ئێـك بـاوەریـێ پێ بینـیت ب وێ یا وی گـوتی، پێغەمبـەر ﴿سـلاڤ لێ بـن﴾ دبێـژیت: **(هـەر كەسەكێ بچیتە دەف سێربـەندەكی و وی راست بدانیت، ئەوی كوفـری كر ب وێ چـەندێ یـا كۆ بـۆ موحەمـەدی ﴿سلاڤ لێ بن﴾ هاتیـە خـوارێ)**، ژ بـلی وی كـەسی یـێ بچـیت دا كـۆ وی ژ ڤـێ چەنـدێ بدەتە پـاش یا ئەو دكەت، ئەو ژی ئەگـەر ئەو یـێ ژ هـەژی بـیت بۆ ڤـی كاری.

(النُشرَة)

بەتالكرنا سحـــرێ یە ل وی كەســـێ سێـــرەبەندی لـــێ هاتییە كرن،و ئەو دبیتە دوو بـــەش :

یـــا دروســـــــــت

ئـــەوە یـا ب پێقەخواندنا قـــورئانێ (الرّقـــیة الشّرعـیة) و دەرمانێت دروست و دوعـــــا تێدا بن.

یـــا قەدەغـــەكری

ئەوە ئەگەر ئێك ژ جورێن سـێربەنیێ تێـدا هاتـە بكارئینـــان، پێغەمبـــەر {سـلاڤ لێ بـن} دبێژیـــت: (ئەو ژ كارێـــن شەیـتانی یە) .

(رەت ل سـەر وان یـێن دبێژن دروستــە سێربەندیێ ب سێربەندیێ چوارەســەر بكەین)

1. چارەســـەریـیا سێربەندیـێ ب سـێربەنـدیـێ دژی قـــورئـان و سوننەتـــێ یە، هەروەســا وی تشـــتێ كو صـــەحابی و سـەلەفیێـن ئومـەمەتـێ ل سەر (ڕازی بوونا خودێ ل وان بیت).

2. و ئەو كێم كرنە بۆ قورئانێ و وان دوعایان یێن بۆ مە هاتین د سوننەتێ دا.

3. و ئــەڤ چەنــدە دێ بیتە هێـز و پشتـەڤانی بۆ سێرەبەنــدا و سێربەنـدیێ و دێ جهـێ خـۆ ل دەڤ خەلـــكی ب گـشتـــی كەن.

4. ئـەو لادانە ژ تـشتێ یەقـــیـــن تێـدا كو چارەســـەرییە ب قـورئـانێ و دوعایـــێن هاتیـــن د سوننـــەتێ دا بـــۆ وی تشـــتی یێ گومـان و شـك تێـدا كو چـارەسەركرنە ب سێربەندیـــێ.

5. پـێـدڤییە بۆ چارەســەركرنا سێربەنـدیێ ژ نەخوشی ئەو كەسێ ڤی كاری دكەت خـۆ نێزیكـی شەیتانی بكەت ب وی تشتـــی یێ ئەو حـــەزێ دكەت هەتا سێربەندیـــا وان بۆ بەتالدكـــەت.

6. ئەگـــەر مروڤێ نەخوش ب(سێـرێ) صەبرێ بكێشیت، بەحەشـــت بۆ وی هەیە هـەر وەكـی ژ پێغەمبـــــەری هاتی {سلاڤ لێ بن} .

7. چارەسەركرنا سێربەندیێ ب سێـربەندییەكا دی، دێ پتـر سێـرێ ل نەخوشی زێدەدكـــەت.

8. سێـر یا ل پێـــغەمبەری {سـلاڤ لێ بـن} هاتیـــیە كـرن، بـەلێ ب سێربەندیـــێ خـۆ چارەســەر نەكرییە، بەلكـــو خۆ ب قورئـــانێ چارەســــەركـــر (الرقـیة الشرعیـة).

پێشکێنەرێ هەشتێ

پشتگیرییا بوتپەرێسان وپشتەڤانی و هاریکارییا وان دژی موسلمانان، و بەلگە گوتنا خودێ یە:﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ ئانكو: (و هەچییێ ژ هەوە وان بۆ خۆ بکەتە سەرکار ئەو دێ ژ وان بیت، و حوکمێ وی حوکمێ وانە. هندی خودێیە وان زۆرداران ییێن کافران بۆ خۆ دکەنە سەرکار سەر ڕاست ناکەت).

پشتگرتن و سەرئێخستنا موشرکان ل سەر موسلمانان :

یا فەرە ل سەر موسلمانی ئەو خۆ بەری بکەت ژ موشرکا و دینێ وان و کوفرێ پێ بکەت، و ئەو حەژ ئێکتاپەرستان و دینێ وان بکەت. هەر کەسێ حەژ کوفرێ بکەت یان پێ ڕازی بیت یان هاریکارییا کوفرێ بکەت ل سەر موسلمانا و پشتا موشرکا بگریت ل سەر موسلمانا، ئەو دێ بیتە کافر ب کوفرا مەزن یا کو مرۆڤ پێ ژ ئیسلامێ دەردکەڤیت.

و ل دەف مە پشتگرتنا موشرکا دبیتە دوو جور:

جورەک دبیتە کوفر و دەرکەتنا ژ دینی

ئەو ژی ب سەر ئێخستنا موشرکا ل سەر موسلمانا وەک ڤیان بۆ موشرکا و نەڤیان بۆ موسلمانا و حەز بکەت کو ئەو سەربکەڤن ل سەر موسلمانان.

جورێ دی ئەو کوفرە یا مرۆڤ پێ ژ ئیسلامێ دەرنەکەڤیت.

ئەگەر سەرئێخستنا وان نە ژ بەر ڤیانا موشرکا و کەرب ژێڤەبوونا موسلمانا بیت.

بەلکو ژ بەر هندەک بەرژەوەندیێن دنیایێ بیت.

پێشکێنەرێ نەهێ

هەچییێ هـزر بکـەت کـو بـۆ هنـدەک مرۆڤـان هەیـە ژ شـریعەتێ موحەممـەدی {سـلاڤ لێ بـن} دەرکـەڤن وەکـی بـۆ (خضـرى)ـى چـێبووی ژ شـریعەتێ مووسـای {سـلاڤ لێ بـن} دەرکـەڤیت ، ئـەو دێ کـافـر بیت.

ئـەو کەسـێ هزر بکـەت کـۆ بـۆ هـنـدەک خـەلکی دروسـتـە ژ شـەریـعـەتێ مـوحەمـمەدی {سـلاڤ لـێ بن} دەرکـەڤن

ئەو دێ کافر بیت ب کوفرا مەزن یـا کۆ مـروڤ پێ ژ ئیـسلامێ دەردکـەڤیـت، زانـا هەمـی ل سـەر ڤێ چەنـدێ ئێک دەنگـن و دێ داخـواز ژێ هێـتەکـرن کـۆ تەوبـە بکـەت و دێ بـۆ هێـتە دیارکـرن ب بەڵگە ڤە، ئەگەر لـێ ڤەبوو دێ هێلـن، ئەگـەر نـە دێ هێـتـە کوشتـن ژ لایـێ دادگەهـا شـەرعی ڤە.

خـودایـێ مـەزن دبـێـژیت: ﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا﴾

ئـانکو: (تو ـ ئەی پێـغەمبەر ـ بێژە هەمی مروڤان: هندی ئەزم ئەز پێغەمبەرێ خودێ مـە بۆ هـەوە هەمییان نەکـو بـۆ هندەکـان ب تنـێ)

و پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} دبێژیت: ((ئەگـەر بـرایێ من مووسـا یـێ سـاخ بـا، بـۆ وی دروسـت نەبوو ئـیـلا ئەو ل دویڤ من هاتبـا))

و ئـەو ئـەهلێ کیتـابێ ژێ دکەڤنـە د بـن وان ڤـە یـێن کـۆ بانگەوازیـیا ئیسـلامێ گـەهشـتییێ، چونکـی ئەو ژێک موشـرکن. وەکی د گـەل مە بوری.

و ئەرێ راستە (خضر) ژ شەریعەتێ مووسـای دەرکەفتبـوو؟

چ ژێـدەر نینن ل دەف مـە کـۆ هنـدێ ب سـەلمینن کـو ئـەو یـێ ژ شەریعـەتێ مووسـای دەرکەفتـی، و ئەگـەر خۆ ئەڤ تشتـە هات بیتە سەلماندن ژی، دبیت ئەو نـە ژ ئوممەتـا مـووسای بـیت، و د وی دەمی دا پێـغەمبـەر دهاتنە هنارتن بـۆ قـەومێ وی ب تنێ، بـەلێ پێغەمبـەرێ مـە {سلاڤ لێ بن} یێ هاتـیـیە هنارتـن بۆ مروڤا هەمیـیا لەوا چێنابـیت بـۆ کەسێ کو ئەو ژ دینـێ وی دەرکەڤیـت.

پێشکێنەرێ دەهێ

پشتدانا دینێ خودێ، کو نە خۆ فێربکەتێ ونە کاری پێ بکەت ، و بەڵگە ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودێ یــە :﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾ .

پـــشـــتدانـــا دینـــێ خـــودێ:

پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} دبێژیت: ((هـەر کەسەکێ خـودێ خـێـرا وی بـڤـێــت دێ شـارەزا کـەت د دیـنــی دا)).

و ئەگەر خودایێ مـەزن خـێرا کـەسەکـی نـەڤیا، دێ بـێ ئاگـەهـ بیت ژ فـێــربــوونا دیــنــی، و دێ پـــشـــتـا خۆ دەتـێ.

خودێ دبێـژیت:﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾

ئانکو: (و کەس ژ وی زۆردارتر نینە یێ ب ئـایەتـێن خـودێ شـیـرەت لێ بێـنە کرن، پـاشـی ئــەو پــشــت بــدەتــە وێ هــەمــی یێ ، و وجـەکێ بۆ خۆ ژێ نەگرت، و خـۆ دفـن بـلند بکـەت، هندی ئەمین ئەم تۆلێ ژ وان تاوانباران دستینین یـێن پشـــت ددەنـە ئایـەت و بەڵگـەیێن خـــودێ ، و مفای بـــۆ خــۆ ژێ وەرنــەگــرن)

و مـــوجرم (تاوانبار) ئـەون یـێـن دێ چـنە ئاگـری خـودێ مـە ب پـارێــزیت.

حــوکمێ پشــتدانـا دیــنـــی:

ئەگەر ب گوهـ و دلــێ خۆ پشـتـدا پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} ئانکو نە ئـەو ڕاسـتـگو دەرێخست نە ژی درەوین، و نە دوژمنکاریـیا وی کر نە ژی پشتگیـری. و گـوهێ خۆ نـەدا وێ یـا بۆ هــاتــی ب ئیکجـاری، ئەو دێ کافر بیت ب کوفرا مـەزن یا کو مروڤ پێ ژ ئیسلامێ دەرکـەڤیت. خـودایێ مـەزن دبێـــــژیت : ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا﴾ ئانکو: (وئەگەر شیـرەت ل وان هاتـەکرن، وبۆ وان هاتە گـوتن: وەرنە وێ یا خـودێ ئینایە خواری، و وێ یا موحەممەد پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} گوتـی، تو دێ وان بینی یێـن ب سـەر ڤە بـاوەری ئینای و د دل دا دکـافر پشتـا خۆ دێ دەنـە تە ورویـیێ خـۆ وەردگـێڕن)، خـودایێ مـەزن دبێژیت: ﴿وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ ئانکو : (و هەچییێ پشـت بدەتـە فەرمانا خودایێ خۆ و گوهدانا قورئانێ، ئەو دێ بەرێ وی دەتە عەزابەکا دژوار و ب زەحمەت).

دوماهیا نڤیسەرى

و چ جوداهى نینە دناڤبەرا ڤان پێشکێنەرا،چ ژ ترانەڤە بکەت (الهازِل) یان ب مجدى (الجاد) یان ب ترسیت (الخائف) ئەو تێ نەبیت یێ کوتەکى لێ دهێتە کرن (المكرَه). و ئەڤە هەمى ئەون یێن کو زیانا وان گەلەک مەزن، و یێن پترى هەمیبا رویددەن، ڤێجا ل سەر موسلمانى پێدڤییە کو گەلەک یێ ژێ هشیاربیت و ژێ بترسیت ل سەر نەفسا خۆ. ئەم خۆ ب خودێ دپارێزین ژ وى تشتى یێ تورەبوون و سزایێ وى یێ ب ئێش ب سەر مە دا دئینیت.

وصلى الله على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

جوداهى نینە د ناڤبەرا ڤان پێشکێنەرا

یێ (الهازل)	یێ (الجاد)	یێ (الخائف)
ئەوە یێ کو ئێک ژ ڤان پێشکێنەرا دکەت و پاشى بێژیت من ترانە دکرن.	ئەوە یێ ئێک ژ ڤان پێشکێنەرا بکەت ژ دل و چ عوزر نەبیت.	ئەوە یێ ژ درەو بێژیت من ئەڤ کارە کر ژ ترسێت هندێ نە کو زەرەرەک بگەهیتە مالێ من یان جاهێ من، ئەو ب خۆ کوتەکى لێ نەهاتییە کرن د چ تشتەکى دا. خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتۡنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِۖ وَلَئِن جَآءَ نَصۡرٞ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمۡۚ أَوَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ ئانکو: (و ژ مروڤان هەیە یێ دبێژت: مە باوەرى ب خودێ ئینایە، ڤێجا ئەگەر بوتپەرێسان نەخۆشییەک گەهاندێ ئەو ژ بەر عەزابا وان دێ بێ هەدار بیت، وەکى وى یێ صەبرێ ل سەر عەزابا خودێ نەکێشت و تەحەمولا نەخۆشییێ نەکەت، ڤێجا ژ باوەرییا خۆ لێڤە ببیت، وئەگەر سەرکەفتنەک ژ خودایێ تە - ئەى پێغەمبەر - بۆ خودانێن باوەرییێ هات، ئەوێن هە یێن ژ باوەرییا خۆ لێڤەبوون دێ بێژن: مانێ ئەم ژى د گەل هەوە بووین - گەلى خودان باوەران - مە پشتەڤانییا هەوە دژى نەیاران دکر، ئەرێ و ما خودێ ژ هەرکەسەکى دى زاناتر نینە ب وى تشتى د سینگێن خەلکى دا ؟)

كوتەكێ لێكرن (الإكراه)

ئـەو كـەس كـافر نابيـت يـێ كوتـەكى لێ دهێتـەكرن (المُكـره) ل سـەر ئەنجامـدانا ئێـك ڤـان پێشـكێنەرا. و شـەرتێن كوتـەكى لێكرنێ ئەڤەنە:

1. دڤێـت ژ راسـت كوتـەكى لێ هاتبيتـە كـرن، نـە كـو ب تنێ ترسيا بيت.

2. زێـدەگاڤيێ نەكـەت، ئەگـەر كوتـەكى لێ هاتـە كـرن كـو ئـەو خەبـەرا بێژتـە ئێـك ژ وان تشـتان يـێن كـو مـروڤ پـێ كـافر بيـت مـروڤ رابيـت خەبـەرا بێژيتـە هـەمييا، ئـەڤێ دێ مـروڤ پـێ كـافر بيـت چـونكى كوتـەكى ل سـەر ئێـك ژ وان يـا هاتييـە كـرن نەك هەمييان.

3. دڤێـت ئاخفتنـەكا دى بێـژيت كـو دوو سـێ رامـان ژێ بچـن هنـدى بشـێت و ئـەو ئاخفتنـەكا كـوفرێ يـا ئاشـكەرا نەبێـژيت هندى بشێت.

4. دڤێت بـاوەرى د دلێ وى دا يـا جێگير بيـت، ئـانكو بـەس ب ئـەزمانى وێ گوتنێ بێژيت د گەل مانا باوەرييێ د دلێ وى دا.

5. چـێنابيت ئـەو تشـتێ كوتـەكى لێ هاتييـە كـرن، خرابييـا وێ بگەهيتە غەيرى وى، يان سەردابرنا خەلكى تێدا بيت.

هندەك تێبینیێن گرنگ:

یا ئێكێ: نقیسەری نە ڤیایە ب ڤێ كتێبێ خەلكی كافر بكەت، بەلێ مەرەما وی ئەوە كو خەلك خۆ فێربكەنێ، ڤێجا خۆ ژێ هشیار بكەن و ژێ بترسن، ئەگەر ژێ ترسیان وێ گاڤێ باوەریا وان دێ دروست بیت، و دێ خلاس بن ژ عەزابا خودێ، هەروەسا یا پێدڤییە خەلكی ژێ هشیار كەن ژ ڤان كریارا، چونكی ئەو زیانەكا مەزنە دڤێت بزانن دا خۆ ژێ دیربكەن.

یا دووێ: ترسا مروڤێ موسلمان ژ شركێ دێ ب هندێ بیت كو مروڤ خۆ فێركەتە زانستێ شەرعی، و پێغەمبەر {سلاڤ لێ بن} دبێژیت: **((هەچییێ خودێ خێرا وی ڤیبیا دێ شارەزاكەت د دینی دا))**، چونكی خۆ شارەزاكرن د دینی دا واجبێ ژ هەمییان گرنگترە. ب وێ چەندێ دێ مروڤ نەفسا خۆ پاریزیت ژ شركێ و بیدعە و گونەها، و چەند عەبد پتر خودێ ب نیاسیت دێ پتر هەست ب هندێ كەت كو خودێ یێ وی دبینیت د هەمی دەمان دا، و چەند مروڤ بلند ببیت دناڤ زانینێ دا دێ پتر ئیخلاص ل دەف پەیدا بیت و ئیمانا وی تمام بیت، هندەك زانا دبێژن: (مە داخوازا زانینێ كر بەلێ نە بۆ خودێ ئینا زانینێ قەبیل نەكر ل دەف مە بیت ئیللا بۆ خودێ).

یا سێیێ: نا چێبیت كەسەكێ دەست نیشان كری بێتە كافركرن، ئەگەر ئەو نە هاتبیتە دوپاتكرن كو ئەو یێ كەتییە د ئێك ژ ڤان پێشكێنەران دا و هەروەسا هێجەت ل سەر هاتبیتە ڕاكرن و چ رێگر ژێ نەمابن د ریكا هندێ دا كو ئەو بهێتە كافركرن، ئەو كەسێ ڤی كاری دكەت (ئانكو بێژیت ئەڤە كافرە)، دڤێت یان مەزنێ موسلمانا بیت ژ زانا و كاربدەستا یان جێگرێ وی بیت وەكی حاكمێ شەرعی یان هەر ئێكێ جهێ وی بگریت، بەلێ بۆ خەلكی ب گشتی چێنابیت مایێ خۆ دڤێ شولێ دا بكەن، و ئێكو دوو كافر بكەن.

یا چوارێ: نقیسەر خودێ رەحمێ پێ ببەت ب كرنا دوعایا گوت: (**ئەم خۆ ب خودێ دپارێزین ژ وی تشتێ یێ تورەبوون و سزایێ وی یێ ب ئێش ب سەر مە دا دئینیت**) و ئەڤە ژ باشییا مەقسەدا وییە و ژ دلوڤانییا وی بۆ وی كەسێ ڤێ كتێبێ دخوینیت، و ئەڤە هەر كارێ وییە د هەمی نقیسینێت وی دا، خودێ رەحمێ پێ ببەت و گونەهێت وی ب غەفرینیت و خێرا وی مەزن بكەت.

ڕاهێنان

بەرسڤێ ل سەر ڤان پرسیاران بدە ل جهێن وان یێن تایبەت:

1. بوچی زانا ب ناڤێ خودێ (البسملة) نڤیسسینێن خۆ دەستپێدکەن؟

-1 ....

-2 ....

-3 ....

-4 ....

2. ڕامانا پێشکێنەرێن ئیسلامێ چییە؟

....

....

3. بوچی زانا هندەک جارا دبێژن (نواقض) و هندەک جارا دبێژن (مفسدات) ؟

....

....

4. ئەرێ زانا ئێک دەنگن ل سەر ڤان پێشکێنەران؟

....

....

5. ئەرێ پێشکێنەرێن ئیسلامێ د ژمارا خۆ دا د دیارکرینە؟

- دیارکرینە - نە دیارکرینە - نە دیارکرینە ب ژمارە بەلێ دیارکرینە ب کورتی (اجمالاً)

6. بوچی نڤیسەری(خودێ رەحمێ پێ ببەت) گوتییە دەه پێشکێنەرن؟

....

....

....

7. ئەگەر ژمارەک د قورئان و سوننەتێ دا هات ئەرێ دێ لێ هێتە زێدەکرن یان نە ؟

....

....

....

8. بوچی هندەک جارا ژمارە دهێت و چ لێ ناهێتە زێدەکرن؟

....

....

9. نموونەکێ بینە ل سەر ژمارەکێ کو هاتبیت و چێدبیت لێ بهێتە زێدەکرن؟

....

....

10. نموونەکێ بینە ل سەر ژمارەکێ کو هاتبیت و چێنەبیت لێ بهێتە زێدەکرن؟

....

....

11. ئەرێ نقیسەرێ ڤێ پەرتووکێ دروست دبینیت کو چێدبیت ژ ڤان دەه پێشکێنەرا زێدەتر هەبن ؟

....

....

12. و د کیژ ئاخفتنا خۆ دا نقیسەری گوتییە دروستە لێ بهێتە زێدەکرن ؟

....

....

13. ئەرێ ئەم دشێین ڤان پێشکێنەرا دیار کەین و بێژین بەس ئەڤەنە ؟

....

....

14. دێ چەوا شێین دیارکەین؟

1- ....

2- ....

3- ....

4- ....

15. بوچی ئەم ڤان پێشکێنەرا دخوینین ؟

....

....

16. ئەرێ ئێکێ دی ژ بلی نڤیسەری کتێب ل سەر ڤی بابەتی نڤیسییە؟

....

....

17. ئەرێ جوداهی دهێتەکرن د ناڤبەرا بکەری و کاری دا ؟

....

....

18. ئەگەرێ ژێک جوداهیێ چییە؟

....

....

19. ئەرێ مەرەما نڤیسەری ب ڤی بابەتی کافرکرنا خەلکی یە؟

....

....

20. چ ل سەر وی پێدڤییە یێ ڤان پێشکێنەرا بخوینیت؟

....

....

21. مەرەما نڤیسەری ب (شرکێ) کیژ شــرکە؟

....

....

....

22. دێ چەوا شركا مەزن و بچیک ژێک جوداکەین؟

....

....

....

....

....

....

23. ئەرێ تەوبا موشرکێ شرکا مەزن دکەت دێ قەبیل بیت؟ و کەنگی قەبیل نابیت؟

....

....

24. ئەرێ شرکا بچیک مەزنترە یان گونەهێن مەزن (كَبائِر) ؟

....

....

25. ئەرێ پیڤەر چییە کو ئەم بزانین کو ئەڤ گونەهە ژ (كَبائِر)ـا یە ؟

....

....

26. ئەرێ گونەهێن مەزن (كَبائِر) د توخیبدا اینە ب ژمارەکا دەست نیشان کری ؟

....

....

27. حوکمێ وی چییە یێ گونەهەکا مەزن (كَبائِر) بکەت؟ دروستە حەژێ بکەین یان کەربێت خۆ ژێڤە کەین؟

....

....

....

....

28. دروستە مروڤ ل دەف وی روینــتە خـوار یێ گونەهەکا مەزن (کَبائِر) بکەت ؟

....

....

29. ئەرێ گونەهێت مەزن (کبائر) د پلەیا خودا ژێک جودانە ؟ و بەڵگە ل سەر هندێ چییە ؟

....

....

30. ئەرێ گونەهێن مەزن دهێنە غەفراندن ب کرنا کارێت باش یان دڤێت تەوبە بۆ هەبیت ؟

....

....

31. جورێن ئەوان تشتێن حەرام چەندن ؟

....

....

32. بەشێن شرکا مەزن چەندن ؟

-1 ....

-2 ....

-3 ....

-4 ....

33. جورێن سەرژێــکرنــێ ؟

-1 ....

-2 ....

-3 ....

34. کەنگی سەرژێکرن دێ بیتە شرکا مەزن ؟

....

....

35. جورێن مەهدەرێ (شەفاعەتێ) چنە ؟

1- ....

2- ....

3- ....

36. ئەرێ پشت گرێدان (التوكل) چییە ؟

....

....

37. و دبیتە چەند پشک ؟

1- ....

2- ....

3- ....

38. دروستە بهێتە گوتن من تەوەكولا خۆ دانا سەر فلان كەسی ؟

– دروستە – نە دروستە

39. ئەرێ یا چ ل سەر وی پێدڤییە ئەو بێژیت ؟

....

....

40. چ بەڵگە هەیە كو كەسێن موشرک كافرن ؟ و ئەرێ (ئەهلێ كیتابێ) دكەڤنە د بن ڤە یان نە ؟

....

....

41. ئەرێ ئەڤە هندێ د گەهینیت كو ئەم چ سوز و پەیمانا د گەل نە بەینە سەری ؟

....

....

42. جورێن خەلكی ل سەر ب جهئینانا سوز و پەیمانا د گەل ئەهلێ كیتابێ ؟

1- ....

2- ....

3- ....

43. حوکم نەکرنا ب قورئان و سوننەتێ چەند بەشن ؟

....

....

44. حوکمێ حەژێکرنێ بۆ خودێ ؟

....

....

45. دێ حەژ کێ کەین ژ بۆ خودێ ؟ دێ کەربا ژ کێ ڤەکەین ژ بۆ خودێ ؟

....

....

46. ئەرێ ئەوێ ترانا (سفکاتـیـیێ) ب دینی بکەت چ جورێ کوفرێ یە ؟

....

....

47. ئەرێ ئەوێ ترنا (سفکاتییێ) ب دینی بکەت تەوبە بۆ هەیە ؟ مەرجێن (شەرتێن) وێ چنە ؟

-1..

-2..

-3..

48. حوکمێ وی یێ خەبەرا بێـژیتە پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} ؟

....

....

49. حوکمێ وی یێ گوهـ لێ دبیت ؟

....

....

50. بەڵگە چییە ل سەر کافر بوونا سێرەبەندی ؟

....

....

51. نیشانێن سێرەبەندیێ چنە ؟

....

....

52. حوکمێ وی یێ بچیتە دەف سێرەبەندەکی؟

....

....

53. و شێوازێ چوونا دەف سێرەبەندا ؟

....

....

54. جورێن بەتالکرنا سێربەندیێ چنە ؟

1-..

2-..

55. دێ چەوا بەرسڤا وی دەین یێ دبێژیت دروستە سێربەندییێ بەتالکەین ب کرنا سێربەندیەکا دی ؟

1-..

2-..

3-..

4-..

5-..

6-..

7-..

8-..

56. حوكمێ سەرئێخستنا موشركا چییە ؟

....

....

57. دروستە بۆ ئێكی ژ شەریعەتێ پێغەمبەری {سلاڤ لێ بن} دەركەڤیت ؟

....

....

58. ئەرێ (خضر) ژ شەریعەتێ موسای {سلاڤ لێ بن} دەركەفتبوو ؟

....

....

59. حوكمێ پشـــت دانا دینی چییە ؟

....

....

60. مەرەم ژ پەیڤا ترسییان چییە د گوتنا نقیسەری دا ؟ ئەرێ ئەوە یێ كوتەكی لێ دهێتە كرن ؟

....

....

61. مەرجێن كوتەكی لێكرنێ چنە ؟

1-..

2-..

3-..

4-..

5-..

62. ژ بەر چ نقیسەری مەتن ب دوعایان بدوماهیک ئینا ؟

....

....

63. دێ چەوا مروڤێ موسلمان ژ شركێ ترسیت ل سەر نەفسا خۆ ؟

....

....